

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 29

7 ΛΟΓΟΙ

Κείμενον: B. Montheison

Εισαγωγή - Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
πτυχιούχου
Θεολογίας, Φιλολογίας, Ιστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Διατί δὲν ἀφανίζεται ὁ διάβολος	11 (113)
Εἰς τὸν παραλυτικόν	25 (125)
Ὅτε ἦλθεν ἀπὸ τῆς ἐξορίας	51 (150)
Ἐπανελθόντος ἀπὸ τῆς προτέρας ἐξορίας	57 (155)
Περὶ τῶν Μαρτύρων	67 (164)
Εἰς τὸν Μακάριον Ἀβραάμ	81 (179)
Πάτερ ἕάν εἶναι δυνατόν.....	95 (195)

* Ἡ ἐντὸς παρενθέσεως ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἐπιτολίμας κατὰ τὸν καιρὸν.

ΕἰΣΑΓΩΓΗ

Εἰς τὴν ἀκολουθοῦσαν ὁμιλίαν τοῦ ὁ ἱερός Χρυσόστομος διαπραγματεύεται τὰ κάτωθι θέματα:

Ἐν πρώτοις ἐπαινεῖ τὸν ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, ὑπὸ τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, εἶχε προχειρισθῆ εἰς πρεσβύτερον.

Ἐν συνεχείᾳ δίδει ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι κατηγοροῦν τὸν Θεόν, ἐπειδὴ δὲν ἐξαφανίζει δολοκληρωτικὰ τὸν διάβολον ἀπὸ τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὥστε νὰ μὴ παρασύρῳνται οἱ ἄνθρωποι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὰ κακόν. Ἡ ἀπάντησις τοῦ Χρυσοστόμου συνοψίζεται εἰς τὰς ἐξῆς σκέψεις: Ὁ διάβολος ἔχει δύναμιν, ἀλλὰ ὄχι τόσην, ὅσην θὰ ἐχρειάζετο διὰ νὰ μᾶς ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας, καὶ κατὰ συνέπειαν ἢ πτώσις νὰ θεωρῆται ἀναπόφευκτος καὶ ὑποχρεωτικὴ. Βέβαια, εἶναι γεγονός, ὅτι χρησιμοποιεῖ πολλὰ τεχνάσματα καὶ ἀπάτας εἰς ἄραρ μᾶς. Ὅλα αὐτὰ ὁμως δυνάμεθα νὰ τὰ ἀποφύγωμεν καὶ νὰ τὸν νικήσωμεν. Ἐξ ἄλλου, ἡ ἐξαφάνισις τοῦ διαβόλου δὲν θὰ ὠφελήσῃ τοὺς ψυχρούς καὶ ἀδιαφόρους —οἱ ὅποιοι καὶ αἰτιῶνται τὸν Θεόν— ἀλλὰ τοὺς αγωνιστάς καὶ ἐνθέρμους πιστοὺς, διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ στερηθοῦν ἑνὸς ἀντιπάλου ἰσχυροῦ καὶ ἴσως χάσουν τὴν αγωνιστικότητά των, ἀφ' ἑτέρου δὲ οἱ ὀκνηροὶ θὰ ἐπηροεάσῳν τοὺς πιστοὺς. Συνεπῶς, ὄχι ἐξαφάνισις τοῦ διαβόλου ἀπαιτεῖται, ἀλλὰ ἰδική μᾶς ἐγρήγορις, προσπάθεια, δραστηριότης καὶ προσοχή, μὲ τὰς ὁποίας θὰ θέσωμεν ἐκτός μάχης τὸν ἀντίπαλον διάβολον, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ παράδειγμα πολλῶν ἁγίων ἀνδρῶν. Ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται, ὅτι τὸ πᾶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν θέσιν βοήθειαν τὴν ἰδικὴν μᾶς διάθεσιν καὶ ἄς μὴ μεταθέτωμεν τὰς εὐθύναις εἰς τὸν διάβολον. Χαρακτηριστικὰ δὲ προσθέτει ὁ Χρυσόστομος, ὅτι ὁ διάβολος εἶναι χρήσιμος ἕάν τὸν ἀντιμετωπίζωμεν δεόντως.

Τέλος, θίγεται τὸ θέμα τῆς μετανοίας. Ὅλοι μᾶς εἴμεθα ἁμαρτωλοὶ καὶ ἔχομεν ἀνάγκην τῆς μετανοίας. Ἡ ἡ-

λικία δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρασύρῃ εἰς ἀναβολὴν τοῦ χρόνου τῆς μετανοίας, διότι ἀγνωστος εἶναι ἡ ἡμέρα τοῦ θανάτου μας. Καὶ εἰς ἐπιστάγειν ὑποδεικνύει ὠρισμένους τρόπους μετανοίας, ὡς εἶναι: ἡ αὐτογνωσία καὶ ἡ καταδικὴ τῶν ἁμαρτιῶν μας, ἡ συγχώρησις τῶν συνανθρώπων μας, ἡ θερμὴ προσευχὴ, ἡ ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη.

Εὐνόητον καθίσταται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἡ παροῦσα ὁμιλία ἀποτελεῖ ἀρίστην ἐνίσχυσιν παντός πιστοῦ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς, δεδομένου ὅτι πληροφορεῖται τὸ πῶς ἔμπορεῖ καὶ ἐκ τοῦ ἀντιπάλου διαβόλου νὰ ἐπωφεληθῇ καὶ πῶς ἐκ τῆς πτώσεως εἰς τὴν ἁμαρτίαν εἰς τὴν προτέραν καθαρότητα νὰ ἐπανέλθῃ διὰ τῆς μετανοίας.

ΡΟΥΜΠΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ
Καθηγητὴς

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ Α'

ΠΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟΥΣ ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΝ ΤΟΝ ΘΕΟΝ, ΔΙΑΤΙ ΔΕΝ ΕΞΑΦΑΝΙΖΕΙ ΤΟΝ ΔΙΑΒΟΛΟΝ· ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΜΑΣ ΒΛΑΠΤΕΙ ΚΑΘΟΛΟΥ Ἡ ΠΟΝΗΡΙΑ ΤΟΥ, ἈΝ ΠΡΟΣΕΧΘΕΝ, Δ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΜΕΤΑΝΟΙΑΣ.

Ὁ Ἰσαὰκ ἐπεθύμησε κάποτε γεῦμα ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ υἱοῦ του καὶ τὸν ἔστειλε διὰ κυνήγιον μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκίαν.¹ Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἰσαὰκ, ὅταν ἐπεθύμησε νὰ λάβῃ γεῦμα ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας χεῖρας, δὲν μᾶς ἔστειλε ἔξω, μακριὰ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, ἀλλὰ ἔστρεψεν ὁ ἴδιος πρὸς τὴν ἰδικὴν μας τράπεζαν. Τί φιλοστοργότερον λοιπὸν ἀπὸ αὐτὸ, τί ταπεινότερο, ἀφοῦ ἠξιώθη νὰ ἐπιδείξῃ τὸσον θερμὴν ἀγάπην καὶ κατεδέχθη νὰ καταθῇ τὸσον πολὺ χαμηλά; Εἰ διὰ τοῦτο ἀκριδῶς καὶ ἡμεῖς, ἂν καὶ μὲ τὴν πρῶτὴν μας ὁμιλίαν ἐκουράσαμε καὶ τὸν τόνον τῆς φωνῆς καὶ τὴν δύναμιν τῶν ποδῶν μας, εὐθὺς ὡς ἀντικρύσαμε τὸ πατρικὸν πρόσωπον, ἀμέσως ἐλησημονήσαμε τὴν ἀδυναμίαν, ἀπεδάλαμε τὸν δισταγμὸν, ἀνεπετρώθημεν ἀπὸ τὴν χαράν, εἶδαμε τὴν λαμπρὰν πολὺν² καὶ ἐπληρώθη ἀπὸ φῶς ἡ ψυχὴ μας. Διὰ τοῦτο καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν παραθέτομεν τὴν τράπεζαν, διὰ νὰ φάγῃ καὶ μᾶς εὐλογήσῃ.²⁶¹ Ἄ Ἐδῶ δὲν ὑπάρχει οὔτε κλοπὴ οὔτε δόλος, ὅπως τότε. Διότι ἐκεῖ ἄλλος διετάχθη νὰ φέρῃ γεῦμα καὶ ἄλλος ἔφερε. Ἄλλὰ ἐγὼ καὶ διετάχθην νὰ παραθέσω καὶ παρέθεσα γεῦμα. Εὐλόγησέ μας, λοιπὸν, πατέρα, μὲ πνευματικὴν εὐλογίαν, τὴν ὁποίαν ἄλλως τε πάντοτε εὐχόμεθα νὰ λάβωμεν, αὐτὴν τὴν εὐλογίαν, ἡ ὁποία δὲν εἶναι μόνον ὠφέλιμος εἰς σέ, ἀλλὰ καὶ εἰς

1. Γενεα 27, 2 εἰ.

2. Ἐννοεῖται ἐννοεῖ τὸν γέροντα ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Φλαβιανόν, ἰσὸς τοῦ ὁποίου ἀχειροτονήθη πρεσβύτερος. Περὶ αὐτοῦ παρέχει περισσεύτας πληροφορίας εἰς τὰς ὁμιλίαις εἰς τοὺς Ἀνδριμένους. Ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ «λαμπρῆ πολὺν» φανερώνει τὸ πρακτικὸν τῆς ἡλικίας τοῦ ἐπισκόπου καὶ τὴν κατὰ συνέθειαν λεύκανσιν τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ ἀκόμη, ἐκφράζει τὸ ἀπέραντον σεβασμὸν τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς πρὸς τὸν ἐπίσκοπον τοῦ

ἐμέ και εἰς ὄλους τούτους. Παρακάλεσε τὸν κρινὸν Δεσπότην ὄλων μας νὰ παρατεῖν τὴν ζωὴν σου εως τὸ βαθύ γήρας τοῦ Ἰσαάκ.³ Αὐτὸ και δι' ἐμέ και δι' αὐτούς εἶναι πολυτιμότερον και ἀναγκαιότερον και ἀπὸ τὴν δρόσον τοῦ οὐρανοῦ και ἀπὸ τὴν γονιμότητα τῆς γῆς. Ἀλλὰ εἶναι ὥρα νὰ παραθέσωμεν τὴν τράπεζαν. Ποία εἶναι αὐτὴ λοιπὸν;

Τὰ ὑπόλοιπα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε εἶπει προηγουμένως εἰς τὴν ἀγάπην σας. Β' Ἀκόμη δηλ., ἀκόμη ὁ λόγος μας ἔχει θέμα τὸν διάβολον, διὰ τὸν ὁποῖον πρὸ δύο ἡμερῶν ἤρξισαμε νὰ ὁμιλῶμεν. Τὸν λόγον αὐτὸν εἴπαμε και τὴν πρῶταν πρὸς τοὺς μυσταγωγούμενους, τότε ποὺ ὁμιλήσαμε εἰς αὐτούς περὶ ἀποτάξεως (τοῦ σατανᾶ) και συντάξεως (μετὰ τὸν Χριστόν).⁴ Καὶ αὐτὸ τὸ κάμνομεν ὄχι διότι ὁ λόγος διὰ τὸν διάβολον μᾶς εἶναι εὐχάριστος, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶναι δι' ἡμᾶς ἀσφαλὲς ἐφόδιον ἢ διδασκαλία περὶ αὐτοῦ. Διότι ὁ διάβολος εἶναι ἀσπονδὸς ἐχθρὸς. Καὶ εἶναι μεγάλη ἀσφάλεια νὰ γνωρίζῃ σαφῶς τὰ πράγματα τῶν ἐχθρῶν! Ἐγόμεν εἶπει εἰς προηγουμένην ὁμιλίαν, ὅτι δὲν ἐπικρατεῖ διὰ τῆς βίας, οὔτε μετὰ τὴν τυραννίαν, τὸν καταναγκασμόν ἢ τὴν ὠμὴν ἐπιβολήν. Διότι ἐὰν συνέβαινε τοῦτο, θὰ μᾶς εἶχε καταστρέψει ὄλους. C Καὶ εἰς ἀπόδειξιν αὐτοῦ, ἐφέρομεν ὡς παράδειγμα τοὺς χοίρους, ἐναντίον τῶν ὁποίων δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιτεθοῦν και νὰ τοὺς καταστρέψουν προτοῦ λάθουν τὴν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Κύριον.⁵ Ἐπίσης ἐφέραμε ὡς παράδειγμα τὰ δοῦκῶλια και τὰ ποιμνία τοῦ Ἰωβ. Διότι και αὐτὰ δὲν ἐτόλμησεν ὁ διάβολος, νὰ τὰ καταστρέψῃ παρὰ μόνον, ὅταν ἔλαβεν ἄνωθεν τὴν ἐξουσίαν.⁶ Τὸ πρῶτον λοιπὸν ποὺ ἐμάθαμε εἶναι ὅτι ὁ διάβολος δὲν μᾶς ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας οὔτε ἀπὸ καμμίαν ἀναγκαιότητα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὸ, εἶνα δεῦτερον ποὺ ἐπροσθέσαμε εἶναι ὅτι, ἂν και νικᾷ μετὰ ἀπάτην, δὲν κατασθῆναι και ἔτσι νὰ τοὺς νικήσῃ ὄλους. Καὶ πάλιν ἐφέραμεν ὡς παράδειγμα τὸν ἀγωνιστικὸν Ἰωβ, ἐναντίον τοῦ ὁποίου ἐρητισμοποίησεν ἀμέτρητα τεχνάσματα και οὔτε ἔτσι κατέρωσεν νὰ τὸν νικήσῃ, ἀλλὰ ἀπεσύρθη ἡττημένος.

3. Πρὸς Γεν. 25, 26, ἡτοί. 180 ἐτη.

4. Πρόκειται μᾶλλον διὰ τοὺς κατηχομένους, οἱ ὅποιοι ἐρωτοῦνθε καθυμναίως εἰς τὰ ἄρθρα τῆς πίστεως. Πρὸς και τὰς ἀρχὰς εἰς τὸν Κατηχομένον, ἐνθα, μετὰ τὸν Γ' ἀποστολῶν, ἀπευθύνει ὁ ἱερεὺς τὰς γνωστάς ἐρωτήσεις πρὸς τὸν μέλλοντα νὰ βαπτισθῇ, ἡτοί. 37' ἐξ ὧν μὲν Ἀποτίσθη τῷ Σατανᾷ; και πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ; κλπ., 47' ἐτέρου 56' Ἀνοτάσθη τῷ Χριστῷ;... και πιστεύεις αὐτῷ;. Ὅρα σχετικῶς εἰς ἐκχολόγιον.

4α. Πρὸς Ματθ. 8, 31.

5. Πρὸς Ἰωβ. 1, 12.

D Ὑπολείπεται ἀκόμη ἓνα ζήτημα. Ποῖον εἶναι αὐτὸ λοιπὸν; Ὅτι, και ἂν δὲν ἐπιβάλλεται διὰ τῆς βίας, ἀλλὰ μετὰ ἀπάτην, και πάλιν, ὑποστηρίζουν, ἦταν προτιμότερον νὰ ἀφανισθῇ. Διότι και ἂν τὸν ἐνίκησεν ὁ ἰώβ, ἠπατήθη ὄμως ὁ Ἀδάμ και ἐνίκηθη ἀπὸ τὸν διάβολον. Ἐὰν ὄμως εἶχεν ἐξαφανισθῇ διὰ παντός μίαν φοράν, οὔτε ὁ Ἀδάμ θὰ εἶχε νικήθῃ ποτέ. Καὶ τώρα παραμένον ἠττάται ἀπὸ ἓνα, νικᾷ ὄμως πολλούς. Δέκα τὸν νικῶν, ἀλλὰ μύριους αὐτὸς νικᾷ και τοὺς καταβάλλει. Ἐὰν ὁ Θεὸς τὸν ἠράνιζεν ἀπὸ τὸ μέσον, τότε και οἱ μύριοι δὲν θὰ ἔχοντο. Τί θὰ ἀπαντήσωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα; Ὅτι αὐτοὶ ποὺ νικῶν εἶναι πολυτιμότεροι ἀπὸ ἐκείνους ποὺ ἠττῶνται. E Καὶ ἄς εἶναι οἱ δεῦτεροι περισσότεροι και οἱ πρῶτοι ὀλιγώτεροι. Διότι, λέγει, εἶναι προτιμότερος ἓνας ποὺ κάμνει τὸ βέλημα τοῦ Θεοῦ παρὰ μύριοι ἄδικοι.⁶ Δεῦτερον, θὰ ἀπαντήσωμεν, ὅτι, ἂν θανατωθῇ ὁ ἀνταγωνιστής, ὁ ἴδιος ὁ νικητὴς παραδίδεται ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισιν ἐκείνου. Διότι ἂν ἀφήσῃ τὸν ἀντίπαλον νὰ ὑπάρχῃ, οἱ πῶ ὄκηροι παραδίδονται ὄχι ἀπὸ τοὺς σπουδαίους, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδιαφορίαν. Ἄν ὄμως φονεύσῃς 262 A τὸν ἀνταγωνιστὴν, τότε οἱ σπουδαῖοι ὑπονομεύονται ἀπὸ τοὺς ὄκηρους και δὲν ἐπιδεικνύουν πλέον τὴν δύναμιν των οὔτε στεφανώνονται.

Ἴσως δὲν ἐννοήσατε ἀκόμη τοὺς λόγους μου. Λοιπὸν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸ ἐπαναλάβω καθαριώτερα. Ἄς ὑποθέσωμεν, ὅτι ἔχομεν ἓνα ἀνταγωνιστὴν. Ἐπίσης ἔχομεν και δύο ἀθλητὰς οἱ ὁποῖοι πρόκειται νὰ παλαίσουν πρὸς ἐκεῖνον. Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτούς ἄς δεχθῶμεν ὅτι εἶναι διαβρωμένος ἀπὸ τὴν πολυφαγίαν, ἔχει παραμελήσει τὸν ἑαυτόν του εἶναι ἐξησθενημένος και ἀπνευρωμένος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἐπιδίδεται εἰς συστηματικὴν ἀσκήσιν, ἔχει εὐεξίαν, περὶ τὸν καιρὸν του εἰς τὴν παλαίστραν και τὰ γυμναστήρια οἱποῦ ἀσκεῖται ἐντατικῶς B ἐπιδιδόμενος εἰς τὸν ἀθλητισμὸν. Ἄν λοιπὸν φονεύσῃ τὸν ἀνταγωνιστὴν, ποῖον ἀπὸ τοὺς δύο ἐβλαψῃ; Ἄρα γε τὸν ὄκηρον και ἀμελή ἢ τὸν σπουδαῖον, ὁ ὁποῖος κατέβαλε τόσους μόχθους; Εἶναι φανερόν ὅτι ἐβλαψῃ τὸν σπουδαῖον. Διότι αὐτὸς ἐξ αἰτίας τοῦ ὄκηρου ζημιώνεται μετὰ τὸν φόνον τοῦ ἀνταγωνιστοῦ. Ἐνῶ ὁ ὄκηρος, και ὅταν μὲν ὁ ἀνταγωνιστής, δὲν δάπτεται ἐξ αἰτίας τοῦ σπουδαίου. Διότι συνήθως καταπίπτει ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των ἀδιαφορίαν. Θὰ ἀναφέρω και

6. Πρὸς Σοφ. Σαράξ, 16, 1-4.

μιαν άλλην ἀπάντησιν εἰς τὸ ζήτημα αὐτό, διὰ νὰ κατανοήσῃς, ὅτι δὲν εἶναι ὁ διάβολος πού μᾶς ἀδικεῖ καὶ μᾶς ζημιώνει, ἀλλὰ ἡ ἰδική των ἀδιαφορία εἰς κάθε περιπτώσιν ἀνατρέπει καὶ ὑποσκελίζει αὐτοὺς πού δὲν προσέχουν.

Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος εἶναι πολὺ πονηρός, ὅχι ἐκ φύσεως, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ψυχικὴν του διάθεσιν καὶ τὴν γνώμην του. Ὅτι ὁ διάβολος δὲν εἶναι ἐκ φύσεως πονηρός, δύνασαι νὰ τὸ ἐνόησῃς καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας τὰς ὀνομασίας του. Πραγματικῶς, ὀνομάζεται διάβολος ἀπὸ τὸ «διαβάλλειν». Ὁ Διότι διέβαλε τὸν ἄνθρωπον πρὸς τὸν Θεὸν λέγων: «Δὲν σὲ λατρεύει, δωρεάν ὁ Ἰῶδ. Ἄλλὰ στείλε τὴν χεῖρα σου καὶ ψάσθε αὐτὰ πού ἔχει. Εἰ δὲ μή, θὰ σὲ βλασημῆσῃ κατὰ πρόσωπον». Διέβαλε πάλιν τὸν Θεὸν πρὸς τὸν ἄνθρωπον λέγων: «Πῦρ ἔπρεσε ἀπὸ τὸν οὐρανὸν καὶ κατέκαυσε τὰ πρόβατα». Διότι ἐπρόσπαθοῦσε νὰ πείσῃ αὐτὸν, ὅτι ὁ πόλεμος αὐτὸς ἐξαπελύθη ἀπὸ ἐπάνω, ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔφερε εἰς σύγκρουσιν τὸν δοῦλον πρὸς τὸν Κύριον καὶ τὸν Κύριον πρὸς τὸν δοῦλον. Μᾶλλον ἐπεχείρησε νὰ τοὺς φέρῃ εἰς σύγκρουσιν, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη, ὥστε, ὅταν ἴδῃς ἄλλον δοῦλον συγκρουόμενον πρὸς τὸν κύριον, Ὁ δηλαδή, τὸν Ἀδὰμ πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος Ἀδὰμ ἐπίστευσε εἰς τὴν διαβολὴν, νὰ κατανοήσῃς, ὅτι ὁ διάβολος ἠντλησε τὴν δύναμίν του ὅχι ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του δύναμιν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν ἐκείνου. Διὰ τοῦτα ὀνομάσθη διάβολος. Τὸ «διαβάλλειν», ὅμως, καὶ «μὴ διαβάλλειν» δὲν ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς φύσεως, ἀλλὰ εἶναι πράξις πού γίνεται καὶ «ἀπογίνεται», πού συμβαίνει καὶ παῦει νὰ συμβαίνει. Καὶ ὅλ' αὐτὰ δὲν κατέχουν θέσιν φύσεως ὅτε οὐσίας.⁷ Γνωρίζω ὅτι ἡ ἀνάλυσις αὐτὴ περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῶν «συμβεθεγκότων»⁸ εἶναι δυσνόητος εἰς πολλοὺς. Ἀλλὰ ὑπάρχουν καὶ αὐτὶ πού δύναται νὰ παρακολουθοῦν λεπτομερεῖς

7. Ἰωβ 1, 9, 11.

8. Ἐνθ' ἵνασ. 16.

9. Οὐσία καὶ φύσις. Ἀμφότεραι αἱ λέξεις χρησιμοποιοῦνται ἐν προκειμένῳ μᾶλλον ὡς ταυτοσημοί. Ἐπειὶ θέσται πολυσήμαντοι οἱ ἄνθρωποι, ἐπιβάλλεται εἰσεῖς χρησιμοποιοῦνται διὰ νὰ δηλώσωμεν τὸ ὑποκειμένον ἢ τὸν μόνιμον φορᾶ τῶν διαφόρων ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι εἶναι μεταβληταί. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ὁμοιογένειαν ἐνὸς ὄντος.

10. Συμβεθεγκότος: Διότι εἶναι ἡ συμμετρία τοῦ ἔξω, ἀπ' ἐνὸς μὲν, ἐν σχέσει μὲ τὴν οὐσίαν (φύσιν), δηλοῦν τὸ μὴ ἀποτελεῖν, τὴν ἰδιότητα, ἢ μίαν κατέστασιν τῆς οὐσίας, ἀπ' ἑτέρου δὲ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ μόνιμον καὶ τὸν ὄντων, δηλοῦν τὸ δευτερεύον, τὸ ἐπιοσιώδες, τὸ ταχέως.

ἀναλύσεις. Δι' αὐτὸ τὰ εἶπαμε αὐτὰ.¹¹

Θέλετε Ἐ τώρα νὰ ἐλθωμεν καὶ εἰς μίαν άλλην ὀνομασίαν καὶ θὰ ἴβετε, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ ὀνομασία δὲν ἀναφέρετε ὅτε εἰς τὴν οὐσίαν ὅτε εἰς τὴν φύσιν τοῦ διαβόλου; Ὀνομάζεται, ὡς γνωστὸν, ὁ διάβολος πονηρός, καὶ ἡ πονηρία δὲν εἶναι στοιχεῖον τῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς ψυχικῆς διάθεσεως. Διότι ἄλλοτε γίνεται καὶ ἄλλοτε παῦει νὰ ὑπάρχῃ. Ὅτε, θέβαια νὰ μοῦ ἰσχυρισθῆς ὅτι αὐτὴ παραμένει εἰς ἐκείνον διὰ παντός. Διότι δὲν ἦτο ἐξ ἀρχῆς εἰς ἐκείνον, ἀλλὰ προσετέθη ἀργότερον, δι' αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ ἀποστάτης. Καὶ ὅμως, ἐνῷ πολλοὶ ἄνθρωποι εἶναι πονηροί, ²⁸³ Ἀ μόνον ἐκεῖνος ὀνομάζεται κατ' ἐξοχὴν πονηρός. Διὰ τὸ τέλος πάντων ὀνομάζεται ἔτσι; Διότι ἐνῷ δὲν ἠδικήθη καθόλου ἀπὸ ἡμᾶς, ἐνῷ δὲν εἶχε οὔτε μικρὰν οὔτε μεγάλην κατηγορίαν νὰ διατυπώσῃ ἐναντίον μας, ὅταν εἶδε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐτιμήθη, ἀμέως τὸν ἐφθόνησε διὰ τὰ ἀγαθὰ. Καὶ τί χειρότερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν πονηρίαν δύναται νὰ ὑπάρξῃ, κατὰ τὴν ὁποῖαν γεννᾶται ἔχθρα καὶ κηρύσσεται πόλεμος χωρὶς καμμίαν εὐλογον αἰτίαν;

Ἄς ἀφήσωμεν λοιπὸν κατὰ μέρος τὸν διάβολον καὶ ἄς φέρωμεν πρὸς συζήτησιν τὴν κτίσιν, διὰ νὰ κατανοήσῃς, ὅτι αἴτιος τῶν κακῶν εἰς ἡμᾶς δὲν εἶναι ὁ διάβολος, ἐὰν ἡμεῖς θέλωμεν νὰ προσέχωμεν. Διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ ἔχων ἀσθενῆ θέλησιν καὶ ὁ ἀμέλης καὶ ὁ ἀδιάφορος, καὶ χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ὁ διάβολος, καταπίπτει καὶ κηρηνίζεται εἰς μεγάλα δάραθρα κακίας. Ὁ διάβολος εἶναι πονηρός. Β Τὸ γνωρίζω καὶ ὁμολογεῖται ἀπὸ ὅλους, ἀλλὰ πρόσθετε μὲ μεγάλην προσήλωσιν αὐτὰ πού πρόκειται νὰ εἴπω τώρα. Διότι δὲν εἶναι συνηθισμένα, ἀλλὰ εἶναι θέματα διὰ τὰ ὁποῖα ἀπὸ πολλοὺς πολλὰς φορές καὶ σὲ πολλὰ μέρη γίνονται συζητήσεις. Διὰ τὰ ὁποῖα διεξάγεται μεγάλη μάχη καὶ πόλεμος ὅχι μόνον μεταξὺ τῶν πιστῶν πρὸς τοὺς ἀπίστους, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἰσίων τῶν πιστῶν. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ὀδυνηρόν.

Διὰ τὸν διάβολον λοιπὸν ὄλοι συμφωνοῦν, καθὼς εἶπα, ὅτι εἶναι πονηρός. Τί θὰ εἴπωμεν ὅμως διὰ τὴν δημιουργίαν, τὴν ὥραν καὶ θαυμαστήν; Μήπως C καὶ ἡ δημιουργία εἶναι πονηρὰ; Καὶ ποῖος εἶναι τόσο μαρὸς, ποῖος τόσο

11. Παρὰ τὰ ὅτι πολλοὶ ὑποστηρίζονται περὶ τοῦ Χριστοῦ ὅτι εἶναι ἀπὸ τὴν φιλοσοφικὴν παιδείαν, ἐλλείποντες εἰς ἀπόδειξιν ταχέως εἰς μίαν κατέστασιν καὶ μόνον διὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ κήρυγμά του εὐληπτοῦ ἀπαφεῖναι τὴν χρεῖαν φιλοσοφικῶν ἔργων καὶ ἀσέβων.

ἀνόητος και παρανοϊκός, ώστε να κατηγορήσει την κτίσιν; Τί θα είπαμεν λοιπόν δι' αυτήν; Διότι δεν είναι πονηρά, αλλά είναι και ώραία και ἀποτελεί ἀπόδειξιν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ και τῆς δυνάμεως και τῆς φιλανθρωπίας του. * Ἀκουσε λοιπόν πῶς τὴν θαυμάζει ὁ προφήτης, όταν λέγη: «Πόσον ἐμεγαλύνθησαν τὰ ἔργα σοῦ, Κύριε, διὰ τὰ ἔκαμες με σοφίαν».¹² Δὲν ἀναφέρεται εἰς τὸ καθένα χωριστά, ἀλλὰ ὑποχωρεῖ ἐμπρὸς εἰς τὸ ἀκατάληπτον τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. * Ὅτι τὴν ἔπλασε τὸσον ώραίαν και μεγάλην ἐπιφελῶς, ἀκουσε κάποιον ποῦ τὸ λέγει: «Ἀπὸ τὸ μέγεθος και τὴν ὁμορφίαν τῶν κτισμάτων φαίνεται ἀναλόγως και ὁ δημιουργός των».¹³ * Ἀκουσε και τὸν Παῦλον D ποῦ λέγει: «Διότι τὰ ἀόρατα στοιχεῖα τῆς θεότητος ἀπὸ τὴν δημιουργίαν τοῦ κόσμου φαίνονται καθαρά με τὴν σκέψιν μέσα εἰς τὰ δημιουργήματα».¹⁴ Καθένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοῦς, με ὅσα εἶπε ἀφῆσε να ἐννοηθῆ, ὅτι ἡ κτίσις ἡ ἴδια μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν Θεογνωσίαν. * Ὅτι αὐτὴ συντελεῖ ὥστε να γνωρίσωμεν τὸν Κύριον. Τί λοιπόν; Ἐὰν ἴδωμεν, ὅτι αὐτὴ ἡ ώραία και θαυμαστὴ κτίσις ὑπῆρξεν διὰ πολλοὺς αἰτίαι ἀσεβείας, θὰ κατηγορήσωμεν αὐτήν; Καθόλου, ἀλλὰ θὰ κατηγορήσωμεν ἐκείνους ποῦ δὲν ἐχρησιμοποίησαν ὅπως πρέπει τὸ φάρμακον. Με ποῖον τρόπον λοιπόν γίνεται αἰτία ἀσεβείας αὐτή, ποῦ μᾶς ὁδηγεῖ εἰς τὴν Θεογνωσίαν; «Ἐσκοτίσθη», λέγει, «ἡ σκέψις τῶν φιλοσόφων, και αὐτως ἐσεδόσθησαν και ἐλάτρευσαν Ἐ τὴν κτίσιν ἀντὶ τοῦ δημιουργοῦ».¹⁵ Ἐδῶ πουθενά δὲν ὑπάρχει διάβολος, πουθενά δαίμων ἐδῶ, ἀλλὰ ἐνώπιον δλων ἀπλώνεται ἡ κτίσις μόνη και γίνεται διδασκαλὸς τῆς θεογνωσίας. Πῶς λοιπόν ἐγένεν αἰτία ἀσεβείας; * Ὅχι ἀπὸ τὴν φύσιν της, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν ἐκείνων ποῦ δὲν ἐνεδόσθησαν εἰς αὐτήν. Τί λοιπόν, εἶπέ μου, θὰ ἀφανίσωμεν και τὴν κτίσιν; Καὶ τί ὁμιλῶ διὰ τὴν κτίσιν; * Ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ ἰδικὰ μας μέλη τοῦ σώματος. Διότι, ἐὰν δὲν προσέχωμεν, θὰ εὐρωμεν ὅτι και αὐτὰ γίνονται αἰτία τῆς ἀπωλείας μας, διχ²⁶⁴ Α ἀπὸ τὴν φύσιν των, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἰδιότητά μας ἀμέλειαν. Σκέψου, σὲ παρακαλῶ. Ὁ ὀφθαλμὸς σοῦ ἐδόθη διὰ να βλέπῃς τὴν κτίσιν και να δοξάζῃς τὸν Κύριον. Ἀλλὰ ἐὰν δὲν κάμῃς καλὴν χρῆσιν τοῦ ὀφθαλμοῦ, σοῦ γίνεται πρόξενος μοιχείας.¹⁶ Ἡ γλώσσα

12. Φιλπ. 108, 21.
13. Σοφ. Σολομ. 13, 5.
14. Ρωμ. 1, 20.
15. Ρωμ. 1, 21, 25.
16. Πρβλ. Ματθ. 5, 28.

σοῦ ἐδόθη διὰ να δοξάζῃς και να ὑμνῇς τὸν δημιουργόν. Ἀλλὰ ἐὰν δὲν προσέχῃς, αὐτὴ σοῦ γίνεται αἰτία βλασφημίας.¹⁷ Αἱ χεῖρες σοῦ ἐδόθησαν διὰ να τὰς ὑψώνῃς, όταν προσεύχεσαι. Ἀλλὰ ἐὰν δὲν εἶσαι νηφάλιος, τὰς ἀπλώνεις εἰς ἁμαρτήν. Οἱ πόδες σοῦ ἐδόθησαν διὰ να τρέχῃς εἰς καλὰ ἔργα. Ἀλλὰ ἐὰν ἀμελήῃς, δι' αὐτῶν θὰ ὁδηγηθῇς εἰς κακὰς πράξεις. Βλέπεις, ὅτι τὸν ἀσθενὴ τὸν βλάπτουν τὰ πάντα; Βλέπεις, ὅτι τὸν ἀσθενὴ και τὰ σωτήρια φάρμακα τὸν φέρουν εἰς τὸν θάνατον, διχ Β ἀπὸ τὴν φύσιν των, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν ἐκείνου; Ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν οὐρανόν, διὰ να θαυμάσῃς τὸ ἔργον και προσκυνῆσῃς τὸν Κύριον. Ἀλλὰ ἄλλοι, ἐγκαταλείψαντες τὸν δημιουργόν, ἐλάτρευσαν τὸν ἴδιον τὸν οὐρανόν. Καὶ ταῦτα προήλθαν ἀπὸ τὴν ἀμέλειαν και τὴν μαρτίαν των.

Ἀλλὰ τί ὁμιλῶ διὰ τὴν κτίσιν; Μήπως δύναται να ὑπάρξῃ κάτι ἄλλο περισσότερο σωτήριο ἀπὸ τὸν σταυρόν; Ἀλλὰ αὐτὸς ὁ σταυρὸς ὑπῆρξε σκάνδαλον διὰ τοὺς ἀδυνάτους. «Διότι τὸ κήρυγμα περὶ τοῦ σταυροῦ διὰ τὰ τέκνα τῆς ἀπωλείας εἶναι μωρία, ἐνῶ διὰ τοὺς σωζομένους εἶναι δύναμις Θεοῦ».¹⁸ Καὶ πάλιν: «Κηρύσσομεν τὸν Χριστὸν τὸν ἐσταυρωμένον, ὁ ὁποῖος εἶναι σκάνδαλον διὰ τοὺς Ἰουδαίους, διὰ τοὺς εἰδωλολάτρους δὲ μωρία».¹⁹ Καὶ ποῖα διδασκαλία περισσότερο φωτισμένη δύναται να ὑπάρξῃ ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Παύλου και τῶν ἀποστόλων; Ἀλλὰ οἱ C ἀπόστολοι αὐτοὶ διὰ πολλοὺς ὑπῆρξαν ὁμη θανάτου. «Δι' ἄλλους ὁμη θανάτου, πρὸς τὸν θάνατον, δι' ἄλλους ὁμη ζωῆς πρὸς τὴν ζωὴν».²⁰ Βλέπεις, ὅτι ὁ μὲν ἀδύνατος εἰς τὴν πίστιν βλάπτεται και ἀπὸ τὸν Παῦλον, ἐνῶ ὁ ἰσχυρὸς δὲν ἀδικεῖται οὔτε ἀπὸ τὸν διάβολον;

Θέλεις τώρα να φέρωμεν τὸν λόγον και εἰς τὸν Χριστόν; Τί δύναται να συγκριθῆ με τὴν σωτηρίαν ἐκείνην; Τί ἄλλο ὑπῆρξε ὀφελιμώτερον ἀπὸ τὴν παρουσίαν ἐκείνην; Ἀλλὰ αὐτὴ ἡ παρουσία ἡ σωτήριος, ἡ ὀφέλιμος, διὰ πολλοὺς ἐγένε ἀφορμὴ κολάσεως. «Διότι», λέγει, «ἐγὼ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον πρὸς κρίσιν, ὥστε αὐτοὶ ποῦ δὲν ἔβλεπαν να ἴδουν και αὐτοὶ ποῦ ἔβλεπαν να γίνουν τυφλοί».²¹ Τί λέγεις; Τὸ φῶς ἐγένεν αἰτία τυφλώσεως; Δὲν ἐγένε τὸ φῶς αἰτία τυφλώσεως, ἀλλὰ ἡ ἀδυναμία τῶν ὁ-

17. Πρβλ. Ματθ. 3, 5-12.
18. Α' Κορινθ. 1, 18.
19. Α' Κορινθ. 1, 23.
20. Β' Κορινθ. 2, 16.
21. Ἰωάν. 9, 39.

φθαλμῶν τῆς ψυχῆς δὲν ἠδυνήθη νὰ δεχθῆ τὸ φῶς. Εἶδες, ὅτι ὁ ἀδύνατος βλάπτεται ἀπὸ παντοῦ, ὁ δὲ ἰσχυρὸς ὠφελεῖται ἀπὸ παντοῦ; Διότι παντοῦ αἰτία εἶναι ἡ ψυχικὴ διάθεσις, παντοῦ τὴν ἐξουσίαν ἔχει ἡ γνώμη. Διότι ὁ διάβολος, ἂν θέλῃς νὰ μάθῃς, εἶναι καὶ χρήσιμος εἰς ἡμᾶς, ἐὰν τὸν χρησιμοποιοῦμεν δεόντως, καὶ μᾶς ὠφελεῖ τὰ μέγιστα καὶ ἐπιτυγχάνομεν ἐξ αὐτοῦ ὄχι μικρὰ κέρδη. Καὶ αὐτὸ τὸ ἀπεδείξαμε πολλὰς φορὰς καὶ ἀπὸ τῆν περιπτώσεων τοῦ Ἰωβ. Δυνάμεθα νὰ τὸ ἐνοήσωμεν καὶ ἀπὸ τὸν Παῦλον. Διότι αὐτὸς, γράφων διὰ τὸν ἔκδοτον εἰς τὰς πορνείας, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Παραδώσατε αὐτὸν εἰς τὸν σατανᾶν πρὸς ἄλεθρον τῆς σαρκὸς του, διὰ νὰ σωθῆ τὸ πνεῦμα του». ²⁴ Ἰδοὺ λοιπὸν, ὅτι ὁ διάβολος ἔγινε καὶ τῆς σωτηρίας αἰτίας, ἀλλὰ ὄχι μὲ τὴν ἰδικὴν του θέλησιν, ἀλλὰ μὲ τὴν τέχνην τοῦ ἀποστόλου. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἰατροὶ λαμβάνουσι τὰς ἐχίδνας καὶ, ἀφοῦ ἀποκόψουσι τὰ δηλητηριώδη μέλη των, παρασκευάζουσι τὰ λεγόμενα θηριακὰ φάρμακα, ἔτσι ἔκαμε καὶ ὁ Παῦλος. Ἐλαβε, δηλαδή ἐκεῖνο ποῦ ἦταν χρήσιμον ἀπὸ τὴν τιμωρίαν του παρὰ τοῦ διαβόλου καὶ τὸ ὑπόλοιπον τὸ ἔφησε. Διὰ νὰ μάθῃς, θέβαιο, ὅτι δὲν εἶναι ὁ διάβολος αἰτίας τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ ἀπεναντίας αὐτὸς ἐδιόχετο νὰ καταστρέψῃ καὶ νὰ καταπῆ τὸν ἀνθρώπον, ἐνῷ ὁ ἀπὸστολος ²⁵ Ἄ μὲ τὴν σοφίαν του τοῦ ἔκοψε τὸν λαίμω. Ἄκουσε τί λέγει εἰς τὴν δευτέραν του ἐπιστολὴν πρὸς Κορινθίους δι' αὐτὸν τὸν πόρνον: Ἐνισχύσατε τὴν ἀγάπην σας πρὸς αὐτὸν μήπως ἀπὸ τὴν μεγάλην λύτην καταβραχισθῆ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ νικηθῶμεν ἀπὸ τὸν σατανᾶν. ²⁶ Ἄς ἀποσπάσωμεν, δηλαδή, τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὸν φάρυγγα τοῦ θηρίου, λέγει. Πράγματι ὁ ἀπὸστολος πολλὰς φορὰς ἀντιμετώπισε τὸν διάβολον σὺν δήμιον. Καὶ οἱ δήμιοι τιμωροῦν τοὺς καταδίκους, ὄχι ὅμως ὅσον θέλουσι αὐτοὶ, ἀλλὰ ὅσον ὀρίζουσι οἱ δικασταί. Καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ ρόλος τοῦ δήμιου, νὰ τιμωρῇ προσέχων τὸ νεῦμα τοῦ δικαστοῦ. Β Εἶδες, εἰς ποῖον ὕψος στοχασμοῦ καὶ δυνάμεως ἔφθασε ὁ ἀπὸστολος; Αὐτὸς ποῦ εἶχε σωματικὴν ὑπόστασιν ἀντιμετώπισε ὡς δήμιον τὸν ἀσώματον διάβολον καὶ ἔκαμε τὸ ἴδιον ποῦ εἶχε κάμει καὶ ὁ κοινὸς μας Κύριος. Οὗτος δηλ. εἶπε εἰς τὸν διάβολον διὰ τὸν Ἰωβ τοῦτο μόνον: «Ψάυσε τὴν σάρκα αὐτοῦ, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν

²². Α' Κορινθ. β, β.
²³. Πρὸς Ἰν' Κορινθ. β, ρ, 7, 11.

νὰ τὴν ἀφήσῃς ἄθικτον». ²⁴ Καθώρισε δηλ. ὄρια καὶ μέτρα τῶν τιμωριῶν, ὥστε τὸ θηρίον ποῦ εἶναι ἀσυγκράτητον νὰ μὴ ἐφορμήσῃ ἐπάνω του ἀνελέητον. Τὸ ἴδιον κάνει καὶ ὁ ἀπὸστολος, ἀφοῦ παρέδωσε τὸν πόρνον εἰς τὸν διάβολον, εἶπε: «εἰς ἀφανισμόν τῆς σαρκὸς του», ²⁵ δηλ. τοῦ παρήγγειλε νὰ μὴ θίξῃ τὴν ψυχὴν του. Εἶδες ἐξουσίαν δούλου; Μὴ φοβείσαι λοιπὸν τὸν διάβολον καὶ ἄς εἶναι ἀσώματος. Διότι συναντᾷ δυσχερείας. Καὶ τίποτε δὲν εἶναι ἀσθενέστερον ἀπὸ αὐτὸν ποῦ διατελεῖ ὑπὸ περιορισμούς, Ἐ ἀκόμη καὶ θν δὲν ἔχη σωματικὴν ὑπόστασιν. Ὅπως ἀκριβῶς τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον ἀπὸ ἐκεῖνον ποῦ ἔχει παρηρσίαν, καὶ ἄς περιφέρῃ βυθτὸν σῶμα.

Ἄρα αὐτὰ τὰ εἶπα, ὄχι διὰ νὰ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν κατηγορίαν τὸν διάβολον, ἀλλὰ διὰ νὰ σᾶς ἐλευθερώσω ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν. Καὶ πράγματι, ἐκεῖνος ἐπιθυμῆ ὀφθόρα νὰ ἐπιρρίπτωμεν εἰς αὐτὸν τὰς εὐθύνας τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτημάτων, ὥστε τρεφόμενοι μὲ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα καὶ διαπραττόντες ὅλας τὰς κακίας, νὰ αὐξήσωμεν οἱ ἴδιοι τὴν εἰς θάρος μας τιμωρίαν, διότι οὐδόλως συγχωρούμεθα μὲ τὴν μετάθεσιν τῆς εὐθύνης διὰ τὰς ἁμαρτίας μας εἰς ἐκεῖνον. Ὅπως, θέβαιο, δὲν ἔδ συνεχωρήθη καὶ ἡ Εὐα. Ἄλλὰ ἡμεῖς νὰ μὴ κάμνωμεν αὐτὸ, ἀλλὰ νὰ μελετῶμεν τὸν ἑαυτὸν μας, νὰ μελετῶμεν τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς μας. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιθέσωμεν καὶ τὰ φάρμακα διὰ τὴν θεραπείαν, διότι ἐκεῖνος ποῦ ἀγνοεῖ τὴν νόσον του, δὲν θὰ προέλθῃ εἰς καμμίαν φροντίδα διὰ τὴν θεραπείαν τῆς. Ἐχομεν πολλὰς ἁμαρτίας. Ἐὸ γνωρίζω. Ὅλοι εἰμεθα ὑπὸ κολασμῶν. Ἄλλὰ δὲν ἔχει ἀποκλεισθῆ ἀπὸ ἡμᾶς ἡ συγγνώμη οὔτε ἐρισικόμεια ἔξω ἀπὸ τὴν μετάνοιαν. Διότι ἰστάμεθα ἀκόμη εἰς τὸ σκάμμα, ἔτοιμοι διὰ τοὺς ἀγῶνας τῆς μετάνοιας. ²⁶ Εἶσαι γέρον καὶ ἔφθασες εἰς τὴν ἐσχάτην ἔξοδον ἀπὸ τὴν ζωὴν; Μὴ νομίωσις δι' αὐτὸ, ὅτι ἔχασες τὴν εὐκαιρίαν νὰ μετανοήσῃς, οὔτε νὰ ἀπελπισθῆς διὰ τὴν σωτηρίαν σου, Ἐ ἀλλὰ ἐνθυμήσου τὸν ληστήν, ὁ ὁποῖος ἐλυτρώθη ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν. Πραγματικὰ, ποῖον χρονικὸν διάστημα εἶναι συντομώτερον ἀπὸ τὴν στιγμὴν ἐ-

²⁴. Ἰωβ β, β.

²⁵. Α' Κορινθ. β, β.

²⁶. Μεταφορικῶς, ὁ ἱερὸς Πατὴρ ἐκ τοῦ ἀσώματος τῶν ἀλλοτρίων τῶν σώματος μὲς μεταφέρει εἰς τοὺς πνευματικὸς ἀγῶνας καὶ τὸ σκάμμα τοῦ καθημερινοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν τελείωσιν μὲς ἐν Χριστῷ, ἡ ὁποία προεπιβάλλεται σκληρότερον καὶ τραχύτερον ἀγῶνα ἀπὸ ἐπὶ ἀπαιτεῖ ἡ σωματικὴ ἀσκησις.

κείνην κατά τήν ὅποιαν ἐστεφανούτο: Ἐπειδή δὲ αὐτὸν ἦταν ἀρκετὴ αὐτῆ μόνῃ, διὰ τὴν σωθῆ. Ἔτσι νέος; Νὰ μὴ ἐπαναπαύεσαι μὲ θάρρος εἰς τὴν νεότητά, οὐτε νὰ νομίζῃς ὅτι ἔχεις μεγάλην προθεσίαν εἰς τὴν ζωὴν σου. «Διότι ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου ἔρχεται ὡς κλέπτης μέσα εἰς τὴν νύκτα».²⁷ Διὰ τοῦτο καὶ δὲν μᾶς ἐγνωστοποίησε τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου μας διὰ τὴν ἐπιδείξωμεν ζῆλον καὶ φροντίδα. Δὲν βλέπεις κάθε ἡμέραν νέους νὰ ἀποθνήσκουν; Διὰ τοῦτο μᾶς προτρέπει κάποιος: «Μὴ βραδύνης νὰ ἐπιστρέψῃς πρὸς τὸν Κύριον, μήτε νὰ ἀναβάλλῃς ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέρας»²⁸ μήπως καθὼς βραδύνης, καταφθαρήσῃς.²⁸ Ἄ Ὁ γέρον λοιπὸν ἄς ἔχη ὑπ' ὄψιν τοῦ ἐκείνην τὴν παραίνεσιν καὶ ὁ νέος αὐτὴν ἐδῶ τὴν νοουθεσίαν. Ἄλλὰ εἶσαι ἀσφαλῆς, ἔχεις πλοῦτη καὶ καυχᾶσαι διὰ τὰ χρηματὰ σου, καὶ δὲν σοῦ συμβαίνει κανένα κακόν; Ἄκουσε ὅμως τί λέγει ὁ Παῦλος: «Ὅταν λέγουν εἰρήνην καὶ ἀσφάλειαν, τότε ἐπέρχεται εἰς αὐτοὺς αἰφνίδιος θάνατος».²⁹ Διότι αἱ καταστάσεις ὑπόκεινται εἰς διαρκῆ μεταβολήν. Ὁ θάνατος δὲν εἶναι εἰς τὴν ἐξουσίαν μας. Ἄς γίνωμεν κύριοι τῆς ἀρετῆς. Διότι ὁ Κύριός μας ὁ Χριστὸς εἶναι φιλόνητος.

Θέλετε νὰ σᾶς ἀναφέρω καὶ ὁδοὺς τῆς μετανοίας; Αὐταὶ εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι μὲ διαφορὰν μετὰ τῶν, ὅλαι ὁμοῦ ὁδηγοῦν εἰς τὸν οὐρανόν. Β Πρώτη μέθοδος μετανοίας εἶναι ἡ καταδικὴ τῶν ἁμαρτημάτων μας. Ἄλεγε δηλ. σὺ πρῶτος τὰς ἁμαρτίας σου διὰ τὴν δικαιοσύνην.³⁰ Δι' αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ προφήτης: «Εἶπα, θὰ καταδικάσω τὸν ἑαυτὸν μου διὰ τὴν ἀνομίαν μου πρὸς τὸν Κύριον, καὶ οὐ ἐσυγχώρησες τὴν ἀσέθειαν τῆς καρδίας μου».³¹ Καταδικάσε λοιπὸν καὶ σὺ τὰς ἁμαρτίας σου. Φθάνει αὐτὸ ὡς ἀπολογία εἰς τὸν Κύριον. Διότι αὐτὸς ποὺ κατεδίκασε τὰς ἁμαρτίας σου, εἶναι πῶς διστακτικὸς νὰ περιπέσῃ πάλιν εἰς τὰ ἴδια παραπτώματα. Ὑψώσε τὴν συνείδησιν ποὺ ἔχεις μέσα σου εἰς κατηγορίαν, διὰ τὴν μὴ ἔχεις ἐκεῖ ἄλλον κατηγοροῦν ἐπὶ τοῦ θήματος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Αὕτη εἶναι μὴ ἀρίστη μέθοδος μετανοίας. Ὑπάρχει καὶ ἄλλη, ποὺ δὲν εἶναι κατωτέρα ἀπὸ αὐτήν, ὅ τὴν μὴ μνησικακῆς ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν, νὰ συγκρατῆς τὴν ὀργὴν σου, νὰ συγ-

27. Α' Θεσσαλ. 5, 2.
28. Σοφ. Σειρὰχ 5, 7.
29. Α' Θεσσαλον. 5, 3.
30. Πρ. 48, 26.
31. Ψαλμ. 51, 5.

χωρῆς τὰ ἁμαρτήματα τῶν συνδούλων σου. Διότι ἔτσι θὰ μᾶς συγχωρηθῶν καὶ αἱ ἁμαρτίαι μας, τὰς ὁποίας ἐπράξαμε πρὸς τὸν Κύριον. Ἴδου λοιπὸν καὶ δεῦτερος τρόπος ἐξαγνισμού ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας μας. «Ἐάν», λέγει, «συγχωρήσητε τοὺς ὀφειλέτας σας καὶ ὁ οὐράνιος Πατὴρ σας θὰ σᾶς συγχωρήσῃ».³²

Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ μίαν τρίτην μέθοδον μετανοίας; Αὐτὸ νὰ κάνῃς προσευχὴν θερμὴν καὶ εἰλικρινῆ, ποὺ νὰ πηγάζῃ ἀπὸ τὸ βάθος τῆς καρδίας. Δὲν εἶδες ἐκείνην τὴν χίρην πῶς ἐξευμένισεν τὸν ἀναίσχυντον ἐκείνον δικαστήν;³³ Ἐνῶ σὺ ἔχεις Κύριον ἡμερον καὶ προσηυῆ καὶ φιλόνητον. Ἐκείνη ἐζήτει ἐναντίον ἐχθρῶν, ἐνῶ σὺ δὲν ζητεῖς ἐναντίον ἐχθρῶν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σου σωτηρίαν. Δ Ἄν θέλῃς νὰ μάθῃς καὶ τετάρτην μέθοδον μετανοίας, θὰ σοῦ εἴπω τὴν ἐλεημοσύνην. Διότι αὕτη ἔχει μεγάλην καὶ ἀνεκφραστον δύναμιν. Καὶ πραγματικὰ, ὅταν ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐφθασεν εἰς κάθε λαγῆς κακίαν καὶ διέπραξε κάθε ἀσέθειαν, ὁ Δαβὶθ τοῦ εἶπε: «Βασιλεῦ, νὰ εἰσακούσῃς τὴν συμβουλήν μου. Λυτρώσου ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας σου μὲ τὰς ἐλεημοσύνας καὶ ἀπὸ τὰς ἀνομίας σου λυτρώσου μὲ τὴν εὐσπλαγγίαν σου διὰ τοὺς πτωχοὺς».³⁴ Ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ συγκριθῆ μὲ αὐτὴν τὴν φιλονησίαν; Ὑστερα ἀπὸ ἀναριθμήτα ἁμαρτήματα, ὕστερα ἀπὸ τόσας παρανομίας ὑπόσχεται νὰ ἐξαγνήσῃ τὸν δράστην ὄλων αὐτῶν, ἔάν καὶ αὐτὸς δεχθῆ φιλόνητος πρὸς τοὺς συνδούλους τοῦ. Καὶ ἡ μετριοφροσύνη καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη ἐκμηδενίζουν τὴν φύσιν τῶν ἁμαρτημάτων ὅχι ὀλιγώτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους τρόπους ποὺ ἀνεφέραμε. Ἐ Καὶ μάρτυς ὁ τελώνης, ὁ ὁποῖος δὲν εἶχε νὰ ἀναφέρῃ λαμπρὰ ἔργα, ἀλλὰ προσέφερε ἀντὶ ὄλων αὐτῶν τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων του.³⁵

Ἴδου λοιπὸν ἐδειξάμε πέντε ὁδοὺς μετανοίας, πρῶτην τὴν καταδικὴν τῶν ἁμαρτιῶν μας, δευτέραν τὴν συγχώρησιν τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ πλησίον, τρίτην τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν προσευχὴν, τετάρτην τὴν προερχομένην ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ πέμπτην ἀπὸ τὴν ταπεινοφροσύνην. Μὴ βραδύνης λοιπὸν,²⁶⁷ Ἄ ἀλλὰ βάδιζε κάθε ἡμέραν ὄλας αὐτὰς τὰς ὁδοὺς. Καὶ πράγματι, εἶναι ὁδοὶ εὐ-

32. Ματθ. 6, 14.
33. Πρβλ. Λουκ. 18, 1- 8.
34. Δαν. 4, 24.
35. Λουκ. 18, 18.

καλοι και δέν δύνασαι νά προβάλης ώς πρόσχημα τήν πενίαν. Ἄλλά, και ἄν ζῆς πτωχότερα ἀπό ὄλους, και τήν ὀργήν θα δυνήθης νά ἀφήσης κατά μέρος, και νά εἶσαι ταπεινόφρων, και νά προσευχηθῆς ἐπαρκῶς, και νά καταδικάσης τὰ ἁμαρτήματά σου και εἰς τίποτε δέν γίνεται ἐμπόδιον ἡ πενία σου. Και τί λέγω ἐδῶ, ἀφοῦ οὔτε δι' ἐκείνην τήν μέθοδον τῆς μετανοίας πού ἀπαιτεῖ τήν καταβολήν χρημάτων (ἐννοῶ τήν ἐλεημοσύνην) ἡ πενία δέν ἀποτελεῖ καθόλου ἐμπόδιον, ὥστε νά τήν συστήσωμεν. Και ἀπόδειξις ἡ χήρα, πού κατέβαλε τὰ δύο λεπτά.²⁶

Ἄφοῦ λοιπόν ἐδιδάχθημεν τήν θεραπείαν τῶν τραυμάτων μας, Β ἄς ἐπιθέτωμεν συνεχῶς εἰς αὐτά τὰ φάρμακα αὐτά, ὥστε, ἀφοῦ ἀνακτήσωμεν τήν πραγματικὴν ὑγείαν, νά ἀπολαύσωμεν τήν ἱεράν τράπεζαν μέ παρηρησίαν και μέ μεγάλην δόξαν νά συναντήσωμεν τόν βασιλέα τῆς δόξης Χριστόν και νά ἐπιτύχωμεν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ μέ τήν χάριν και τούς οἰκτιρισμούς και τήν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου και μετά τοῦ ὁποῖου δόξα και δύναμις και τιμὴ εἰς τόν Πατέρα μαζί και εἰς τὸ Πανάγιον και ἀγαθόν και ζωοποιόν Πνεῦμα, τώρα και πάντοτε και εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἀνά χεῖρας ὁμιλία τοῦ Χρυσοστόμου ἀναφέρεται εἰς τὸν παράλυτον, τὸν ὁποῖον ἐθεράπευσεν ὁ Ἰησοῦς, δὲ ταν τὸν κατεδίδασαν ἔμπροσθέν του, ἀφοῦ ἤνοιξαν τήν στέγην. Ἐπίσης, κάνει διάκρισιν μεταξύ τοῦ παραλύτου αὐτοῦ και τοῦ ἄλλου, ὁ ὁποῖος κατέκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης ἐπὶ τριάκοντα και ὀκτῶ ἐτη. Τέλος, ὁμιλεῖ διὰ τὴν ἰσότητά τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα και διὰ τὰς μεγίστας ὠφελείας, τὰς ὁποίας ἀποκομίζει ὁ πιστὸς ἀπὸ τὴν ἀκρόασιν τῶν κηρυγμάτων και τὴν φοίτησιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ ὄλη ὁμιλία διακρίνεται εἰς δύο μέρη. Εἰς τὸ πρῶτον ἀναφέρεται εἰς τὸν παραλυτικὸν τὸν ἀναφερόμενον ὑπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου ἐν 5, 1-15, δηλαδὴ τὸν ἐπὶ τριάκοντα ὀκτῶ ἐτη κατακείμενον και θεραπευθέντα ὑπὸ τοῦ Ἰησοῦ παρὰ τὴν κολυμβήθραν Βηθεσδα. Εἰς τὸ δεῦτερον μέρος, ἐξετάζει τὸν ἄλλον παραλυτικόν, περὶ τοῦ ὁποῖου ὁμιλοῦσιν οἱ Εὐαγγελισταί. Ματθαῖος, 9, 1-8, Μαρκ. 2, 1-12 και Λουκ. 5, 17-26. Ἰδιαίτερον καταβάλλει φροντίδα ὁ ἱερός πατήρ διὰ νά ἀποδείξῃ ὅτι οἱ ἰσθέντες παραλυτικοὶ εἶναι δύο και ὄχι ἕνας. Ἐκπληρῶσει ἐνταῦθα ἡ παρατηρητικότης και ἡ βιαιοδυστικότης τοῦ ὁμιλητοῦ. Ὡσαύτως, μεγάλην ἐντύπωσιν προξενεῖ ἡ μεγάλη ψυχολογικὴ ἐμβάθυνσις τοῦ Χρυσοστόμου εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ παραλυτικοῦ, ὁ παραλληλισμὸς τοῦ τρόπου τῆς θεραπείας ἐκάστου τούτων και ἡ δογματικὴ διδασκαλία περὶ τῆς ἰσότητος τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα.

Γενικῶς, ἡ ὡς ἄνω ὁμιλία δέν ἔχει ἀπλοῦν χαρακτήρα, ἀλλὰ ἐνῶ εἶναι κατὰ θάσιν ἐρμηνευτικοῦ περιεχομένου, ἐν τούτοις διακρίνεται διὰ τὸν ἐποικοδομητικὸν - ἠθικὸν χαρακτήρα της και ἐπὶ πλέον τὸ δογματικὸν και ἐν μέρει ἀπολογητικὸν περιεχόμενον αὐτῆς.

²⁶ 1 Κορ. 13, 41-44.

ΟΜΙΛΙΑ Β΄

Β ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΡΑΛΥΤΙΚΟΝ, ΤΟΝ ΟΠΟΙΟΝ ΚΑΤΕΒΙΒΑΣΑΝ, ΑΦΟΥ ΗΝΘΙΞΑΝ ΤΗΝ ΣΤΕΓΗΝ, ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΔΙ' ΕΚΕΙΝΟΝ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΤΕΡΑ

“Όταν προηγουμένως συνητήσαμεν τὸν παραλυτικόν, κατάκοιτον ἐπὶ τῆς κλίνης του παρὰ τὴν κολυμβήθραν,¹ εὗρομεν πολλὸν καὶ μέγαν θησαυρόν, χωρὶς νὰ σκάψωμεν τὴν γῆν, ἀλλὰ ἀφοῦ ἐσκάψαμε βαθέως εἰς τὴν ψυχὴν του. Εὗρομεν λοιπὸν θησαυρὸν περιέχοντα ὄχι ἀργυρον καὶ χρυσόν καὶ πολυτίμους λίθους, ἀλλὰ καρτερίαν καὶ φωτεινὴν σκέψιν καὶ ὑπομονὴν καὶ μεγάλην ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, ἡ ὁποία εἶναι πολυτιμώτερα ἀπὸ ὅλο τὸ χρυσάφι καὶ ὅλα τὰ πλούτη. Διότι τὰ ὀλικά πλούτη² ἄ εἶναι ἐκτεθειμένα καὶ εἰς τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ληστῶν καὶ εἰς τὰ στόματα τῶν συκοφαντῶν καὶ εἰς τὰς χεῖρας τῶν διαρρηκτῶν καὶ εἰς τὰς κακουργίας τῶν δούλων τῆς οἰκίας.³ Ἄλλὰ καὶ ὅταν γλυτώσουν ἀπὸ δλοὺς αὐτοὺς τοὺς κινδύνους, προκαλοῦν πολλάκις εἰς τοὺς κατόχους των τὸν δλεθρον, διότι προσελκύουν τὰ βλήματα τῶν φθονερῶν καὶ δημιουργοῦν ἐξ αὐτοῦ μυρίας ὄσας συμφοράς. Ἐνῶ ὁ πνευματικὸς πλοῦτος συνήθως διαφεύγει ὅλα αὐτὰ τὰ ἐνδεχόμενα καὶ εὐρίσκεται ἔξω ἀπὸ τοιοῦτου εἶδους ζημίαν καὶ καταγελᾷ καὶ τοὺς ληστὰς καὶ τοὺς διαρρηκτάς καὶ τοὺς φθονερούς καὶ τοὺς συκοφάντας καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον.³ Διότι δὲν χωρίζεται ἀπὸ τὸν κάτοχόν του οὔτε μὲ τὸν θάνατον. Ἀλλὰ τότε κυρίως γίνεται ἀσφαλεστέρα ἡ κτῆσις του διὰ τοὺς κατόχους αὐτοῦ τοῦ Β πνευματικῶ θησαυροῦ. Καὶ ἀκολουθεῖ τὸν κάτοχόν του εἰς τὴν ἀποδημίαν του ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ μεταβαίνει μαζί

1. Πρὸς. Ἰωάν. 5, 1-15.
2. Πρὸς. Ματθ. 6, 19.
3. Ἀποκτ. 6, 20.

του εις την μέλλουσαν ζωήν, και γίνεται αξιοθαύμαστος συνήγορος αὐτῶν με τούς ὁποίους συναπέρχεται και καθιστά εὐμενῆ τὸν δικαστὴν τὴν.

Αὐτὸν τὸν πλοῦτον εὐρομεν και ἡμεῖς ἀφθονον, καταχωμένον εις τὴν ψυχὴν τοῦ παραλυτικοῦ. Καὶ μάρτυρες εἰσθε σεις, οἱ ὁποῖοι τὸν ἀντλήσατε με μεγάλην προθυμίαν, χωρὶς ὁμως νὰ τὸν ἐξαντλήσητε. Πραγματικά τοιαύτη εἶναι ἡ φύσις τοῦ πνευματικοῦ πλοῦτου. Μιμείται τὴν ροὴν τοῦ ὕδατος και μᾶλλον ὑπερβαίνει και τὴν ἀφθονίαν τοῦ ὕδατος και γίνεται τὸσον πλουσιώτερος, ὅσον περισσότεροι ἀντλοῦν ἀπὸ αὐτὸν. Διότι εἰσερχόμενος εις τὴν ψυχὴν ἐκάστου C δὲν τεμαχίζεται οὔτε ὀλιγοσταεῖ, ἀλλὰ ὀλοκλήρως φθάνει εις τὸν καθένα και μένει πάντοτε ἀνεξάντλητος, χωρὶς νὰ μειώνεται ποτέ. Πράγμα ποῦ συνέβαινε και τότε. Διότι, ἐνῶ τὸσον πολλοὶ ἐπέπεσαν εις τὸν θησαυρὸν, και ὅλοι ἤντιλουν ἀπὸ αὐτὸν τὸ κατά δύναμιν... Μά, διατὶ ἀναφέρω μόνον ἐσᾶς ἀφοῦ, δέβαια, ἀπὸ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μέχρι σήμερον ἀναριθμήτους κατέστησε πλουσίους και ὁμως διατηρεῖ τὴν ἀρχικὴν του ἀκεραιότητα; Ἄς μὴ κουραζώμεθα λοιπὸν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ πνευματικοῦ αὐτοῦ πλοῦτου, ἀλλὰ και τώρα, ὅσον δυνάμεθα, ἄς ἀντλήσωμεν και ἄς ἴδωμεν φιλάνθρωπον κύριον, ἄς ἴδωμεν καρτερικὸν δοῦλον.

Τριάκοντα ὀκτῶ ἐτη, ὡς γνωστὸν, ἐπάλαμε με ἀθεραπευτον ἀσθένειαν D και ἐμαστίζετο συνεχῶς χωρὶς νὰ δυσανασχετήσῃ, χωρὶς νὰ προσφέρῃ θλάσφημον λόγον, χωρὶς νὰ κατηγορήσῃ τὸν δημιουργόν, ἀλλὰ ὑπέμενε τὴν συμφορὰν ἐκείνην με γενναϊότητα και καρτερίαν. Καὶ ἀπὸ ποῦ φαίνεται τοῦτο, θὰ εἴπη κανεῖς: Διότι ἡ Γραφή δὲν μᾶς διδάσκει σαφῶς τίποτε διὰ τὴν προτέραν ζωὴν του, ἀλλὰ ἀναφέρει μόνον ὅτι ἐπὶ τριάκοντα ὀκτῶ ἐτη ὑπέφερε ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν του.⁴ Καὶ δὲν προσέθεσε καθόλου, ὅτι δὲν δυσανασχέτησε, οὔτε ἠγανάκτησε, οὔτε ἀπεθαυρόνη. Καὶ ὁμως κατέστησε φανερόν και τοῦτο, ὅτι κανεῖς μελέτησῃ με προσοχὴν και ὄχι ἐπιπολαίως τὴν Γραφήν. Ἐ διότι ὅταν ἀκούσῃς, ὅτι συνητήθη με τὸν Χριστὸν ὁ ὁποῖος τοῦ ἦτο ἀγνωστος και ἐθεωρεῖτο ὡς ἀπλοῦς ἄνθρωπος, και συνεζήτει με αὐτὸν με τὸσην μετριοφροσύνην, θὰ δυνηθῆς νὰ κατανοήσῃς και τὴν προτέραν του ἀγαθότητα. Διότι, ὅταν τοῦ εἶπεν ὁ Χριστὸς «θέλεις νὰ

4. Πρβλ. Ἰωάν. 5, 6.

γίνῃς ὑγιής»,⁵ δὲν ἀπήντησεν, ὅπως θὰ ἦτο ἴσως εὐλογον, «με θέλεις παράλυτον και κατάκοιτον ἐπὶ τὸσον χρόνον και με ἐρωτᾷς ἂν θέλω νὰ γίνω ὑγιής; Ἥλθεθς νὰ μοῦ ἀναξείσῃς τὴν πληγὴν, νὰ με ονειδίσῃς, νὰ με χλευάσῃς, νὰ διασκεδάσῃς με τὴν συμφορὰν μου!»⁶ Ἄ Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ οὔτε εἶπε, οὔτε ἐσκέφθη, ἀλλὰ ἀπάντησε με ἀπλότητα. «Ναί, κύριε». Ἐάν λοιπὸν μετὰ τριάκοντα ὀκτῶ ἐτη ἦτο τὸσον πρῶτος, τὸσον ἠπίος, δεδομένου ὅτι εἶχε καταβληθῆ ὅλη ἡ εὐρωστία του και ἡ δύναμις τῶν λογισμῶν του, σκέψου ὁποῖος εἶναι φυσικὸν νὰ ἦτο αὐτὸς κατά τὴν ἀρχὴν τῶν συμφορῶν του. Γνωρίζετε δεδαίως ὅλοι, ὅτι δὲν εἶναι ἐξ ἴσου ἐνοχλητικοὶ οἱ ἄρρωστοι κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ἀσθενείας των και μετὰ πάροδον πολλοῦ χρόνου. Διότι τότε κυρίως οἱ ἄρρωστοι γίνονται πολὺ δύσκολοι, ὅταν παρατείνεται ἐπὶ πολὺ και ἐπιδεινοῦται τὸ νόσημα. Τότε γίνονται ἀνυπόφοροι. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ποῦ ὀσπερον ἀπὸ τὸσα ἐτη δεῖκνυει τὸσην στωϊκότητα και ἀπαντᾷ με τὸσην ἀνεξικακίαν, εἶναι φανερόν ὅτι και τὸν προηγούμενον χρόνον ὑπέμενε τὴν συμφορὰν ἐκείνην με μεγάλην γενναϊοψυχίαν.

Β Αὐτὰ λοιπὸν και ἡμεῖς σκεπτόμενοι ἄς μιμούμεθα τὴν ὑπομονὴν αὐτοῦ τοῦ συνδούλου. Διότι ἡ παράλυσις του εἶναι ἱκανὴ νὰ στερεώσῃ καλὰ τὰς ψυχὰς μας. Καὶ κανεῖς δὲν εἶναι τὸσον κωθρὸς και διαλυμένος, ὥστε παρατηρῶν τὸ μέγεθος ἐκείνης τῆς συμφορᾶς νὰ μὴ ὑπομένη γενναίως ὅλα τὰ δεινὰ ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ τὸν εὐρουν, ἀκόμη και ἂν εἶναι τὰ πλέον ἀφόρητα. Ὅχι μόνον δηλ. ἡ ὕγεια του, ἀλλὰ και ἡ νόσος του ὑπῆρξε δι' ἡμᾶς αἰτία μεγίστης ὠφελείας. Διότι και ἡ θεραπεία του ἐκίνησε τὰς ψυχὰς τῶν ἀκούοντων νὰ δοξολογήσουν τὸν Κύριον. Ἄλλὰ και ἡ νόσος και ἡ ἐξάντλησις του σᾶς προητόμασε πρὸς τὴν ὑπομονὴν και σᾶς παρώτρυνε εις ἀνάλογον ἀμιλλαν. C Ἄλλὰ ἀκόμη ἐφανέρωσε περισσότερον τὴν φιλάνθρωπιαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ πράγματι, τὸ γεγονός ὅτι τὸν ἐρριψεν εις τοιαύτην νόσον και παρέτεινε ἐπὶ τὸσον πολὺ τὴν ἀσθένειάν του, εἶναι ἔργον μεγίστης ποσοῖας τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ χρυσοκόμος ποῦ ἔβαλε χρυσὸν εις τὸ χωνευτήριον ἐπιτρέπει νὰ δοκιμάζεται εις τὸ πῦρ μέχρι τοῦ σημείου ποῦ θὰ τὸν ἴδῃ νὰ γίνεται καθαρώτερος, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον και ὁ Θεὸς ἀφίνει τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων νὰ δοκιμάζονται εις τὰ δεινὰ μέχρι

5. Ἰωάν. 5, 7.

του σημείου να γίνουν καθαρά και διαφανείς και να αποκομίσουν μεγάλην ωφέλειαν από την δοκιμασίαν αὐτήν. Ὡστε και αὐτὸ εἶναι ἕνα μέγιστον εἶδος εὐεργεσίας.

Δ Ἄς μὴ θορυβούμεθα λοιπόν, μήτε νὰ ἀδημονούμε, ὅταν πίπτουν κατ' ἐπάνω μας οἱ πειρασμοί. Διότι, ἐὰν γνωρίζῃ ὁ χρυσοκόμος πόσον χρόνον πρέπει νὰ ἀφήσῃ τὸν χρυσὸν εἰς τὴν κἀμινον και τότε νὰ τὸν ἀνασύρῃ, και δὲν τὸν ἀφίνει νὰ μένῃ εἰς τὸ πῦρ μέχρι νὰ καταστραφῇ και νὰ κατακαθῇ, πολὺ περισσότερον ὁ Θεὸς τὸ γνωρίζει αὐτὸ και, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἐγίναμε καθαρώτεροι, μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς πειρασμούς, ὥστε νὰ μὴ νικηθούμε και καταπέσωμεν ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν συμφορῶν. Ἄς μὴ δυσανασχετοῦμε λοιπόν, μήτε νὰ γινώμεθα μικροψυχοί, ὅταν μᾶς εὕρῃ κάποιο ἀπροσδόκητον κακόν, **Ε** ἀλλὰ ἄς ἀφίνωμεν αὐτὸν ποὺ γνωρίζει ταῦτα μὲ ἀκριβείαν νὰ δοκιμάσῃ τὴν ψυχὴν μας εἰς τὸ πῦρ, ὅσον ἐκεῖνος θέλει. Διότι πράττει τοῦτο ἐπιμελῶς, διὰ νὰ κερδίσωμεν ἀπὸ τὸν πειρασμόν. Διὰ τοῦτο ἕνας σοφὸς συμβουλεύει λέγων: «Τέκνον, ἂν προσέρχεται νὰ ὑπηρετήσῃς τὸν Θεόν, ἐτοίμασε τὴν ψυχὴν σου διὰ δοκιμασίαν, κατεύθυνε τὴν καρδίαν σου εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς και κάμε ὑπομονὴν και μὴ ἐπιδείξῃς σπουδὴν εἰς ἐποχὴν δοκιμασίας». Ἄφησε, λέγει, τὸ πᾶν εἰς αὐτόν. Διότι γνωρίζει μὲ ἀκριβείαν πότε πρέπει νὰ μᾶς ἀνασύρῃ ἀπὸ τὴν κἀμινον τῶν δεινῶν. Πρέπει λοιπόν εἰς ὅλας τὰς περιστάσεις νὰ ἀφίνωμεν τὸ πρᾶγμα εἰς αὐτόν και νὰ τὸν εὐχαριστοῦμε πάντοτε ³⁵ **Α** και νὰ ὑπομένωμεν τὰ πάντα μὲ εὐγνωμοσύνην, και ὅταν μᾶς εὐεργετῇ, και ὅταν μᾶς τιμωρῇ, διότι και αὐτὸ εἶναι μιά μορφή εὐεργεσίας. Διότι και ὁ ἰατρός δὲν εἶναι ἰατρός μόνον, ὅταν συνιστᾷ λουτρά εἰς τὸν ἀσθενῆ και καλὴν τροφήν και περίπατον εἰς τοὺς κήπους, ἀλλὰ και ὅταν τὸν καυτηριάξῃ, και τὸν χειρουργῇ, εἶναι τὸ ἴδιον ἰατρός. Καὶ ὁ πατὴρ ἐπίσης, ὅχι μόνον ὅταν περιποιῆται τὸν υἱὸν του, ἀλλὰ και ὅταν τὸν ἐκδιώκῃ ἀπὸ τὴν οἰκίαν, και ὅταν τὸν ἐπιπλήττῃ και τὸν μαστιγῶνῃ, εἶναι τὸ ἴδιον πατὴρ και δὲν εἶναι ὀλιγώτερον πατὴρ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ὅταν τὸν ἐπαινεῖ.

Ἐπειδὴ λοιπόν γνωρίζεις, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι φιλοστοργότερος και ἀπὸ ὅλους τοὺς ἰατροὺς, μὴ ἀνερευνάς, μήτε νὰ ζητῇς ἀπὸ αὐτὸν λόγον διὰ τὴν θεραπείαν. ἀλλὰ εἰτε θέλεις νὰ μᾶς ἀνακουφίσῃ εἴτε νὰ μᾶς τιμωρῇ, ἄς πα-

6. Σοφ. Σειράχ, 2. 1. 2.

ρέχωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἐξ Ἰσοῦ δι' ἕκαστον ἐξ αὐτῶν. **Β** Διότι και μὲ τὴν μίαν και μὲ τὴν ἄλλην μέθοδον μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν υγιείαν και μᾶς καθιστᾷ ἀξίους νὰ γινώμεν οἰκεῖοι του. Καὶ γνωρίζει τὰς ἀνάγκας ποὺ ἔχει καθένας ἀπὸ ἡμᾶς, και τί συμφέρει εἰς τὸν καθένα και πῶς και μὲ ποῖον τρόπον πρέπει νὰ σωθῶμεν, και μᾶς δὴγει εἰς αὐτὸν τὸν δρόμον. Ἄς τὸν ἀκολουθῶμεν λοιπὸν ἐκεῖ ποὺ μᾶς διατάσσει και νὰ μὴ λεπτολογούμε, ἂν μᾶς διατάσῃ νὰ βοδιζώμεν τὸν ὁμαλὸν και εὐκόλον δρόμον ἢ τὸν τραχὺν και δύσκολον. Ὅπως ἀκριβῶς και αὐτὸν τὸν παράλυτον, αὐτὸ ἦτο μιά μορφή εὐεργεσίας, τὸ ὅτι καθάριζε τὴν ψυχὴν του ἐπὶ τὸσον χρόνον, ἀφοῦ τὴν παρέδωκεν εἰς τὴν φωτιὰ τῶν δοκιμασιῶν, σὰν μέσα εἰς καμῆνι. Ἄλλη μορφή εὐεργεσίας, ὅχι μικροτέρα τῆς πρώτης, εἶναι ὅτι και μέσα εἰς τὰς δοκιμασίας ἦτο παρὼν ὁ Θεὸς **Γ** και τοῦ παρέιχε παρηγορίαν. Αὐτὸς τὸν ἐστήριξε και τὸν ἐσυγκρατοῦσε και τοῦ ἤπλωνε τὴν χεῖρα και δὲν τὸν ἄφινε νὰ καταπέσῃ. Ὅταν ὁμοῦ ἀκούσῃς, ὅτι ἦτο συμπαροστάτης του ὁ Θεός, μὴ ἀποστερήσῃς τὸν παράλυτον ἀπὸ τὰ ἐγκώμια, οὔτε αὐτόν, οὔτε κανένα ἄλλον ἄνθρωπον ποὺ δοκιμάζεται και ὑπομένει καρτερικῶς. Διότι και ἂν εἴμεθα ἀπειρώς θαυματούχαστοι, και ἂν εἴμεθα οἱ ἰσχυρότεροι ἀπὸ ὅλους, ὅταν λείπῃ ἡ ἰδική του συμπάρστασις, δὲν θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀντισταθῶμεν οὔτε εἰς τὸν πρῶτον ἀσήμενον ποὺ θὰ συναντήσωμεν πειρασμόν. Καὶ τί λέγω δι' ἡμᾶς τοὺς εὐτελεῖς και μηδαιμούς; **Δ** Ἀκόμα και Παῦλος ἂν εἶναι κανεῖς, και Πέτρος, και Ἰάκωβος, και Ἰωάννης, ἂν ἀποστερηθῇ ἀπὸ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, εὐκόλως ὑποκύπτει και ὑποσκελίζεται και καταπίπτει.

Και δι' αὐτὰ θὰ σᾶς ἀναγνώσω λόγον τοῦ ἴδιου τοῦ Χριστοῦ. Διότι λέγει εἰς τὸν Πέτρον: «Ἴδου ἐζήτησεν ὁ σατανᾶς διὰ νὰ σᾶς κοσκινίσῃ ὡσάν τὸν σίτον. Καὶ δεδήθην διὰ σέ νὰ μὴ σέ ἐγκαταλείψῃ ἡ πίστις σου». Τί σημαίνει νὰ σᾶς κοσκινίσῃ; Νὰ σᾶς φέρῃ ἀπὸ ἐδῶ, νὰ σᾶς φέρῃ ἀπὸ ἐκεῖ, νὰ σᾶς σαλεύσῃ, νὰ σᾶς κινήσῃ, νὰ σᾶς κάμῃ ἄνω κάτω, νὰ σᾶς βασανίσῃ, ὅπως γίνεται μὲ τὸ κοσκίνισμα τῶν καρπῶν. Ἀλλὰ ἐγὼ λέγει, ἐπενέδην, διότι ἐγνώρισα, ὅτι δὲν δύνασθε νὰ ὑπομείνητε τὸν πειρασμόν. Διότι τὸ νὰ εἴπῃ «διὰ νὰ μὴ σέ ἐγκαταλείψῃ ἡ πίστις σου» σημαίνει, ὅτι, ἐὰν τὸν ἄφινε, θὰ ἐχάνετο ἡ πίστις του. **Ε** Ἐὰν δὲ ὁ Πέτρος, ὁ θερμὸς ἐραστὴς τοῦ Χριστοῦ

7. Λουκ. 22. 31. 32.

ὁ ὁποῖος ἀπείρους φορές προσέφερε καὶ τὴν ψυχὴν του, πού πάντοτε εἶχε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὸν ὄμιλον τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐμακαρίζετο ἀπὸ τὸν διδάσκαλον καὶ δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπεκλήθη Πέτρος, ἐπειδὴ εἶχε ἀκλόνητον καὶ ἀμετάβλητον τὴν πίστιν του,⁸ ἔαν λοιπὸν ὁ Πέτρος θὰ ἐκάμπτετο καὶ θὰ ἐξέπιπτεν ἀπὸ τὴν ὁμολογίαν, ἂν ὁ Χριστὸς ἐπέτρεπεν εἰς τὸν διάβολον νὰ τὸν περᾶξῃ ὅσον ἤθελεν, τότε ποῖος ἄλλος θὰ δυνηθῇ νὰ σταθῇ ἀκλόνητος χωρὶς τὴν ἰδικὴν του βοήθειαν;⁹ Ἄ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος λέγει: «Ὁ Θεὸς εἶναι ἄξιος τῆς ἐμπιστοσύνης καὶ δὲν θὰ σᾶς ἀφήσῃ νὰ δοκιμασθῆτε πέραν τῶν δυνάμεών σας, ἀλλὰ μαζί με τὴν δοκιμασίαν θὰ βοηθήσῃ διὰ τὴν ἔκθεσιν, ὥστε νὰ δυνηθῆτε νὰ ὑπομείνητε αὐτήν».¹⁰ Διότι, λέγει, ὄχι μόνον δὲν μᾶς ἀφίνει νὰ ὑποσταοῦμε πειρασμὸν πού ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις μας ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν κατὰ τὴν ὁποίαν δεχόμεθα πειρασμὸν ἀνάλογον με τὰς δυνάμεις μας εἶναι κοντὰ μας καὶ μᾶς στηρίζει καὶ μᾶς ἐνισχύει, ὅταν ἡμεῖς πρῶτα εἰσφέρωμεν τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις, ὅπως π.χ. τὴν προθυμίαν, τὴν ἐλπίδα πρὸς αὐτόν, τὴν εὐχαριστίαν, τὴν καρτερίαν, τὴν ὑπομονήν. Διότι ὄχι μόνον εἰς τοὺς κινδύνους πού ὑπερβαίνουν τὴν δυνάμιν μας, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς πού εὐρίσκονται εἰς τὰ ὅρια τῶν δυνάμεών μας, χρειάζομεθα τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἂν πρόκειται νὰ σταθῶμεν με γενναϊότητα. Β Διότι καὶ εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Καθὼς περισσεύουν τὰ πάθη τοῦ Χριστοῦ δι' ἡμᾶς, ἔτσι περισσεύει καὶ ἡ στήριξις καὶ ἡ παρηγορία μας, ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ στηρίζωμεν καὶ παρηγοροῦμεν αὐτοὺς πού εὐρίσκονται μέσα εἰς ὅλας τὰς θλίψεις, με τὴν παρηγορίαν τὴν ὁποίαν δεχόμεθα ἡμεῖς ἀπὸ τὸν Θεόν».¹¹ Ὡστε καὶ αὐτὸς πού παρηγόρησε τοῦτον εἶναι ὁ ἴδιος πού ἐπέτρεψε εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ ἔλθῃ κατ' ἐπάνω του. Κοίταξε πόσῃ φροντίδᾳ δεικνύει καὶ μετὰ τὴν θεραπείαν. Διότι δὲν τὸν ἀφῆσε αὐτὸν καὶ ἔφυγε, ἀλλὰ καθὼς τὸν εὗρεν εἰς τὸν νοσὸν τοῦ λέγει: «Κοίταξε, ἔγινες καλά, καὶ νὰ μὴ ἀμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον».¹² Διότι, ἔαν εἶχεν ἐπιτρέψει τὴν τιμωρίαν ἀπὸ τοῦ σῶτος, δὲν θὰ τὸν ἀπῆλλασσε, Ἐ καὶ δὲν θὰ τὸν ἐξησφάλιζε

8. Πρὸς Ἰωάν. 1, 43, Ματθ. 16, 18.
9. Ἀ' Κορινθ. 10, 13.
10. Β' Κορινθ. 1, 5, 4.
11. Ἰωάν. 9, 14.

καὶ διὰ τὸ μέλλον. Διότι ὅταν λέγῃ «διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον» εἶναι ὡσάν νὰ περιορίσῃ ἐκ τῶν προτέρων τὰ μελλοντικά δεινά. Κατήργησε τὴν νόσον, ἀλλὰ δὲν κατήργησε τὴν ἀγωνίαν. Ἀπεμάκρυνε τὴν ἀσθενίαν του ἀλλὰ δὲν ἀπεμάκρυνε τὸν φόβον, ὥστε νὰ μείνῃ ἀμετακίνητος ἢ εδερgeois του. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ ἔργον ἱατροῦ προνοητικοῦ, νὰ μὴ θεραπεύῃ τὰ παρόντα μόνον, ἀλλὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ καὶ τὰ μέλλοντα, πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμε καὶ ὁ Χριστὸς ἐνισχύων με τὴν ὑπενθύμειον τῶν παρελθόντων τὴν ψυχὴν ἐκείνου. Ἐπειδὴ συνήθως, ὅταν παρέρχονται τὰ δεινά πού μᾶς βασανίζουν, παρέρχεται καὶ ἡ ἀνάμνησις των, ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ του νὰ κρατήσῃ τὴν μνήμην ἀγρυπνῶν εἰς τὸ διηκεῖς, λέγει: «Μὴ ἀμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμβῇ τίποτε χειρότερον».

Δ Ὅχι μόνον ἀπὸ αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ διαπιστώσωμεν τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ καὶ τὴν καλωσύνην του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν φαινομενικὴν ἐπιτίμησιν. Διότι δὲν ἔφερεν εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ ἀμαρτήματά του, ἀλλὰ εἶπε μόνον, ὅτι αὐτὰ πού ἔπαθε, τὰ ἔπαθεν ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας του. Δὲν ἐφάνερωσεν ὅμως τὰς ἀμαρτίας του καὶ δὲν εἶπε ἔκαμες αὐτὴν κί' αὐτὴν τὴν ἀμαρτίαν ἢ αὐτὸ κί' αὐτὸ τὸ πλημμέλημα, ἀλλὰ τὸ ἔδειξεν αὐτὸ με μίαν ἀπλὴν φράσιν «νὰ μὴ ἀμαρτάνῃς πλέον», καὶ τόσα εἶπεν, ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ νὰ τοῦ ὑπενθύμισῃ τὴν αἰτίαν τῆς συμφορᾶς του. Καὶ ἔτσι τὸν κατέστησε προσεκτικώτερον εἰς τὸ μέλλον καὶ ἐφάνερωσεν εἰς ἡμᾶς τὴν ὑπομονὴν του καὶ τὴν ἀνδρείαν καὶ ἄλλην τὴν ψυχικὴν του συγκρότησιν, Ἐ διότι τὸν ἠνάγκασε νὰ διεκτραγωδήσῃ ἄλλην τὴν συμφορὰν του καὶ νὰ δείξῃ ἄλλην τὴν μεγάλην του ἐπιθυμίαν: «Ἐγὼ», λέγει, «ἐγὼ ἔρχομαι, ἄλλος καταβαίνει πρὶν ἀπὸ ἐμὲ»¹³ ἀλλὰ δὲν ἔφερεν εἰς φῶς τὰ ἀμαρτήματά του. Ὅπως δηλ. ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμε νὰ συγκαλύπτωμε τὰ ἰδικὰ μας ἀμαρτήματα, ἔτσι καὶ ὁ Θεὸς πολὺ περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο τὴν μὲν θεραπείαν τὴν ἔκαμε ἐκώπιον ὄλων, τὴν δὲ συμβουλήν τὴν δίδει κατ' ἴδιον. Διότι ποτὲ δὲν ἀποκαλύπτει δημοσίᾳ τὰ ἀμαρτήματά μας, ἐκτός ἔαν ἴδῃ ὅτι εἴμεθα ἐντελῶς ἀναίσθητοι ἀπέναντί των.¹⁴ Α Καὶ πράγματι, ὅταν λέγῃ «μὲ εἶδατε νὰ πεινῶ καὶ δὲν μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω, καὶ μὲ εἶδατε διψασμένον καὶ δὲν μὲ ἐπότισατε»¹⁵ τὰ λέγει ἀκριβῶς δι' αὐτὸν ἐδῶ τὸν καιρὸν, διὰ νὰ μὴ ἀ-

13. Ἰωάν. 5, 7.
14. Ματθ. 25, 42.

κούσωμεν εἰς τὸ μέλλον αὐτὰς τὰς λέξεις. Ἄπειλε, ἀποκαλύπτει ἐδῶ, διὰ νὰ μὴ ἀποκαλύψῃ ἐκεῖ. Ἐποὶ ἀκριβῶς ἠπέλησε νὰ καταστρέψῃ καὶ τὴν πόλιν τῶν Νινευιτῶν, διὰ νὰ μὴ τὴν καταστρέψῃ.¹⁴ Διότι ἐὰν ἤθελε νὰ φέρῃ εἰς τὴν δημοσιότητα τὰ ἁμαρτήματά μας, δὲν θὰ ἔλεγεν ἀπὸ πρῖν, ὅτι θὰ τὰ ἀποκαλύψῃ. Καὶ τώρα διὰ τοῦτο ἀκριβῶς προλέγει, διὰ νὰ ἀποπλύνωμεν ὅλας τὰς ἁμαρτίας μας, ἀφοῦ σωφρονισθῶμεν ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ἀποκαλύψεως ἐκείνης, ἂν ὄχι καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς τιμωρίας.

Τὸ ἴδιον γίνεται καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα. Διότι ὁ Θεὸς ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν κολυμβήθραν τῶν ὁδάτων, **B** χωρὶς νὰ φανερώσῃ εἰς κανένα τὰ ἁμαρτήματά του, ἀλλὰ τὴν μὲν δωρῶν τὴν καθιστῶ φανερὰν εἰς ὄλους, ἐνῶ τὰ ἁμαρτήματά του δὲν τὰ γνωρίζει οὐδεὶς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἀπὸ τὸν λαθόντα τὴν ἀφῆσιν. Τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ἐπὶ τοῦ παραλυτικοῦ, καὶ τὸν ἐλέγχει ἄνευ μαρτύρων, ἢ μάλλον αὐτὸ πού ἐλέγχῃ δὲν εἶναι μόνον ἔλεγχος, ἀλλὰ καὶ ἀπολογία, εἶναι ὡσάν νὰ ἀπολογῆται τρόπον τινὰ διὰ τὸν μεγάλον βασιανομόν του καὶ νὰ λέγῃ εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τοῦ ἀποδεικνύῃ, ὅτι τὸν ἄφησε νὰ βασιανοσθῇ τόσον χρόνον ὄχι ματαιῶς οὔτε ἄνευ λόγου, δι' αὐτὸ τοῦ ὑπενθύμισε τὰς ἁμαρτίας του καὶ τοῦ ἐξήγησε τὴν αἰτίαν τῆς ἀσθενείας του. **C** «Διότι ὅταν τὸν εὔρεα, λέγει, «εἰς τὸ ἱερόν, τοῦ εἶπε: Νὰ μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοῦ συμῆθῃ τίποτε χειρότερον».¹⁵

Ἀφοῦ λοιπὸν τόσα διδάγματα ἐπήραμε ἀπὸ τὸν προηγούμενον παράλυτον, ἄς ἔλαβωμεν τώρα καὶ εἰς τὸν ἄλλον, πού ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Ματθαῖον.¹⁶ Διότι καὶ εἰς τὰ δρυχεῖα, ὅπου εὗρισκουν χρυσὸν ἐκεῖ ἀνασκάπτουν πάλιν μὲ μεγαλύτεραν προσοχὴν τὸ μέρος. Καὶ γνωρίζω, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού διαβάζουσιν τὰ κείμενα ἐπιπολαίως, νομίζουν ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος παραλυτικὸς, αὐτὸς πού ἀναφέρεται καὶ ἀπὸ τοὺς τέσσαρας εὐαγγελιστὰς.¹⁷ Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἕνας. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἐντείνετε τὴν προσοχὴν

14. Πρὸς. σχετικῶς τὸ διδόνον τοῦ Προφήτου Ἰωνᾶ.

15. Ἰωάν. 5, 14.

16. Πρὸς. Ματθ. 9, 1-8.

17. Διὰ τὸν παραλυτικὸν τὸν καταδικασθέντα ἀπὸ τὴν πόλιν ἐνέστη τὸς ἑσπέρους ἡμιλῶν ὁ Ματθαῖος, ἐνθα ἐνωτέρω, ὁ Μάρκος ἐν 9, 1-12 καὶ ὁ Λουκᾶς ἐν 9, 17-26. Διὰ τὸν ἕτερον παραλυτικὸν τὸν κατακείμενον ἐπὶ 38 ἐτη ἐπὶ τῆς κλίνας πού εἰσαλεῖ, ὡς ἐδηλώθη ἀνωτέρω ὁ Ἰωάννης μόνον ἐν 5, 1-15. Ἐν τῆς αἰχρᾶ ἀνεκρίσασθε προκύπτει ὅτι ὁ δὲν τοῦ κρῖνον ἀρῶντος ἰθαγγελιστῶν ἀναφερόμενος εἶναι τὸ ἴδιον πρόσωπον, ἐνθ' ὁ παρὰ τῆ Ἰουδαίας μνημονοούμενος εἶναι διάφορος αὐτοῦ.

σας καὶ νὰ παρακολουθήσητε μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον. Διότι ἡ ἐρευνά μας δὲν εἶναι δι' ἀσήμαντον θέμα, ἀλλὰ ἡ ἀναζήτησις μας, ἂν λάβῃ τὴν προσήκουσαν λύσιν, θὰ ἀποτελέσῃ ἕνα χρήσιμον ὄπλον καὶ ἐναντίον τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων καὶ ἐναντίον πολλῶν ἄλλων ἀπ' τοὺς αἰρετικούς. **D** Διότι ὅλοι αὐτοὶ μὲ ἕνα στόμα κατηγοροῦν τοὺς εὐαγγελιστὰς, ὅτι ἀντιφάσκουν καὶ διαφωνοῦν μεταξὺ τῶν. Ἀλλὰ δὲν συμβαίνει τοιοῦτόν τι, μὴ γένοιτο, διότι ἂν καὶ τὰ πρόσωπα εἶναι διάφορα ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος, πού ἐμπνέει τὴν ψυχὴν καθενός, εἶναι μία. Καὶ ὅπου ὑπάρχει ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἐκεῖ ὑπάρχει ἀγάπη, χαρὰ καὶ εἰρήνη. Καὶ δὲν ὑπάρχει οὔτε πόλεμος οὔτε καμία ἀμφισβήτησις, οὔτε μάχη καὶ φιλονικία.

Πῶς λοιπὸν θὰ καταστήσωμεν φανερόν, ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος ἐκεῖνος παράλυτος, ἀλλὰ πρόκειται δι' ἕνα ἄλλον; **E** Ἀπὸ πολλὰς ἐνδείξεις, καὶ ἀπὸ τὸν τόπον καὶ ἀπὸ τὸν χρόνον, καὶ ἀπὸ τὰς περιστάσεις, καὶ ἀπὸ τὴν ἡμέραν, καὶ ἀπὸ τὸν τρόπον τῆς θεραπείας, καὶ ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ ἱατροῦ, καὶ ἀπὸ τὴν ἐρημίαν τοῦ θεραπευθέντος. Καὶ τί σημασίαν ἔχουν ὅλ' αὐτά; θὰ εἴπηρ. Μήπως μερικοὶ ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὰς δὲν ἀναφέρουν ἄλλα σημεῖα κατὰ τρόπον διάφορον; Ἀλλὰ εἶναι ἄλλο νὰ τὰ λέγουν διαφορετικὰ καὶ ἄλλο νὰ τὰ λέγουν ἀντιθέτως. Τὸ πρῶτον δὲν συνιστᾷ διαφωνίαν οὔτε ἀντίφασιν. Τοῦτο ὅμως τὸ προκείμενον ἀποτελεῖ μεγάλην ἀντίφασιν, ἂν δὲν ἀποδειχθῇ ὅτι εἶναι ἄλλος ὁ παραλυτικὸς πού ἦτο εἰς τὴν κολυμβήθραν ἀπὸ ἐκεῖνον πού ἀναφέρουν οἱ τρεῖς ἄλλοι εὐαγγελισταί. Καὶ, διὰ νὰ ἐννοήσῃτε τί σημαίνει νὰ εἴπηρ κάτι κατὰ τρόπον διάφορον καὶ τί νὰ τὸ εἴπηρ κατὰ τρόπον ἀντίθετον, ἀπὸ τοὺς εὐαγγελιστὰς ὁ μὲν ἕνας γράφει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐβάσταξε τὸν σταυρὸν,¹⁸ **38** ἂν ὁ ἄλλος γράφει ὅτι τὸν ἐβάσταξε ὁ Σίμων ὁ Κυρηναῖος.¹⁹ Αὐτὸ δὲν δημιουργεῖ καμίαν ἐναντιώσιν οὔτε διαμάχην. Καὶ πῶς, θὰ εἴπηρ τις, δὲν εἶναι ἀντίθετον τὸ «βαστάζειν» πρὸς τὸ «μὴ βαστάζειν»; Διότι ἐγίναν καὶ τὰ δύο. Καὶ ὅταν ἐξῆλθαν ἀπὸ τὸ πραιτώριον, τὸν ἐβάσταξεν ὁ Χριστὸς, καθὼς ὅμως ἐπροχώρουν, τὸν ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ τὸν ἐβάσταξεν ὁ Σίμων. Ἐπίσης διὰ τοὺς ληστὰς, ὁ μὲν ἕνας εὐαγγελιστῆς λέγει, ὅτι οἱ δύο τὸν ἐβαστάφησαν,²⁰ ἐνῶ ὁ ἄλλος λέγει ὅτι ὁ ἕνας ἀπε-

18. Πρὸς. Ματθ. 27, 32. Μάρκ. 15, 21. Λουκ. 23, 26.

19. Πρὸς. Ἰωάν. 19, 17.

20. Πρὸς. Ματθ. 27, 31 καὶ Μάρκ. 15, 22.

στόμωμε τον άλλον πού έβλασημούσεν.²¹ Άλλά ούτε αυτό είναι πάλιν αντίθετον. Διότι και εδώ συνέθεσαν και τὰ δύο, και εις την άρχην και οι δύο έφέροντο με βλάσημον τρόπον. Άλλά έπειτα, όταν συνέθεσαν άσυνήθιστα πράγματα, και ή γη έσειέτο, και οι θράχει έσχίζοντο, Β και ο ήλιος έκρύπτετο, ο ένας από τους δύο ήλλαξε συμπεριφοράν και έγινε σωφρονέστερος και άνεγνώρισε την θείαν φύσιν του έσταυρωμένου και άμολόγησε την βασιλείαν του. Και διά να μη νομίσης ότι από κάποιαν ανάγκην ή από την άθνησιν μιάς έσωτερικής δυνάμεως γίνεται αυτό, και διά να μη άμφισβάλλης, σου παρουσιάζει τον άλλον ληστήν να διατηρηή και επάνω εις τον σταυρόν την προηγουμένην πονηρίαν του, διά να μάθης, ότι μόνος του με τας ίδικάς του δυνάμεις μετεβλήθη και άφου άπήλαυσε την χάριν του Θεού, έγινε έτσι καλύτερος.

Είναι δυνατόν να συλλέξη κανείς από τὰ ευαγγέλια πολλές παρομοίας περιπτώσεις, πού δημιουργούν την εντύπωσιν ότι υπάρχει αντίθεσις, C εις την πραγματικότητα όμως δεν υπάρχει αντίθεσις, αλλά έχουν γίνει και εκείνα πού αναφέρει ο ένας και εκείνα πού αναφέρει ο άλλος. Μόνον πού δεν συνέθεσαν ταυτοχρόνως, αλλά ο μόνος ένας αναφέρει τό πρότερον, ενώ ο άλλος αναφέρει τό ύστερον. Όμως εδώ δεν συμβαίνει κάτι παρόμοιον. Άλλά όλα αι ένδειξεις μαρτυρούν δι' εκείνους πού μελετούν με προσοχήν, ότι άλλος είναι αυτός ο παραλυτικός και άλλος εκείνος. Και τούτο δεν θα ήταν μικρά απόδειξις διά τό ότι οι ευαγγελισται συμφωνούν μεταξύ των και ότι δεν άλληλοσυγκρούονται. Διότι άν είναι ο ίδιος, τότε δημιουργείται μεγάλη μάχη, άν όμως είναι άλλος εκείνος, τότε λύεται κάθε άμφισβήτησις.

"Ελα, λοιπόν, D ως αναφέρωμεν τους λόγους, διά τους οποίους ισχυρίζομεθα, ότι αυτός δεν είναι εκείνος. Ποίαι λοιπόν είναι αυτοί οι λόγοι; Ο μόνος θεραπεύεται εις τὰ Ιερουσόλυμα, ενώ ο άλλος εις την Καπερναούμ, και ο μόνος πρώτος εις την κολυμβήθραν των ύδάτων, ενώ αυτός εδώ εις ένα σπίτι. Ίδου λοιπόν αποδεικνύεται από τον τόπον. Έπειτα εκείνος έθεραπεύθη εις μίαν έορτήν. Άποδεικνύεται και από την περίστασιν. Και εκείνος ήτο άσθενής επί τριάκοντα όκτώ έτη. Διά τούτον όμως δεν αναφέρει τίποτε σχετικόν ο ευαγγελιστής. Ίδου λοιπόν ή απόδειξις και από τον χρόνον. Και εκείνος μόνον έθεραπεύθη ή

21. Πρβλ. Λουκ. 23, 39—45.

μέραν Σάββατον. Ίδου και από την ήμέραν. Διότι εάν έθεραπεύθη και ούτος Σάββατον, δεν θα τό παρεσιώπα αυτό ο Ματθαίος, ούτε θα έμεναν ήσυχοι οι Ίουδαίοι πού ήσαν παρόντες. Ε αυτοί πού, άν και δεν έθεραπεύθη τό Σάββατον, έξωργίσθησαν δι' άλλην αίτιαν, πολύ περισσότερο, εάν τους έδιδετο άφορμή και από την ήμέραν, δεν θα παρέλειπαν να κατηγορήσουν δι' αυτό τον Χριστόν. Έπειτα αυτός μόνον μεταφέρεται προς τον Χριστόν, ενώ εις την περίπτωση του άλλου έρχεται ο ίδιος ο Χριστός προς εκείνον. Και εκείνον δεν ύπήρχεν άνθρωπος διά να τον δοθηθή. Διότι λέγει: «Κύριε, δεν έχω άνθρωπον».²² Ένώ ούτος είχε πολλούς ίδικούς του, οι όποιοι άνοιξαν την στέγην και τον κατέβιδασαν. Και εκείνου μόνον άποκατέστησε την ύγιαν του σώματος πριν από την κάθαρσιν τής ψυχής.²³ Α Διότι άφου έστέρωσε πρώτα τό σώμα του από την παράλυσιν, τότε ειπε: «Κοίταξε, έγινες καλά, να μη άμαρτάνης πλέον». Εις την προκειμένην περίπτωση δεν συνέθη τό ίδιον, αλλά άφου πρώτα έθεράπευσε την ψυχήν του (διότι του λέγει: «έχε θάρρος τέκνον, σου συγχωρούνται αι άμαρτίαι»²⁴), μετά έθεράπευσε και την παράλυσιν.

Ότι λοιπόν πρόκειται διά δύο παραλυτικούς, νομίζω, ότι με τό άνωτέρω τό άπεδείξαμε σαφώς. Πρέπει όμως τώρα να έλθωμεν εις την άρχην τής διηγήσεως και να ίδωμεν πώς ο Χριστός έθεράπευσε τούτον και πώς έθεράπευσε εκείνον, και διατί τους έθεράπευσε κατά τρόπον διαφορετικόν. Διατί τον μόνον ένα Σάββατον και τον άλλον όχι Σάββατον, και προς τον ένα προσήλθεν ο ίδιος ο Χριστός, Ε ενώ τον άλλον έπερίμενε να τον μεταφέρουν εις αυτόν, και διατί του ενός μόνον έθεράπευσε πρώτα τό σώμα, ενώ του άλλου πρώτα την ψυχήν. Διότι αυτά δεν τα κάμνει τυχαίως και άνευ λόγου, άφου είναι σοφός και προνοητικός. Ας προσέξωμεν λοιπόν και ως τον παρακολουθήσωμεν να θεραπεύη. Αν λοιπόν εις την περίπτωση των Ιατρών, όταν χειρουργούν ή καυτηριάξουν ή και με άλλον τρόπον ανατέμνουν τον άρρωστον και έξησθενησμένον και του άποκόπτουν ένα μέλος, περιστοιχίζουν πολλοί και τον άσθενή και τον Ιατρόν πού ενεργεί την επέμβασιν, πολύ περισσότερο πρέπει να κάμνωμεν αυτό ήμεις, όπου και ο Ιατρός είναι σπουδαιότερος και τό νόσημα θαυρύτερον, και θεραπεύεται όχι με άνθρωπίνην τέχνην, αλλά με θείαν χά-

22. Ίωάν. 5, 7.
23. Ματθ. 9, 2.

ριν, C Και εκεί μὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἴδῃς καὶ δέρμα νὰ κόπτεται καὶ πόνον νὰ τρέχῃ καὶ σῆψιν νὰ ἐκπίπτῃ καὶ νὰ αἰσθανθῆς μεγάλην ἀήθλιαν προκαλούμενην ἀπὸ τὸ θέαμα αὐτὸ καὶ μεγάλην λύπην καὶ ψυχικὸν πόνον, προσερχόμενον ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν θέαν τῶν τραυμάτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς πόνους ποὺ προκαλεῖ ἡ καυτηρίασις ἢ ἡ ἐκτομῆ. Διότι κανεὶς δὲν εἶναι ἀπὸ πέτραν, ὥστε, παριστάμενος εἰς ἀσθενεῖς ποὺ ὑφίστανται ὄλα αὐτὰ καὶ ἀκούων τοὺς θρήνους των, νὰ μὴ κλαύσῃ καὶ νὰ μὴ ταραχθῇ καὶ νὰ μὴ δοκιμάσῃ εἰς τὴν ψυχὴν του μεγάλην λύπην. Ἄλλὰ τὰ ὑπομένομεν ὄλα αὐτὰ κινούμενοι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μάθωμεν.

Ἐδῶ ὁμοῦς δὲν πρόκειται νὰ ἴδωμεν τίποτε παρόμοιον, οὔτε πῦρ νὰ προσάγεται, οὔτε χειρουργικὴν μάχαιραν νὰ θυθίζεται εἰς τὴν σάρκα, οὔτε αἷμα νὰ ρέῃ, οὔτε τὸν ἀσθενῆ νὰ πονᾷ καὶ νὰ κραυγάζῃ. D Καὶ αἰτία τούτου εἶναι ἡ σοφία τοῦ ἱατροῦ, ποὺ δὲν ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ κανένα ἐξωτερικὸν μέσον, ἀλλὰ εἶναι ἀπολύτως αὐτάρκης. Ἄρκει μόνον νὰ προστάξῃ καὶ ὄλα τὰ θεῖα ἐξαφανίζονται. Καὶ τὸ θαυμαστὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ὑπόθεσιν δὲν εἶναι τὸ ὅτι μὲ τόσην εὐκολίαν ἐπιτυγχάνει τὴν θεραπείαν, ἀλλὰ καὶ διότι τὴν ἐπιτυγχάνει καὶ ἀνωδύτως, χωρὶς νὰ ταλαιπωρῇ καθόλου τοὺς θεραπευομένους. Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ τὸ θέαμα εἶναι θαυμαστότερον καὶ ἡ θεραπεία ριζικὴ καὶ ἡ χαρὰ τῶν θεατῶν εἶναι καθαρά ἀπὸ πάσαν λυπηρὰν διάθεσιν, ἃς παρατηρήσωμεν μὲ προσοχὴν τὸν Χριστὸν νὰ θεραπεύῃ. «Καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πλοῖον καὶ ἐπέρασε εἰς τὴν ἀντιπέραν ὄχθην καὶ ἦλθεν εἰς τὴν ἰδικὴν του πόλιν. E Καὶ ἰδοὺ ἔφεραν πρὸς αὐτὸν ἓνα παραλυτικὸν τοποθετημένον ἐπάνω εἰς κλίνην. Καὶ ὁ Ἰησοῦς, ὅταν εἶδε τὴν πίστιν ποὺ εἶχαν καὶ ὁ παραλυτικὸς καὶ ἐκείνοι ποὺ τὸν ἔφεραν, εἶπεν εἰς τὸν παραλυτικόν: «Ἐχε θάρρος, τέκνον μου. Σοὺ ἐσυγχωρήθησαν αἱ ἁμαρτίαι». 24 Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ τὸν ἑκατόνταρχον 25 εἰς τὴν πίστιν, ἀλλὰ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ ἐκείνον ποὺ ἦταν κοντὰ εἰς τὴν κολυμβήθραν. Διότι ἐκεῖνος 26 οὔτε τὸν ἱατρὸν ἔσυρε πρὸς τὸν ἀσθενῆ, οὔτε τὸν ἀσθενῆ τὸν ἔφερε πρὸς τὸν ἱατρὸν. Ἄλλὰ προσῆλθε ὡσάν νὰ παρουσιάσεται εἰς Θεόν καὶ λέγει: «εἶπέ μόνον ἓνα λόγον καὶ ἠά γίνῃ καλά ὁ δοῦλος μου». 27 Αὐτοὶ μὲν οἱ ἄνθρω-

24. Ματθ. 9, 1—2.

25. Πράξ. Ματθ. 8, 5—18. Λουκ. 7, 1—10. Ἰωάν. 1, 16—59.

26. Ἀγλαθῆ, ὁ ἑκατόνταρχος

27. Λουκ. 7, 8.

ποι δὲν προσεκάλεσαν καὶ δὲν ἔφεραν τὸν ἱατρὸν εἰς τὴν οἰκίαν καὶ ὡς πρὸς τούτο εἶναι ἴσοι πρὸς τὸν ἑκατόνταρχον, ἀλλὰ ἔφεραν τὸν ἄρρωστον πρὸς τὸν ἱατρὸν, καὶ κατὰ τούτο εἶναι κατώτεροι. Διότι δὲν εἶπαν «εἶπέ μόνον ἓνα λόγον». 40 A Καὶ αὐτοὶ ἦταν πολὺ καλύτεροι ἀπὸ τὸν κατώτερον εἰπῆτα εἰς τὴν κολυμβήθραν. Διότι ἐκεῖνος λέγει: «Κύριε, δὲν ἔχω ἓνα ἄνθρωπον, διὰ τὸ μὲ θάλλῃ μέσα εἰς τὴν κολυμβήθραν, ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ». 28 Αὐτοὶ ὁμοῦς ἐγνώριζαν, ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ἀνάγκην οὔτε ἀπὸ ὕδατος, οὔτε ἀπὸ κολυμβήθραν, οὔτε ἀπὸ ἄλλου παρόμοιον. Ὁ Χριστὸς ὁμοῦς ὄχι μόνον τὸν δοῦλον τοῦ ἑκατόνταρχου, ἀλλὰ καὶ τούτον καὶ ἐκείνον τοὺς ἀπέλλαξε ἀπὸ τὴν νόσον καὶ δὲν εἶπε: Ἐπειδὴ ἐπέδειξες μικρότεραν πίστιν, θά ἔχῃς ἀνάλογον καὶ τὴν θεραπείαν. Ἄλλὰ τὸν ἄλλον, ὁ ὁποῖος ἐπέδειξε μεγαλύτεραν πίστιν, τὸν ἀπέπεμψε μὲ ἐγκώμια καὶ στεφάνους, διότι τοῦ εἶπε: «Τόσην μεγάλην πίστιν δὲν εὑρὸν οὔτε εἰς τὸν Ἰσραὴλ». 29 Αὐτὸν δὲ ποὺ ἐπέδειξε μικρότεραν πίστιν ἀπὸ ἐκείνον, δὲν τὸν ἐπήνεσε καθόλου, B ἀλλὰ καὶ δὲν τὸν ἀπεστέρησε ἀπὸ τὴν ὑγίαν του, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸν ἀλλὰ οὔτε ἐκείνον ποὺ δὲν ἐπέδειξε καμμίαν πίστιν. Καὶ ὅπως οἱ ἱατροὶ, ἐνῶ θεραπεύουν τὴν ἰδίαν πάθησιν, ἀπὸ τοὺς μὲν λαμβάνουν ἑκατὸν χρυσᾶ νομίσματα, ἀπὸ τοὺς δὲ τὰ ἥμισυ, ἀπὸ ἄλλους ὀλιγώτερα καὶ ἀπὸ μερικοὺς τίποτε, ἔτσι καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ μὲν τὸν ἑκατόνταρχον ἐδέχθη πολλὴν καὶ ἄφατον πίστιν, ἀπὸ αὐτὸν ὀλιγώτεραν, ἀπὸ ἐκείνον οὔτε τὴν στοιχειώδη. Καὶ ὁμοῦς τοὺς ἐθεράπευσε ὄλους. Διὰ ποῖον λοιπὸν λόγον καὶ ἐκείνον ὁ ὁποῖος δὲν κατέβαλε τίποτε, τὸν ἔκρινε καὶ αὐτὸν ἀξίον τῆς εὐεργεσίας; Διότι δὲν ἐπέδειξε πίστιν, ὄχι ἀπὸ ἀδιαφορίαν οὔτε ἀπὸ ἀναισθησίαν τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ διότι ἠγνόει τὸν Χριστὸν C καὶ δὲν εἶχε ἀκούσει ποτὲ δι' αὐτὸν κανένα θαῦμα, οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλο. Διὰ τούτο καὶ ἐδέχθη τὴν συγχώρησιν. Πράγμα ποὺ ὑπὴρξασετο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς, ὅταν ἔλεγε: «Διότι δὲν ἐγνώριζε ποῖος ἦτο», 30 ἀλλὰ τὸν ἀνεγνώρισε μόνον ἀπὸ τὴν ὄψιν, ὅταν τὸν συνήτησε διὰ δευτέραν φοράν.

Μερικοὶ λέγουσιν, ὅτι αὐτὸς ἐθεραπεύθη, ἐπειδὴ ἐπίστευσαν ἐκείνοι ποὺ τὸν ἔφεραν. Ἄλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι ὀρθόν. Ὅταν λέγῃ «ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν» 31 δὲν ἔννοει μᾶ-

28. Ἰωάν. 5, 7.

29. Λουκ. 7, 10.

30. Ἰωάν. 6, 13.

31. Ματθ. 9, 2.

νον αὐτοὺς ποὺ τὸν μετέφεραν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ποὺ μετέφερόν. Τί λοιπόν; Θὰ ἔλεγε κάποιος, ἄλλος ἐπίστευσε καὶ ἄλλος θεραπεύεται; **Δ** Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν τὸ πιστεύω, ἐκτός μόνου ἐάν κανεὶς διὰ τὴν μικρὰν τοῦ ἡλικίας ἢ τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ ἐξάντλησιν εὐρίσκειται εἰς κατάστασιν ἀδυναμίας νὰ πιστεύσῃ. Ἀλλὰ θὰ εἴπῃς, τότε πῶς εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Χαναanaίας³² ἐπίστευσε μὲν ἡ μήτηρ, ἀλλὰ ἐθεραπεύθη ἡ θυγάτηρ. Καὶ ἂν ὁ ἑκατόνταρχος δὲν ἐπίστευε, πῶς θὰ εἶχεν ἀναστηθῆ καὶ θὰ εἶχε σωθῆ ὁ δούλος του; Διότι οἱ ἄρρωστοὶ δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν νὰ πιστεύσουν. Ἄκουσε λοιπὸν τί λέγει ἡ Χαναanaία: «Ἡ θυγάτηρ μου κατέχεται ἀπὸ δαιμόνιον καὶ δοκιμάζεται φρικτὰ»³³ καὶ ἄλλοτε πίπτει εἰς τὸ ὕδωρ, ἄλλοτε εἰς τὸ πῦρ. Ἐκείνη δέ, μὲ ἀπώλειαν συνειδήσεως, κατεχομένη ἀπὸ τὸν δαίμονα καὶ μὴ δυναμένη νὰ συνέλθῃ ποτέ,³⁴ οὕτε νὰ ἔχη ὕγειαν, πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πιστεύσῃ; Ὅπως λοιπὸν εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς Χαναanaίας, ἔτσι συνέβη καὶ μὲ τὸν ἑκατόνταρχον. Ἐ Ὁ δούλος ἦτο κατάκαιος εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ τὴν στιγμὴν ποὺ ὁ ἴδιος δὲν ἐγνώριζε τὸν Χριστόν, οὕτε ποῖος ἦτο τέλος πάντων, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ πιστεύσῃ εἰς ἕνα ἀγνωστον, τοῦ ὁποῖου ποτὲ δὲν εἶχε λάβει πείραν; Ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν τοῦτο εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν, διότι ὁ παράλυτος ἐπίστευσε. Ἀπὸ ποῦ γίνεται φανερόν τοῦτο; Ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν τρόπον ποὺ τὸν προσεκόμισαν εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτὸ τὸ ὅτι τὸν κατέδισαν ἀπὸ τὴν στέγην, μὴ τὸ ἀκοῦσης ἀπλῶς, ἀλλὰ σέφου τί σημαίνει δι' ἕνα ἄρρωστον νὰ ὑπομείνῃ μίαν τοιαύτην ταλαιπωρίαν. **41** **Α** Ἐχετε δεδαίως ὅτι ὄψιν, ὅτι οἱ ἄρρωστοὶ εἶναι τὸσον εὐερέθιστοι καὶ στενωχώροι, ὥστε πολλὰς φορὰς ἀποκροοῦν καὶ τὴν ἱατρικὴν τῶν περιβαλφιν εἰς τὴν κλίνην καὶ προτιμοῦν νὰ ὑπομένουν τοὺς πόνους ἀπὸ τὴν ἀσθένειάν των παρὰ νὰ δεχθοῦν τὸ ἄραρον τῆς ἱατρικῆς ἀρωγῆς. Ἐνῷ αὐτὸς ἠνέχθη καὶ νὰ τὸν μεταφέρουν ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκίαν καὶ νὰ περάσῃ βασταζόμενος μέσῳ ἀπὸ τὴν ἀγοράν, καὶ νὰ φανερώσῃ τὴν ἀθλίαν του κατάστασιν ἐνώπιον τόσοῦ πλήθους. Ἐνῷ οἱ ἄρρωστοὶ ἔχουν τὴν τάσιν νὰ προτιμοῦν νὰ ἀποθάνουν παρὰ νὰ ἀποκαλύπτουν τὰς συμφορὰς των. Ἀλλὰ ὁ ἄρρωστος αὐτὸς δὲν συμπεριφέρθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ ὅταν εἶδε

³² Πρβλ. Ματθ. 15, 21-28, Μάρκ. 7, 24-31.

³³ Μάρκ. 16, 22.

³⁴ Πρβλ. Μάρκ. 17, 11-15.

τὸ θέατρον γεμάτων, τὰς εἰσόδους φραγμένας, τοὺς λιμένας ἀποκλεισμένους, ἐδέχθη νὰ τὸν καταβιβάσῃ ἀπὸ τὴν στέγην. **Β** Τόσον ἐπισηπτικός εἶναι ὁ πόθος, καὶ τόσον πολυδύναμος ἡ ἀγάπη. Καὶ πράγματι, ὁποῖος ζητεῖ εὐρίσκει, καὶ ἀνοίγουν τὴν θύραν εἰς ἐκεῖνον ποὺ τὴν κτυπᾷ.³⁵ Δὲν εἶπε πρὸς τοὺς ἰδικούς του: Τί συμβαίνει τέλος πάντων; Διατί θορυβεῖσθε; Διατί διάζεσθε; Ἄς περιμείνωμεν νὰ ἀδειάσῃ τὸ δωμάτιον, νὰ διαλυθῇ τὸ πλῆθος. Θὰ ἀναχωρήσουν οἱ συγκεντρωμένοι καὶ θὰ δινηθῶμεν νὰ προσέλθωμεν εἰς αὐτὸν κατ' ἴδιαν καὶ νὰ τοῦ ἀνακοινώσωμε τὸ ζήτημά μας. Ποία ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκθέσω τὰς συμφορὰς μου ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια τόσοῦ πλήθους καὶ νὰ κατέλθω ἀπὸ τὴν στέγην καὶ νὰ παρουσιάσω ἕνα ἀσχημον θέαμα;³⁶ Τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐκείνου οὐτε πρὸς τοὺς ἀνθρώπους του ποὺ τὸν μετέφεραν, ἀλλὰ ἐνόμιζε ὅτι εἶναι στολισμός νὰ καταστήσῃ μάρτυρας τῆς θεραπείας τοῦ τόσοῦ ἀνθρώπου. **Γ** Καὶ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἴδωμεν τὴν πίστιν του ἀπὸ αὐτὸ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὅταν τὸν κατέβισαν καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸν Χριστόν, τοῦ λέγει: «Ἐγε θάρρος, τέκνον μου, σοὺ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι».³⁷ Καὶ ὅταν ἤκουσε αὐτὰ, δὲν ἠγανάκτησε, δὲν ἐδυσανασχέτησε, δὲν εἶπε πρὸς τὸν ἱατρόν: Τί εἶναι αὐτὸ πάλιν; Ἐγὼ ἦλθα νὰ θεραπευθῶ ἀπὸ ἄλλην πάθωσιν καὶ αὐτὸς μοῦ θεραπεύει; Ἄλλην; Αὐτὰ εἶναι δικαιολογία καὶ ποῦσας καὶ προκαλύμματα ἀδυναμίας. Συγχαροῖς τὰς ἁμαρτίας ποὺ δὲν φαίνονται; Τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶπε, οὐτε ἐοκέσθη. Ἀλλὰ ἐπερίμενε καὶ ἔσφιγε τὸν ἱατρόν νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν μέθοδον θεραπείας, ποὺ ἔκρινεν Ἰησοῦς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς δὲν ἐπήγγε προτὸ αὐτόν. **Δ** Ἀλλὰ ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ αὐτός, διὰ νὰ ἐπιβρίξῃ εἰς ἄλους τὴν πίστιν του. Μήπως δὲν ἠδύνατο νὰ διευκολίῃ τὴν εἰσόδόν του; Ἀλλὰ δὲν ἔκαμε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, διὰ νὰ βρίξῃ εἰς ἄλους τὴν πασθυμίαν του καὶ τὴν φλογερὸν του πίστιν.

Καθὼς ὄντ, ἐπήγγεν εἰς ἐκεῖνον τὸν ἄλλον, ποὺ ἦτο παρόλυτος ἐπὶ τοιαντακτῶ ἔτη. Διότι δὲν εἶνε κενήνα νὰ τοῦ συμπαρασταθῇ, ἔτσι καὶ αὐτὸν ἐδῶ, ἐπειδὴ εἶχε πολ-

³⁵ Πρβλ. Λουκ. 11, 10.

³⁶ Τὰ ἐνδόξα λεγόμενα ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς πανοσμίῳ καθέταν γινώσκει τῆς πατρὸς ἀποστολῆς φωνῆς καὶ ὁμοῦ ἐκτονθῶν τὴν μετέστασιν τοῦ ἐπιλήθοντος εἰς τὴν θέαν τοῦ παραλύτου, τοῦ ὁποῖου ἔγινε σῶμα καὶ ἐκφράζει τὰς πλέον ἀποκρίσεις ἀπέφες του.

³⁷ Ματθ. 9, 2.

λους ιδικούς του, τὸν ἐπερίμενε νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν, διὰ τὴν καταστροφήν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ φανερῆν μὲ τὸ γεγονός, ὅτι τὸν ἔφεραν πρὸς αὐτόν, καὶ διὰ τὴν μᾶς ὑπογραμμίση τὴν ἐρημίαν τοῦ ἄλλου μὲ τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἴδιος ἐπῆγε πρὸς αὐτόν, καὶ νὰ φανερώσῃ εἰς ἄλλους καὶ τοῦ ἐνὸς τὴν προθυμίαν καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ ἄλλου, πρὸ παντός εἰς ἄλλους τοῦ ἦσαν τότε παρόντες. **Ε** Διότι οἱ Ἰουδαῖοι συνήθως, μερικὸι φθονεροὶ καὶ μισάνθρωποι, φθονοῦσαν τοὺς συνανθρώπους των ποὺ εὐηργετοῦντο, καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἀπὸ καιρὸν ἐπέτιθεντο ἐναντίον τοῦ Χριστοῦ διὰ τὰ θαύματα λέγοντες, ὅτι θεραπεύει ἡμέραν Σάββατον καὶ τώρα ἐπεκαλοῦντο τὸν θίον τῶν εὐεργετουμένων καὶ ἔλεγον: «Ἐάν αὐτὸς ἦτο προφήτης, θὰ ἐγνώριζε ποῖα ἦτο ἡ γυνὴ τοῦ τὸν ἐγγίζει». ³⁸ Καὶ τοῦτο διότι δὲν ἐγκώριζον, ὅτι ἔργον τοῦ ἱατροῦ εἶναι τοῦτο κυρίως, νὰ εὐρίσκειται μεταξύ τῶν ἀσθενῶν καὶ νὰ ἐμφανίζεται πάντοτε παρὰ τὸ πλευρὸν των, καὶ νὰ μὴ τοὺς ἀπαφεύγῃ οὔτε ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτοῦ. ³⁹ Ἀ Πράγμα τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ ὁ ἴδιος ἀπεινόμενος πρὸς ἐκείνους: «Δὲν εἶναι οἱ ὑγιεῖς ποὺ ἔχουν ἀνάγκην ἱατροῦ, ἀλλὰ οἱ ἀσθενεῖς». ⁴⁰ Διὰ τὴν μὴ τοῦ ἀπευθύνουσι λοιπὸν πάλιν τὰς ἰδίας κατηγορίας, ἐδείκνυε πρῶτα ὅτι εἶναι ἀξιοὶ τῆς θεραπείας ὅσοι προσήρχοντο διὰ τὴν πίστιν των. Διὰ τοῦτο ἐφάνερωσε καὶ τὴν ἐρημίαν ἐκείνου, καὶ τὴν φλογερὰν πίστιν καὶ προθυμίαν τούτου. Διὰ τοῦτο ἐκείνου μὲν τὸν ἐθεράπευσεν ἡμέραν Σάββατον, ἐνῶ τούτου ἔχι Σάββατον, ὥστε, ὅταν ἔθεράπευε καὶ ἄλλας ἡμέρας, νὰ μάθῃς, ὅτι καὶ τότε δὲν τὸν κατηγοροῦν διὰ τὴν παραδίασιν τοῦ νόμου, ἀλλὰ διότι δὲν ἠδύναντο νὰ συγκρατήσουσι τὸν φθόνον των. **Β** Διατί δὲ δὲν ἐπροχώρησε εἰς τὴν ἐξάλειψιν τῆς παραλύσεως πρῶτα, ἀλλὰ λέγει «ἔχε θάρρος, τέκνον μου, σοὺ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι»; Καὶ αὐτὸ τὸ ἔπραξε μὲ μεγάλην σοφίαν. Διότι οἱ ἱατροὶ συνηθίζουσι νὰ μὴ ἐξαλείφουσι πρῶτον τὰ νοσήματα, ἀλλὰ νὰ ἐξουδετερώσουσι πρῶτον τὰς πηγὰς τῆς νόσου. Ἔτσι π.χ. ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ πάσχουσι ἀπὸ ὀφθαλμίας καὶ μολυσμένην ῥοήν, ὁ ἰατρός ἀφίνει συνήθως κατὰ μέρος τὸ νοσούν ὄργανον καὶ στρέφει τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν κεφαλὴν, ὅπου εὐρίσκειται ἡ πηγὴ καὶ ἡ ρίζα τῆς ἀρρώστιας. Ἔτσι λοιπὸν ἔκαμε

38. Λουκ. 7, 39.
39. Ματθ. 9, 12.

καὶ ὁ Χριστὸς, ἐξουδετερώσει πρῶτον τὴν πηγὴν τῶν κακῶν. Διότι πηγὴ καὶ ρίζα καὶ μήτηρ ὄλων τῶν δεινῶν εἶναι ἡ φύσις τῆς ἁμαρτίας. **Γ** Αὐτὴ παραλύει τὰ σώματά μας. Αὐτὴ προκαλεῖ τὰς νόσους. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ λέγει «ἔχε θάρρος, τέκνον μου, σοὺ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι» καὶ ἐκεῖ λέγει «Ἰδοὺ, ἔγιγες καλὰ, νὰ μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον, διὰ νὰ μὴ σοὺ συμβῇ κάτι χειρότερον», διότι ἤθελε νὰ φανερώσῃ καὶ εἰς τοὺς δύο, ὅτι αἱ νόσοι αὐταὶ ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἡ νόσος ἐπέπεσεν εἰς τὸ σῶμα τοῦ Κάιν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμαρτίας. Καὶ πράγματι, ἐκείνος μετὰ τὴν ἀδελφοκτονίαν, μετὰ δηλ. ἀπὸ τὴν παρνομίαν ἐκείνου, ἔπαθε παράλυσιν εἰς τὸ σῶμα. ⁴¹ Διότι ὁ τρόμος δὲν ἦτο τίποτε ἄλλο ἀπὸ παράλυσιν. Διότι, ὅταν ἡ ζωικὴ δύναμις ποὺ συγκρατεῖ τὸν ζωντανὸν ὀργανισμόν ἐξασθενησῇ καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ στηρίξῃ τὰ μέλη εἰς τὴν θέσιν καὶ τὴν λειτουργίαν των, τότε αὐτὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν ἔλεγχόν τῆς, **Δ** χαλαρώνονται καὶ τρέμουσι καὶ περιφέρονται.

Αὐτὸ τὸ ἔδειξε καὶ ὁ Παῦλος. Κατηγορῶν δηλ. τοὺς Κορινθίους διὰ κάποιαν ἁμαρτίαν λέγει: «Δι' αὐτὸ ὑπάρχουν μεταξύ σας πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀρρωστοί». ⁴² Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς ἐξουδετερώσει πρῶτα τὴν αἰτίαν τῶν κακῶν καὶ ὅταν εἴπῃ «ἔχε θάρρος, τέκνον μου, σοὺ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι» ἐξυψώνει τὸ φρόνημά του, διεγείρει τὴν ψυχὴν του ποὺ ἦτο καταβεβλημένη. Ὁ λόγος του ἐγένετο ἔργον καὶ, ἀφοῦ εἰσῆλθεν εἰς τὴν συνείδησιν, ἔφαυσε τὴν ἰδίαν τὴν ψυχὴν καὶ ἀπέδιωξε πᾶσαν ἀγωνίαν ἐξ αὐτῆς. Διότι τίποτε δὲν φέρνει τόσῃν χαρὰν καὶ παρέχει θάρρος, ὅσον τὸ νὰ ἔχῃς τὴν συνείδησιν καθαρὰν ἀπὸ πᾶσαν κατηγορίαν κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ σου. **Ε** «ἔχε θάρρος, τέκνον μου, σοὺ συγχωροῦνται αἱ ἁμαρτίαι», διότι ὅπου ὑπάρχει συγχώρησις ἁμαρτημάτων, ἐκεῖ ὑπάρχει υἰοθεσία. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἡμεῖς δὲν δυνάμεθα προσηγομένως νὰ τὸν καλέσωμεν Πατέρα, ἕως ὅτου ἀποπλύωμεν τὰ ἁμαρτήματα εἰς τὴν κολυμβήθραν τῶν ἁγίων ὕδατων. Ὅταν λοιπὸν ἀναδυθῶμε ἀπὸ τὴν κολυμβήθραν, ἀφοῦ ἀποβάλωμεν ἐκεῖνο τὸ ἐπαχθὲς φορτίον, τότε λέγομεν «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς».

Ἀλλὰ διὰ ποῖον λόγον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ παραλυτικοῦ, ποὺ ἦτο κατάκοιτος τριάκοντα ὅκτω ἔτη, δὲν ἐ-

40. Πρβλ. Γεν. 4, 9—15.

41. Α' Κορινθ. 11, 30.

νήργησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ ἐθεράπευσε πρῶτα τὸ σῶμα του: 42 Ἄ διότι τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ αἱ ἁμαρτίαι εἶχαν ἐξαντληθῆ ἀπὸ τὸ μήκος τοῦ χρόνου. Διότι δύναται τὸ μέγεθος τῆς δοκιμασίας νὰ καταστήσῃ ελαφρότερον τὸ φορτίον τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅπως ἀκριδῶς λέγει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Λαζάρου, ὅτι ἐδοκίμασε ὄλας τὰς συμφορὰς του εἰς τὴν ζωὴν καὶ ἐδῶ παρηγορεῖται. Καὶ πάλιν εἰς ἄλλο σημεῖον λέγει: «Παρηγορεῖτε τὸν λαόν μου, ὁμιλήσατε εἰς τὴν καρδίαν τῆς Ἱερουσαλήμ, διότι ἐδέχθη ἀπὸ τὴν χεῖρα τοῦ Κυρίου διπλά τὰ ἁμαρτήματα αὐτῆς». 43 Καὶ πάλιν ὁ προφήτης λέγει: «Κύριε, δώσε μας εἰρήνην, διότι ἀπέδωσας εἰς ἡμᾶς ὄλας» 44 ἔνωσάν, ὅτι οἱ τιμωρία καὶ οἱ κολασμοὶ τῶν ἁμαρτιῶν φέρουν συγχώρησιν καὶ δυνάμεθα νὰ τὸ ἀποδείξωμεν ἀπὸ πολλὰ σημεῖα. Β Ἐγὼ λοιπὸν νομίζω, ὅτι δὲν τοῦ ἀνέφερε τίποτε περὶ συγχωρήσεως, ἀλλὰ τὸν ἠσφάλισεν διὰ τὸ μέλλον, διότι τὰ ἁμαρτήματα ποῦ εἶχε πράξει ἕως τότε εἶχαν ἐξαντληθῆ ἀπὸ τὸ μήκος τῆς ἀρρώστιας. Ἡ, ἂν δὲν συμβαίη αὐτό, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶχε ἀκόμη πιστεύσει τίποτε τὸ μεγάλο διὰ τὸν Χριστὸν, διὰ τοῦτο ἤθεε πρῶτα εἰς τὸ μικρότερον καὶ φανερόν καὶ ἐξώφθαλμον, δηλαδὴ εἰς τὴν ὑγίαν τοῦ σώματος. Ἄλλὰ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτοῦ ἐδῶ δὲν ἐνήργησε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶχε περισσοτέραν πίστιν εἶχε καὶ ὑψηλότερον φρόνημα, διὰ τοῦτο τοῦ ὁμίλησε πρῶτα διὰ τὴν σοβαρωτέραν νόσον. Καὶ ἐπὶ πλέον ὄλων αὐτῶν, διὰ νὰ δείξῃ τὴν ἰσοτιμίαν του μετὰ τὸν Πατέρα. C Ὅπως δηλ. ἐκεῖ ἐθεράπευσε ἡμέραν Σάββατον διότι ἤθελε νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴν παράδασιν καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας τὰς κατηγορίας νὰ λάθῃ ἀφορμὴν καὶ νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁμίτιμον πρὸς τὸν Πατέρα, ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ἐκ τῶν προτέρων τί θὰ ἔλεγον, εἶπε αὐτοὺς τοὺς λόγους διὰ νὰ φανερώσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁμίτιμον πρὸς τὸν πατέρα λαμβάνων ἀφορμὴν ἀπὸ ἐκεῖ. Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἐνῶ κανεὶς δὲν τὸν κατηγορεῖ οὔτε τὸν ψέγει, αὐτὸς μόνος τῶν νὰ φέρῃ τὸν λόγον εἰς αὐτὸ τὸ θέμα, μετὰ νὰ βεῖξῃ τὸ θέμα αὐτὸ ὑπὸ μορφήν ἀπολογίας, ὅταν ἄλλοι ἐδῶσαν τὴν ἀφορμὴν. Διότι ὁ πρῶτος τρόπος τῆς ἀποδείξεως θὰ προσέκρουε εἰς τοὺς ἀκροατάς, ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ ἦτο ἀνώδυνος καὶ εὐκολώτερον παραδεκτὸς καὶ παντοῦ τὸν βλέπομε νὰ κάμῃ αὐτὸ D καὶ ὄχι

42. Ἦεστ. 40. 1-2

43. Ἦεστ. 26. 12.

τόσον μετὰ λόγους, ὅσον μετὰ ἔργα ἐπέδωκε νὰ προβάλλῃ τὴν ἰσότητά.

Αὐτὸ ὑπηνίσαστο καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς 44 καὶ ἔλεγεν, ὅτι κατεδῖσκον αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ὄχι μόνον διότι κατήργει τὸ Σάββατον, ἀλλὰ καὶ διότι ὠνόμαζε τὸν Θεὸν Πατέρα του, παριστῶν τὸν ἑαυτὸν τοῦ Ἰσὸν πρὸς τὸν Θεόν, πρᾶγμα ποῦ εἶναι πολὺ μεγαλύτερον. Διὰ τῆς ἐκ τῶν πραγμάτων λοιπὸν ἀποδείξεως, ἐπρόβαλλε τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Τί ἔκαμαν λοιπὸν οἱ φθονεροὶ καὶ κακῶψυχοι, οἱ ὁποῖοι ἐφαρμακῶντο ἀπὸ τὰ ξένα καλὰ καὶ ἐξήτουν ἀπὸ παντοῦ νὰ λάθουν ἀφορμὰς; Τί βλασφημεί αὐτός, ἔλεγον; «Διότι κανεὶς δὲν δύναται νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίαν, παρὰ μόνον ὁ Θεός». 45 E Ὅπως ἐκεῖ τὸν κατηγόρουν, ὅτι κατήργει τὸ Σάββατον, καὶ ἀπὸ τὰς ἰδίας τὰς κατηγορίας λαθῶν ἀφορμὴν ἐφανέρωσεν ὑπὸ μορφήν ἀπολογίας τὴν ἰσότητά πρὸς τὸν Πατέρα λέγων «ὁ Πατὴρ μου ἐργάζεται, καὶ ἐγὼ ἐργάζομαι». 46 ἔτσι καὶ ἐδῶ, μετὰ ἀφετηρίαν καὶ ἀφορμὴν τὰς κατηγορίας προβάλλει τὴν ἰδιότητα τοῦ ἀπαρραλλάκτου πρὸς τὸν Πατέρα. Τί λέγουν δηλαδὴ; «Κανεὶς δὲν δύναται νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίαν, παρὰ μόνον ὁ Θεός». Ἀφοῦ λοιπὸν οἱ ἴδιοι ἔθεσαν τὸν ὄρον αὐτὸν, οἱ ἴδιοι εἰσήγαγον τὸν κανόνα, οἱ ἴδιοι ἐθέτισαν τὸν νόμον, 44 A τοὺς ἀποστομῶνε μετὰ τοὺς ἴδιους τοὺς λόγους των. Στεῖς, τοὺς λέγει, ὠμολογήσατε ὅτι εἶναι ἀπακλειστικῶς ἔργον τοῦ Θεοῦ νὰ συγχωρῇ τὰς ἁμαρτίας. Εἶναι λοιπὸν ἡ ἰσότης ἀναμφισβήτητος. Καὶ δὲν τὸ λέγουν αὐτοὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ προφήτης ὡς ἐξῆς: «Ποῖος ἄλλος Θεὸς εἶναι, ὅπως σύ»; 47 Ἐπειτα δεικνύων τὸ ἰδιαίτερον γνώρισμα αὐτοῦ, προσέθεσε: «Σὺ ποῦ συγχωρεῖς τὰς ἀνομίας καὶ ἀντιπαρέρχεσαι μετὰ μακροθυμίαν τὰς ἀδικίας». 48 Ἄν λοιπὸν φανῇ ἄλλος, ὁ ὁποῖος κάμνει καὶ αὐτὸς τὸ ἴδιον, αὐτὸς καὶ Θεὸς εἶναι, καὶ Θεὸς ὁμοῖος μετὰ ἐκείνου. Ἄλλὰ ἅς ἴδωμεν μετὰ ποῖα ἐπιχειρήματα τοὺς ἀντιμετωπίζει ὁ Χριστὸς, μετὰ πόσῃν πράσθηται καὶ ἐπιείκεια καὶ μετὰ κάθε φροντίδα. «Καὶ ἰδοὺ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς γραμματεῖς εἶπαν μέσα των: Β Αὐτὸς βλασφημεί σφετεριζόμενος δικαίωμα, τὸ ὅποιον ἔχει μόνον ὁ Θεός». 49 Δὲν ἐπρόφεραν τὰς λέξεις, δὲν τὸ ἐξέφρασαν τὸ πρᾶγμα μετὰ τὴν

44. Πρὸλ. Ἰωάν. 6. 16.

45. Μαρκ. 2. 7.

46. Ἰωάν. 5. 17.

47. Μτθ. 7. 18.

48. Μτθ. 7. 18.

49. Μαρκ. 9. 5.

γλώσσαν, ἀλλὰ τὰ ἐσκέπτοντο εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς των. Τί ἔκαμε λοιπὸν ὁ Χριστός; Ἐπεκάλυψε τὰς μυστικὰς σκέψεις ἐκείνων πρὶν ἀπὸ τῆν ἀπόδειξιν ποὺ ἔδωσε μετὰ τῆν θεραπείαν τοῦ σώματος τοῦ παραλυτικοῦ, διότι ἤθελε νὰ τοὺς βεῖξη τὴν δύναμιν τῆς θεότητός του. Διότι ὁ Θεὸς μόνον δύναται νὰ φανερώη τὰ ἀπόρητα τοῦ νοῦ μετὰ τῆν θεότητα του. «Σὺ», λέγει, «μόνον οὐ γνωρίζεις τὰς καρδίας». ⁵⁰ Βλέπεις, ὅτι τὸ «μόνον οὐ» δὲν λέγεται πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ Υἱοῦ; Διότι ἐὰν ὁ Πατὴρ, μόνον αὐτός, γνωρίζει τὰς καρδίας, τότε πῶς ὁ Υἱὸς γνωρίζει τὰ ἀπόρητα τοῦ νοῦ; «Διότι ὁ Ἰδιος», λέγει, «ἐγνώριζε καλὰ τί εἶχε μέσα του ὁ κάθε ἄνθρωπος». ⁵¹ C Καὶ ὁ Παῦλος δεικνύων, ὅτι εἶναι ἴδιον τοῦ Θεοῦ νὰ γνωρίζῃ τὰ ἀπόρητα, λέγει: «Αὐτός ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ καὶ αὐτὰς τὰς κρυφὰς διαθέσεις τῶν καρδιῶν» ⁵² θέλων νὰ παραστήσῃ, ὅτι ἡ ἰδιότης αὐτῆ ἔχει τὴν ἴδιαν ἰσχύν μετὰ τὴν προσηγορίαν «Θεός». Ὅπως δηλ. ἂν εἶπω «ὁ ἀρέχων» δὲν ἐννοῶ κανένα ἄλλον, παρὰ μόνον τὸν Θεόν, διότι αὐτὸς μόνον δύναται νὰ πράξῃ τοῦτο. Ἐπίσης καὶ ἂν εἶπω «ὁ ἀνατέλλων τὸν ἥλιον» καὶ δὲν προσθέσω τὴν λέξιν «Θεός», πάλιν αὐτὸν ἐννοῶ μετὰ τὸ πρᾶγμα. Τὸ ἴδιον λοιπὸν ἀποδεικνύει καὶ ὁ Παῦλος, ὅταν λέγῃ «αὐτός ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ καὶ αὐτὰς τὰς κρυφὰς διαθέσεις τῶν καρδιῶν», διότι αὐτὸς μόνον δύναται νὰ ἐρευνᾷ τὰς κρυφὰς διαθέσεις τῶν καρδιῶν. Ἐὰν ἡ φράσις αὐτῆ δὲν εἶχε τὴν ἴδιαν ἰσχύν μετὰ τὴν λέξιν «Θεός», δὲν θὰ ἐχρησιμοποιεῖ τὴν μίαν ἐκφρασίαν ἀντὶ τῆς ἄλλης, διὰ νὰ μᾶς φανερώσῃ τὸ ἴδιον πρᾶγμα. Καὶ πράγματι, ἂν ὑπῆρχε κάτι κοινὸν εἰς αὐτὸν καὶ τὰ δημιουργήματά του, D δὲν θὰ κατενοοῦμεν ποῖον ἐκ τῶν δύο ἐδήλωνε, διότι θὰ ἐπῆρχετο σύγχυσις εἰς τὸν νοῦν τῶν ἀκροατῶν ἀπὸ τῆν κοινότητα αὐτῆν. Ὅταν λοιπὸν αὐτὸ φαίνεται ὡς γνώρισμά τοῦ Πατρὸς, φαίνεται καὶ ὡς γνώρισμά τοῦ Υἱοῦ, πρὸς τὸν ὁποῖον ἡ ἰσότης εἶναι ἀναμφισβήτητος, καὶ διὰ τοῦτο λέγει: «Διατί διαλογίζεσθε μέσα εἰς τὰς καρδίας σας σκέψεις κακοπροαιρέτους. Διότι, τί εἶναι εὐκολώτερον, νὰ εἴπῃ κανεὶς «εἶναι συγχωρημέναί αἱ ἁμαρτίαι σου» ἢ νὰ εἴπῃ «σῆκω ὄρθιος καὶ περιπάτει»; ⁵³

¹ Ἰδοὺ παρέχει καὶ δευτέραν ἀπόδειξιν διὰ τὴν ἄφασιν

50. Ματθ. 1', 8, 89.
51. Ἰωάνν. 2, 25.
52. Ρωμ. 8, 27.
53. Ματθ. 9, 4-6.

τῶν ἁμαρτιῶν. Διότι ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτιῶν εἶναι πολὺ σημαντικώτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὴν θεραπείαν τοῦ σώματος, E καὶ εἶναι τόσον σημαντικώτερον ὅσον εἶναι ἡ ψυχὴ ἀνωτέρα τοῦ σώματος. Ὅπως δηλ. ἡ παράλυσις εἶναι νόσος τοῦ σώματος, ἔτσι καὶ ἡ ἁμαρτία εἶναι νόσος τῆς ψυχῆς. Ἀλλὰ αὐτῆ, ἂν καὶ ἦταν μεγαλύτερον νόσημα, δὲν ἦταν φανερὴ, ἐνῶ ἐκείνη, ἂν καὶ ἦταν μικρότερον, ἦταν φανερὴ. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρόκειται νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸ μικρότερον διὰ ν' ἀποδείξῃ τὸ μεγαλύτερον, δεικνύει ὅτι ἐνήργησε ἔτσι ἐξ αἰτίας τῆς ἀδυναμίας ἐκείνων καὶ ἔκαμε μίαν συγκατάθεσιν πρὸς τὴν ταπεινότητά των. «Τί εἶναι εὐκολώτερον, νὰ εἴπῃ κανεὶς «εἶναι συγχωρημέναί αἱ ἁμαρτίαι σου» ἢ νὰ εἴπῃ «σῆκω ὄρθιος καὶ περιπάτει»; ⁵⁴ A Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔρχεσθαι εἰς τὸ μικρότερον δι' αὐτούς; Διότι τὸ φανερὸν παρέχει τραυτοτέραν ἀπόδειξιν παρὰ τὸ ἀφανές. Δι' αὐτὰ δὲν ὠρθοπόδιον αὐτὸν πρὶν εἴπῃ εἰς αὐτούς: «Διὰ νὰ μάθετε, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας ἐπὶ τῆς γῆς, τότε λέγει εἰς τὸν παραλυτικόν: «σῆκω ὄρθιος καὶ περιπάτει». ⁵⁵ Ἰδοὺ νὰ ἔλεγε: Μεγαλύτερα μὲν ἀπόδειξις εἶναι ἡ ἄφασιν τῶν ἁμαρτιῶν, ἀλλὰ πρὸς χάριν σας προσθέτω καὶ τὸ μικρότερον, ἐπειδὴ αὐτὸ φαίνεται εἰς σᾶς, ὅτι εἶναι ἀπόδειξις ἐκείνου. Εἰς τὴν ἄλλην περίπτωσιν ἐπήνεσε τὸν ἑκατόνταρχον, ὅταν τοῦ εἶπε: «Εἰπέ μόνον μετὰ τοῦ λόγον αὐτοῦ ποῦ θέλεις, καὶ θὰ ἰατρευθῇ ὁ δοῦλος μου. B Διότι καὶ ἐγὼ λέγω εἰς τὸν στρατιώτην «πῆγαινε» καὶ πηγαίνει, καὶ εἰς ἄλλον λέγω «ἐλθέ» καὶ «έρχεται». ⁵⁶ Καὶ ἐπεθεθαίωσε τὴν γνώμην του μετὰ τὸ ἐγκώμια. Καὶ πάλιν, ὅταν κατηγορήσῃ τοὺς Ἰουδαίους, ποὺ τὸν ἔβλεγον διὰ τὸ Σάββατον, ὅτι παραβαίνει τὸν νόμον, ἀπέδειξεν ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ μεταβάλλῃ νόμους. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐδῶ, ὅταν τοῦ εἶπον ὅτι κάμνει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἴσου μετὰ τὸν Θεόν, διότι ὑπόσχεται πράγματα, τὰ ὅποια ἀνήκουν εἰς τὸν Θεόν μόνον, ἀφοῦ τοὺς ἐμέμφθη καὶ τοὺς ἐκάκισε καὶ ἀπέδειξε μετὰ ἔργα ὅτι δὲν θλασφῆμι, μᾶς προσέφερε μίαν ἀδιαμφισβήτητον ἀπόδειξιν, ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ ὅσα καὶ ὁ Πατὴρ του. C Πρόσθετε λοιπὸν νὰ ἴδῃς πῶς θέλει νὰ τὸ ὑπογράμμωσιν αὐτὸ, τὰ ὅτι δηλ. ὅσα ἀνήκουν μόνον εἰς τὸν Πατέρα, τὰ ἴδια εἶναι καὶ ἰδικά του. Δὲν ἐσῆκωσε ἀπλῶς εἰς τοὺς πόδας του τὸν παραλυτικόν, ἀλλὰ ἀφοῦ πρῶτα εἶπε «διὰ νὰ

54. Ματθ. 9, 6.
55. Ματθ. 8, 8-9.

μάθετε, ότι ο Υιός του ανθρώπου έχει εξουσίαν να συγχωρή αμαρτίας επί τῆς γῆς.⁵⁸ Αυτό κυρίως τὸν ἐνδιέφερε καὶ αὐτὸ ἐπέδιωσε, νὰ ἀποδείξῃ κυρίως, ὅτι ἔχει τὴν ἴδιαν ἐξουσίαν μὲ τὸν Πατέρα.

Ὅλα λοιπὸν αὐτὰ καὶ ὅσα χθὲς καὶ ὅσα κατὰ τὴν προηγουμένην ἐκείνης ἡμέραν ἐλέγχθησαν ἅς τὰ κρατῶμεν εἰς τὸν νοῦν μας μὲ ἀκρίθειαν καὶ νὰ παρακαλῶμεν τὸν Θεὸν νὰ μένουν ἀμετακίνητα εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ νὰ ἐπιδεικνύωμεν οἱ ἴδιοι ζωηρὸν ἐνδιαφέρον δι' αὐτὰ καὶ ἅς συναντῶμεθα ἐδῶ συχνά. **Δ** Διότι ἔτσι θὰ διατηρήσωμεν καὶ ὅσα προηγουμένως ἐλέγχθησαν καὶ θ' ἀποκτήσωμεν καὶ ἄλλα ἐπιπλέον. Καὶ ἂν κάτι ληρασηθῇ μὲ τὸν καιρὸν, θὰ δυνηθῶμεν εὐκόλως νὰ τὸ ἀνακτήσωμεν μὲ τὴν συνεχῆ διδασκαλίαν. Καὶ δὲν μένουν μόνον τὰ δόγματα ὑγιῆ καὶ ἀφθάρτα, ἀλλὰ καὶ θὰ διάγωμεν τὸν βίον μας μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν καὶ θὰ δυνηθῶμεν νὰ διανύσωμεν τὴν παρούσαν ζωὴν μὲ χαρὰν καὶ εὐθυμίαν. Διότι ὅποιονδήποτε πάθος βασανίζει τὴν ψυχὴν, ὅταν ἐρχώμεθα ἐδῶ, εὐκόλως θὰ καταστήθῃ δυνατὸν νὰ ἐξαφανισθῇ. Διότι καὶ τώρα ὁ Χριστὸς παρίσταται καὶ ὅποιος προσέρχεται εἰς αὐτὸν μὲ πίστιν, θὰ δεχθῇ εὐκόλως τὴν θεραπείαν.

Ἐ Παλαίει κανεὶς διαρκῶς μὲ τὴν πενίαν, καὶ στερεῖται τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, καὶ συχνά κοιμᾶται πεινασμένος; Ὅταν ἔλθῃ ἐδῶ εἰς τὴν σὺναξίν μας καὶ ἀκούσῃ τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ, ὅτι ἔζη πεινασμένος καὶ διψασμένος καὶ γυμνός, καὶ ὄχι μίαν καὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας, ἀλλὰ ὑπέμενε διαρκῶς αὐτὴν τὴν κατάστασιν (διότι αὐτὸ ἐδείκνυε, ὅταν ἔλεγε «μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς πού σᾶς γράφω, καὶ πεινώμεν καὶ ὑποφέρομεν ἀπὸ δίψαν καὶ δὲν ἔχομεν ἀρκετὰ ρούχα»⁵⁹), θὰ λάβῃ ἀρκετὴν παρηγορίαν. Διότι θὰ μάθῃ ἀπὸ αὐτὰ πού ἐλέγχθησαν, ὅτι ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε νὰ εὐρίσκειται εἰς τὴν πενίαν ὄχι διότι τὸν ἐμίσει οὐδὲ διότι τὸν ἐγκατέλειψε. ⁶⁰ **Α** Διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐμίσει τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος τοῦ ἦτο ὁ προσφιλέστερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ νὰ ἐπέτρεψε τοῦτο. Ἀλλὰ τὸ ἐπέτρεψε ἀπὸ φροντίδα καὶ πρόνοιαν, ὀδηγῶν οὕτω εἰς μεγαλύτεραν ἀκόμη ὀρθοφροσύνην. Ἄλλος ἔχει τὸ σῶμα του κακοπαθῆμένον ἀπὸ νόσον καὶ ἀπειρα ἄλλα θεινά; Θὰ εἶναι δι' αὐτὸν ἀρκετὴ παρηγορία τὰ σῶματα αὐτῶν τῶν παραλυτικῶν καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς ὁ μακάριος καὶ γενναῖος μαθητῆς

58. Ματθ. 9, 6.
59. Α' Κορινθ. 4, 14.

τοῦ Παύλου, ὁ ὁποῖος ἦτο διαρκῶς ἄρρωστος καὶ αὐδέποτε ἀνέπνεε ἀπὸ τὴν μακρὰν ἀσθένειαν, **Β** πρᾶγμα πού ἔλεγε καὶ ὁ Παῦλος: «Χρησιμοποίει ὀλίγον κρασί διὰ τὸ στομάχι σου καὶ τὰς συχνὰς ἀσθενείας σου»⁶¹ καὶ δὲν ἔλεγε ἀπλῶς «τὰς ἀσθενείας σου». Ἄλλος ἐσυκοφαντήθη ἀπὸ τοὺς πολλοὺς καὶ ἀπέκτησε κακὸν ὄνομα, καὶ αὐτὸ βασανίζει τὴν ψυχὴν του καὶ τὸν κατατρῶγει διαρκῶς; Ὅταν ἔλθῃ ἐδῶ καὶ ἀκούσῃ, ὅτι «μακάριοι γίνεσθε σεῖς οἱ μαθηταὶ μου, ὅταν σᾶς ὀφθαλμοὶ οἱ ἀνθρώποι καὶ σᾶς διώξουν καὶ εἰπουν ψευδόμενοι παντὸς εἰδους κακολογίας καὶ κατηγορίας ἐναντίον σας δι' ἐμέ. Χαίrete καὶ ἐκδηλώσατε ζωηρὰ τὴν χαρὰν σας, διότι ἡ ἀνταμοιβὴ σας εἰς τοὺς οὐρανοὺς θὰ εἶναι μεγάλη»⁶² τότε ἡ ψυχὴ σου θὰ ἀποβάλλῃ τὴν λύπην καὶ θὰ δεχθῇ κάθε χαρὰν. Σκιρτᾶτε καὶ ἀγαλλιάσθε, λέγει, ὅταν σᾶς δυσφημοῦν.⁶³ Καὶ αὐτοὺς πού κακολογοῦνται τοὺς παρηγορεῖ μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον, ἐνῶ αὐτοὺς πού κακολογοῦν τοὺς φοβίζει κατ' ἄλλον τρόπον λέγων ὅτι **Ε** «διὰ κάθε λόγον περιττόν, τὸν ὁποῖον θὰ εἰπουν τυχόν οἱ ἀνθρώποι, θὰ δώσωσιν λόγον δι' αὐτὸν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, εἴτε καλὸς εἴτε κακὸς εἶναι αὐτός»⁶⁴. Ἄλλος ἔχασε τὴν θυγατέρα του ἢ τὸν υἱὸν ἢ κάποιον στενὸν συγγενῆ, καὶ αὐτὸς ἂν ἔλθῃ ἐδῶ ὅπου θὰ ἴδῃ τὸν Παῦλον νὰ στενάξῃ διὰ τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἴδῃ τὴν μέλλουσαν καὶ νὰ θαυράσεται ἀπὸ τὴν παραμονὴν του ἐδῶ, καὶ αὐτὸς θὰ λάβῃ ἀποτελεσματικὸν φάρμακον καὶ θὰ ἀπέλθῃ, ἀφοῦ ἀκούσῃ δηλ. τὸν ἀπόστολον νὰ λέγῃ: «Δὲν θέλω, ἀδελφοί μου, νὰ ἔχετε ὄγνοιον διὰ τοὺς «κεκοιμημένους», διὰ νὰ μὴ λυπηθῆτε, καθὼς λυποῦνται οἱ ἄλλοι πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα»⁶⁵. Δὲν εἶπε «περὶ τῶν ἀποθνησκόντων», ἀλλὰ εἶπε «περὶ τῶν κεκοιμημένων» δεικνύων, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος. **Δ** Ὅπως ἀκριθῶς ἂν ἴδωμεν κάποιον νὰ κοιμᾶται, δὲν ταρασσόμεθα, οὐτὲ ἀδημονοῦμεν, διότι περιμένομεν ὅτι ὀπωσθήποτε θὰ σηκωθῇ. Ἔτσι ὅταν ἴδωμεν κάποιον πού ἀπέθανε, νὰ μὴ ταρασσώμεθα, μήτε νὰ ἀπελιπιζώμεθα. Διότι καὶ τοῦτο εἶναι ὕπνος, μακρότερος μὲν, πάντως ὁμοῦ ὕπνος. Μὲ τὸ ὄνομα λοιπὸν τῆς «κοιμήσεως» παρηγόρησε τοὺς πενθοῦντας, ἐνῶ ἀνέτρεψε τὴν κατηγορίαν τῶν ἀπίστων. Ἐάν πενθῆς, λέγει, ἀφορήτως αὐτὸν

58. Α' Τιμ. 5, 23.
59. Ματθ. 5, 11--12.
60. Πρῶτ. Λοκ. 6, 22--26.
61. Ματθ. 12, 36.
62. Α' Θεσσαλ. 4, 18.

πού ἀπῆλθε ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, θὰ ὁμοιάξης με ἐκείνον τὸν ἄπιστον, ὁ ὁποῖός δὲν ἔχει ἐλπίδα ἀναστάσεως. Ἐκείνος καλῶς θρηνεῖ, διότι δὲν δύναται νὰ σκεφθῆ ὀρθῶς διὰ τὰ μέλλοντα. Ἐ σὺ ὅμως ὁ ὁποῖός ἔλαβες τόσας ἀποδείξεις διὰ τὴν μέλλουσαν ζωὴν, διὰ ποῖον λόγον καταπίπτεις εἰς τὴν ἴδιαν ἀδυναμίαν με ἐκείνους; Διὰ τοῦτο λέγει: «Δὲν θέλω νὰ ἔχετε ἀγνοίαν διὰ τοὺς «κεκοιμημένους», διὰ νὰ μὴ λυπηθῆτε, καθὼς λυποῦνται οἱ ἄλλοι πού δὲν ἔχουν ἐλπίδα».⁶³

Καὶ ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰν δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἀρκετὴν παρηγορίαν. Διότι ὅταν ἀκούσης διὰ τὸν Ἰωβ, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τῶν χρημάτων του, μετὰ τὸν ἀφανισμόν τῶν ποιμνίων του, ὅτι ἔχασε ὄχι ἓνα οὔτε δύο οὔτε τρεῖς, ἀλλὰ ὀλόκληρον χορὸν ἀπὸ υἱοῦς εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας των, ὕστερον ἀπὸ τόσον μεγάλην ἀρετὴν τῆς ψυχῆς,⁶⁴ Ἄ καὶ ἂν εἶσαι ὁ ἀσθενέστερος ὄλων, θὰ δυναθῆς εὐκόλως νὰ ἀνακτήσης τὰς δυνάμεις σου καὶ νὰ συνέλθῃς. Διότι σὺ, ἀνθρωπέ μου, καὶ παρηκολούθησες τὸν υἱὸν σου ὅταν ἦτο ἀρρωστος καὶ τὸν εἶδες νὰ κατακλίνεται· καὶ τὸν ἤκουσες νὰ προφέρῃ τὰς τελευταίας λέξεις καὶ ἦσαν παρῶν κατὰ τὴν τελευταίαν του πνοήν, καὶ τοῦ ἔκλεισες τοὺς ὀφθαλμούς καὶ τοῦ ἐσφράγισες τὸ στόμα. Ἐνῶ ἐκείνος οὔτε κἀν ἦτο παρῶν ὅταν ἐψυχορράγουν, δὲν τοὺς εἶδε νὰ ξεψυχοῦν, ἀλλὰ δι' ὄλους ἔγινε κοινὸς τάφος ἡ οἰκία καὶ εἰς τὴν ἴδιαν τράπεζαν ἐχύθησαν μαζί καὶ ὁ ἐγκέφαλος καὶ τὸ αἷμα, καὶ ξύλα καὶ κέρατοι καὶ κωνιορτὸς καὶ τεμαχισμένοι σάρκες καὶ ὄλοι μαζί ἔγιναν ἓνος πολτός. Ἄλλ' ὅμως μετὰ ἀπὸ τόσας καὶ τοιαύτας συμφορὰς δὲν ἐθρήνησε, δὲν ἀπηλίπισθη, ἀλλὰ τί λέγει: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφήρεσε, ὅπως ἔκρινε ὀρθὸν ὁ Κύριος, ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».⁶⁵ Αὐτὴν τὴν φράσιν ἄς προφέρωμεν καὶ ἡμεῖς διὰ κάθε τι πού μας συμβαίνει, καὶ ἂν χρηματικὴ ζημία, καὶ ἂν νόσος τῶν σωμάτων, καὶ ἂν ἀλλή θλάβῃ καὶ συκοφαντία καὶ ἂν ὁ,τιδήποτε ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα δεῖνά μας εὐρη, νὰ λέγωμεν αὐτά: «Ὁ Κύριος ἔδωκεν, ὁ Κύριος ἀφήρεσε, ὅπως ἔκρινεν ὀρθὸν ὁ Κύριος, ἔτσι καὶ ἔγινε. Ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».⁶⁵ Ἄν σκεφθῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν

63. Ἐνῶ ἔνωσε.
64. Ἰωβ, 1, 21.
65. Ἐνῶ ἔνωσε.

τρόπον, δὲν θὰ πάθωμεν ποτὲ κανένα κακόν, ἀκόμα καὶ ἂν ὑποφέρωμεν ἀπὸ ἀπειρα δεῖνά. Ἄλλὰ τὸ κέρδος θὰ εἶναι μεγαλύτερον ἀπὸ τὴν ζημίαν, τὰ ἀγαθὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ κακά, ὅταν με τὰς λέξεις αὐτὰς κερδίξης τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀποκρούης τὴν τυραννίαν. Ὁ Διότι εὐθύς ὡς ἡ γλώσσα ἐπρόφερε τὰς λέξεις αὐτὰς, ἀμέσως ἐξεδιώχθη μακρὰν ὁ διάβολος. Καὶ με τὴν ἀπομάκρυνσιν ἐκείνου ἀπομακρύνεται καὶ τὸ νέφος τῆς ἀθυμίας καὶ αἱ θλιβεραὶ σκέψεις δραπέτευσον ἀπομακρυνόμεναι μαζί με ἐκείνον καὶ ἐπὶ πλεόν ὄλων αὐτῶν θὰ ἐπιτύχῃς ὄλα τὰ ἐπίγεια καὶ τὰ οὐράνια ἀγαθὰ. Καὶ τὸ ἀσφαλὲς παράδειγμα τὸ ἔχομεν ἀπὸ τὸν Ἰωβ, ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι χάριν τοῦ Θεοῦ κατεφρόνησαν τὰ δεῖνά αὐτῆς τῆς ζωῆς καὶ ἐπέτυχαν τὰ αἰώνια ἀγαθὰ. Ἄς ἔχωμεν λοιπὸν πεποιθῆσιν καὶ ἄς χαιρώμεν με ὄλα ὅσα μᾶς συμβαίνουν, καὶ ἄς εὐχαριστῶμεν τὸν φιλόνηρον Θεόν, ὥστε καὶ τὴν παροῦσαν ζωὴν νὰ περάσωμεν με εὐκολίαν καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ με τὴν φιλονηρωσίαν καὶ τὴν χάριν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ τιμὴ καὶ ἡ δύναμις, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ παρούσα ὁμιλία ἐπραγματοποιήθη εἰς συγκέντρωσιν τῶν πιστῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ ὁποία ἔλαβε χώραν εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, μετὰ τὴν ἐπιστροφήν τοῦ Χρυσόστομου ἐκ τῆς πρώτης ἐξορίας (403). Ἡ ὁμιλία εἶναι σύντομος καὶ ἀποτελεῖ μίαν εὐχαριστίαν τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς πρὸς τὸν πιστὸν καὶ ἀφωσιωμένον λαὸν τῆς πρωτεύουσας, ὁ ὁποῖος ἀντέδρασε δυναμικὰ καὶ μαχητικὰ εἰς τὴν περὶ τῆς ἐξορίας ἀπόφασιν τῆς παρόντος «ἐπὶ δρῦν» συγκροτήσεως συνόδου, ἀλλὰ, καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφήν του, ἐνθουσιωδῶς ἐξεδήλωσε τὴν χαρὰν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του.

Κατὰ τὸν Χρυσόστομον, ἡ ὄλη περιπέτεια ὑπῆρξε νίκη τῆς Ἐκκλησίας, καθ' ὅσον, ἀφ' ἐνός μὲν ἀνεθερμάνθη ἡ πίστις τοῦ λαοῦ καὶ ἠνώθησαν μαζί του καὶ αὐτοὶ οἱ ἀλλόθρησκοι ἀκόμη, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατησχύνθησαν καὶ κατετροπώθησαν οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ τόνος τῆς ὁμιλίας εἶναι ἠπιος καὶ γλυκὺς ἐν γένει καὶ μόνον ὅταν ἐνθυμῆται τοὺς ἀντιπάλους ἀποκτᾶ κάποιαν ἀξυμμετρίαν. Διάχυτος εἶναι ἡ ἰκανοποίησις καὶ ἡ χαρὰ του διὰ τὴν διάλυσιν τῆς σκευαρίας καὶ τὴν νίκην τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ δικαίου.

Περισσότερα περὶ τῶν περιστατικῶν τῆς ἐξορίας καὶ τῆς ἐκ ταύτης ἐπιστροφῆς λέγομεν εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς ἐπομένης ὁμιλίας, ἡ ὁποία εἶναι ἐκτενέστερα καὶ καλύτερα ἀποδίδει τὰ κατ' αὐτὴν διατρέξαντα.

Λ Ο Γ Ο Σ Γ'

424 Α ΟΤΑΝ ΕΠΕΣΤΡΕΨΕΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑΝ

Τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ κηρύξω; Εὐλογητὸς ὁ Θεός. Αὐτὴν τὴν φράσιν εἶπα ὅταν ἀπερχόμην εἰς τὴν ἐξορίαν, τὴν ἴδιαν πάλιν ἐπαναλαμβάνω, ἢ μᾶλλον, καὶ ὅταν εὐρισκόμεν ἔκει, δὲν ἔπαυσα νὰ τὴν λέγω. Ἐνθυμείσθε, ὅταν σὰς ἔφερα ὡς παράδειγμα τὸν Ἰώβ καὶ ἔλεγα: «Ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας.» Αὐτὴν τὴν εὐχὴν σὰς ἀφῆσα κατὰ τὴν ἐξοδὸν μου εἰς τὴν ἐξορίαν, τὴν ἴδιαν σὰς ἐπαναλαμβάνω καὶ τώρα μετὰ τὴν ἐπάνοδόν μου ὡς εὐχαριστήριον. «Ἄς εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας». Εἶναι διάφοροι αἱ περιστάσεις, ἀλλὰ ἡ δοξολογία πρὸς τὸν Θεὸν εἶναι μία. Διωκόμενος ἠλόγουν, ἐπανελθὼν πάλιν εὐλογῶ. Εἶναι διάφοροι αἱ περιστάσεις, ἀλλὰ ὁ σκοπὸς τοῦ χειμῶνος καὶ τοῦ θέρους εἶναι ἕνας. Ἐνας εἶναι ὁ σκοπὸς, ἡ εὐφορία τῆς γῆς. Β' Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ποῦ ἐπέτρεψε νὰ ἐξορισθῶ. Εὐλογητὸς πάλι, ποῦ μὲ ἐκάλεσε νὰ ἐπανέλθω. Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ποῦ ἐπέτρεψε τὴν τρικυμίαν. Εὐλογητὸς πάλιν ὁ Θεός, ποῦ κατέπαυσε τὴν τρικυμίαν καὶ ἔφερε τὴν γαλήνην. Αὐτὰ τὰ λέγω διὰ νὰ σὰς διαπαιδαγωγῶ καὶ εὐλογῆτε τὸν Θεόν. Καλὰ συνέβησαν; Εὐλόγησε τὸν Θεὸν καὶ μένουσιν τὰ κατὰ. Κακά συνέβησαν; Εὐλόγησε τὸν Θεόν καὶ καταπαύουσιν τὰ κακά. Διότι καὶ ὁ Ἰώβ ὅταν ἦτο πλούσιος ἠγαπήσθη τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἐγενε πτωχὸς τὸν ἐδοξολογεῖ. Ὅτε τότε ἤρπασεν, οὔτε κατόπιν ἐδολασφῆμισε.

Διάφοροι αἱ περιστάσεις, ἀλλὰ ἡ ψυχὴ μία καὶ ἀμετάβλητος. Καὶ τὴν γενναιότητα τοῦ κυβερνήτου τοῦ πλοίου οὔτε ἡ γαλήνη τὴν διαλύει οὔτε ἡ τρικυμία τὴν θυθίζει. Ἄς εἶναι εὐλογητὸς ὁ Θεός, καὶ ὅταν σὰς ἀπεχωρίσθην καὶ ὅταν σὰς ἐπανεῦρον. Καὶ τὰ δύο ἦσαν ἔργα τῆς ἰδίας προνοίας. Σὰς ἀπεχωρίσθην σωματικῶς, δὲν σὰς ἀ-

1. Ἰωβ 1, 21.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ὁμιλία αὐτὴ τοῦ Χρυσόστομου ἐξεφωνήθη πρὸς τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅταν οὗτος ἐπανῆλθεν ἀπὸ τὴν πρώτην ἐξορίαν του (403). Εἰς αὐτὴν καταφέρεται μετὰ δριμύτητος ἐναντίον τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξεν ὁ ὀργανωτὴς καὶ ὑποκινητὴς τῆς κατὰ τοῦ Χρυσόστομου ἀκρωρίας, ἣ ὁποία ἐπέτυχεν τὴν ἐξορίαν τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς. Ἐπίσης, με καταπλήσσοσαν εὐγλωττίαν, πλήρη δυνάμειος, θερμῆς καὶ μαχητικότητος, ἀπευθύνεται πρὸς τοὺς πιστοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τοὺς ὁποῖους εὐχαριστεῖ καὶ ἐπαινεῖ διὰ τὴν ἀντίδρασίν των εἰς τὰς ἐνεργείας τῶν ἐχθρῶν των, τὴν ἐξέγερσίν των εἰς τὸ ἀκουσμα τῆς ἐξορίας του καὶ τὴν χαράν των διὰ τὴν ἐπάνοδόν του. Πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν τὴν ἀγάπην των καὶ ἀντανακλοῦν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὄχι εἰς τὸ πρόσωπόν του.

Διὰ τὴν κατανόησιν τοῦ τόπου τοῦ περιεχομένου τῆς ὁμιλίας καὶ τὴν κατὰ κάποιον τρόπον μετάθεσιν εἰς τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς, παραθέτομεν μερικὰς πληροφορίας, διὰ τῶν ὁποίων συντόμως διαγράφεται τὸ πλαίσιον καὶ αὐ συνθῆκαι κάτω ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξεφωνήθη ἡ παρούσα ὁμιλία.

Ὡς γνωστὸν, ὁ Χρυσόστομος, μετὰ τὴν χειροτονίαν του ὡς ἀρχιεπισκόπου τῆς πρωτευούσης (398), ἐπεδόθη μετὰ ζήλου εἰς τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων. Κατ' ἀρχὰς τὰ πράγματα ἐβάδιζαν καλὰ καὶ ἐπεκροτεῖτο ἡ σθεναρὰ ὑπὸ τοῦ Χρυσόστομου διακυβέρνησις τῆς Ἐκκλησίας. Σύντομα, ὅμως, τὰ ἀνορθωτικὰ του μέτρα ἐπροκάλεσαν τὴν ἀντίδρασιν μεταξὺ μερικῶν ἐπισκόπων καὶ ἄλλων τῶν θιγομένων εἰς τὰ συμφέροντά των καὶ τὰς κακὰς των συνθηκὰς κληρικῶν καὶ λαϊκῶν. Οὕτως, ἐδημιουργήθη ἕνας διμιλας ἐχθρῶν τοῦ Χρυσόστομου, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρωτεύοντα ρόλον ἔπαιξαν ὁ ὡς ἄνω ἀναφερθεὶς Θεόφιλος ἀγιοπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ Ἀκάκιος τῆς ἐν Συρίᾳ Βεροίας ἐπίσκοπος, ἡ αὐτοκράτειρα Εὐδοξία καὶ ἄλλοι. Σκοπὸς αὐτῶν ἦταν νὰ ἐκθρονησῶν τὸν Χρυσόστομον. Ἡ εὐκαιρία ἐβόθη ἀπὸ τὸ ἔτος 401 καὶ ἐν-

τεύθεν, ὅτε ὁ Χρυσόστομος, ἐπανελθὼν ἀπὸ μακρῶν περιουσιῶν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, εὗρηκε τὰ ἐκκλησιαστικὰ πράγματα τῆς πρωτεύουσας εἰς καθολικὴν ἀταξίαν. Οἱ ἑχθροὶ του, μὲ πρωτεργάτην τὸν Θεόφιλον, ὁ ὁποῖος εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, συνοδευόμενος ἀπὸ Αἰγυπτίους ἐπισκόπους, συνεκάλεσαν σύνοδον παρὰ τὴν Χαλκήν δὴ τὴν «ἐπὶ δρῦν» λεγομένην (403), ἣ ὅποια καθήρεσε τὸν Χρυσόστομον ὡς παρακούσαντα τὰ ἐμφανισθῆ ἑνώπιόν της. Ὁ λαὸς ἀντέδρασε εἰς τὴν ἀπομάκρυνσίν του, ἀλλὰ ὁ Χρυσόστομος, πρὸς ἀποφυγὴν ταραχῶν, παρέδόθη κρυφίως εἰς τοὺς ἀρμοβίους, διὰ τὴν ὁδηγήσιν εἰς τὴν ἔξορίαν. Προτοῦ ἀναχωρήσει, ἐξεφώνησε τὸν περίφημον «Ἠρὰ τῆς ἔξορίας» λόγον του.

Τέλος, ὁ Χρυσόστομος ὠδηγήθη εἰς τὴν ἔξορίαν. Ἄλλα σεισμὸς ἐπισυμβῶς ἐθεωρήθη ὡς θεῖον σημεῖον ἀπὸ τὴν δεισιδαίμονα αὐτοκράτειραν Εὐδοξίαν στρεφόμενον ἐναντίον της καὶ ἔπεισε τὸν αὐτοκράτορα νὰ ἀνακαλέσῃ τὴν περὶ ἔξορίας διαταγὴν. Ἐνας εὐνοῦχος τῆς βασιλείας ἀποσταλὴς, εὔρε τὸν Χρυσόστομον εἰς κάποιαν μικρὰν πόλιν τῆς Βιθυνίας καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν ἐπιστολὴν τῆς βασιλείας, εἰς τὴν ὅποιαν αὐτὴ ἐξέφραζε τὴν λύπην της διὰ τὰ δεινοπαθήματά του καὶ διεβεβαίωεν αὐτὸν ὅτι τὰ πάντα συνέβησαν ἐν ἀγνοίᾳ της. Τὰ εἰς τὴν ὁμίλιαν διαλαμβανόμενα ὡς λόγια τῆς Εὐδοξίας προέρχονται ἐκ τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς. Μετ' ὀλίγου ὁ Χρυσόστομος ἐπαήλθεν ἐκ τῆς ἔξορίας, κατόπιν τῆς δημοῦμου ἀπαιτήσεως τοῦ λαοῦ, καὶ ἐξεφώνησε τὴν κατωτέρω ὁμίλιαν.

1. Ὅρα σχετικῶς ἐν Δ. Σ. Μπαλάφου, Οἱ Πατέρες καὶ συγγραφαί, σελ. ἀρχαίας Ἐκκλησίας.

Ο Μ Ι Λ Ι Α Δ'

427 Α ΟΤΑΝ ΕΠΑΝΗΛΘΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑΝ

Ὅταν ὁ Φαραὼ ἤρπασεν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ τὴν Σάρραν, τὴν ὠραιότατην ἐκείνην γυναῖκα, τῆς ὁποίας τὸ κάλλος εἶδε μὲ ἀδίκους ὀφθαλμούς ὁ πονηρὸς καὶ θάρσαρος Αἰγύπτιος καὶ ἤθελε νὰ διαπράξῃ μοιχείαν, ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἐτιμώρησε τότε ἐξ ἀρχῆς, διὰ νὰ φανερωθῇ καὶ τοῦ δικαίου ἡ ἀνδρεία καὶ τῆς γυναικὸς ἡ σωφροσύνη καὶ τοῦ θαρδάρου ἡ ἀκολασία καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία. Ἡ ἀνδρεία τοῦ δικαίου κατεφάνη, διότι ὑπέμεινε εὐχαρίστως τὸ γεγονός. Β Ἡ σωφροσύνη τῆς Σάρρας κατεφάνη, διότι, ἐνῶ ἔπεσε εἰς τὰς θαρδαρικὰς χεῖρας, διετήρησε τὴν σεμνότητά της. Τοῦ θαρδάρου ἡ ἀκολασία κατεδείχθη, διότι ἐπετέθη ἐναντίον ξένης συζύγου. Καὶ τοῦ Θεοῦ ἡ φιλανθρωπία κατεφάνη, διότι ὅταν πλέον οἱ ἄνθρωποι εἶχον φθάσει εἰς ἀπόγνωσιν, τότε προσέφερε τὸν στέφανον εἰς τὸν δικαίον.

Αὐτὰ ἐγένον τότε εἰς θάρος τοῦ Ἀβραάμ, ἐγένον δὲ μὴ καὶ σήμερον εἰς θάρος τῆς Ἐκκλησίας. Καὶ αὐτὸς ἦταν Αἰγύπτιος, ὅπως καὶ ὁ Φαραὼ ἦταν Αἰγύπτιος. Αὐτὸς εἶχε δορυφόρους, ἐκεῖνος εἶχε ὑπασιπαστάς. Ἐκεῖνος ἤρπασε τὴν Σάρραν, αὐτὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Μίαν γυναῖκα ἐκεῖνος τὴν ἐκράτησεν, αὐτὸς ἐδῶ μίαν ἡμέραν τὴν κατέλαβε. Δὲν θὰ τοῦ εἶχε ἐπιτραπῆ οὕτε αὐτὴν τὴν μίαν ἡμέραν νὰ τὴν καταλάβῃ, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένε διὰ νὰ καταφανῇ ἡ σωφροσύνη τῆς νύμφης, διότι, ὅτε καὶ τῆς ἐπετέθη ἐκεῖνος, C τὸ κάλλος τῆς σωφροσύνης της δὲν διεφάρη, μαλονότι ὁ μοιχὸς ἦτο ἔτοιμος, τὰ ἔγγραφα συνετάσσωντο καὶ πολλοὶ ἐκ τῆς οἰκίας ὑπέγραφον. Ὁ δόλος εἶχεν

1. Πρβλ. Γενεα. 12, 10-20.

2. Ἐννοεῖ τὸν Θεόφιλον, ἀρχιεπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος, ὅπως ἐλάτρη, εἰς τὴν Εἰσαγωγὴν ἐπρωτοεπιτελοῦεν εἰς τὰς κατὰ τοῦ Χρυσόστομου ἐμφανισθῆσας ἀκαταξίας. Ὁ Θεόφιλος ἦταν ἐπιθετικὸς εἰς τὴν ἀνομήθειαν τοῦ Χρυσόστομου εἰς τὴν πατριαρχικὴν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ μόνον ὕστερα ἀπὸ μετὰ τὸν πῆσαν παρεμπόδιον Ἐπίσκοπον, νεὰ ἀπορήθῃ διαμαρτυρίας κατὰ τοῦ Χρυσόστομου ἐδόθη εἰς τὸν Θεόφιλον, ὅταν ἐπαρρηγορήθη δι' ἐλάτρη μοναχῶν, τοῦ ὁποῖου κατεδικάσαν ὁ Θεὸς, παρὰ τὰς τὰς τοῦ Χρυσόστομου ἰσχυρὰς διεβεβαίωσεις περὶ τοῦ ἐπιτιμίου.

έξυφανθή, αλλά ὁ σκοπὸς δὲν ἐπετεύχθη. Κατεφάνη ἡ ποιηρία ἐκείνου, ἀλλὰ καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Ἄλλὰ τότε (ἐπὶ τοῦ Ἀβραάμ) ὁ δαρδάρως ἐκείνος, ὅταν ἀντελήφθη τὸ ἁμάρτημα, ὠμολόγησεν ὁ ἴδιος τὴν παρανομίαν. Διότι εἶπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ: «Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὅποιον μοῦ ἔκαμες; Διὰ τί μοῦ εἶπες, ὅτι εἶναι ἀδελφή σου³ καὶ παρ' ὀλίγον θὰ ἡμάρτανον;». Ἐνῶ αὐτὸς ἐδῶ, μετὰ τὴν παρανομίαν ἐπέμεινεν εἰς τὸν ἀγῶνα του. Ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, κημάρτησες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ; Ἄλλὰ ἡσύχασε, ἢ μὴ προσέθηες καὶ ἄλλην ἁμαρτίαν ἐπάνω εἰς τὴν ἁμαρτίαν. Καὶ ἡ μὲν Σάρρα ἐπαηγήθη φέρουσα μαζί της Αἰγυπτιακὸν πλοῦτον, ὁ ἐνῶ ἡ Ἐκκλησία ἐπαηγήθη μετὰ τὸν πνευματικὸν τῆς πλοῦτον καὶ ἐφάνη σωφρονεστέρα.

Πρόσεξε νὰ ἴδῃς τὴν μανίαν τοῦ δαρδάρου. Ἐξεδίωξες τὸν ποιμένα, ἀλλὰ διὰ τί διεσκόρπισες τὸ ποιμνιον; Ἀπεμάκρυνες τὸν κυβερνήτην τοῦ σκάφους, ἀλλὰ διὰ τί ἐσπασες τὸ τιμῶν; Ἐξώρισες τὸν ἀμπελοφυγόν, ἀλλὰ διὰ τί ἐξεροίξωσες τὰς ἀμπέλους; Διὰ τί κατέστρεψες τὰ μναστήρια; Ἐμιμήθης τὴν ἐπιδρομὴν τῶν δαρδάρων. Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἔκαμεν ἐκεῖνος, διὰ νὰ καταφανῇ ἡ ἀνδρεία σας, διὰ νὰ διδαχθῇ ὅτι ἐδῶ ὑπάρχει ποιμνὴ πού φυλάσσεται ἀπὸ τὸν Χριστόν. Ἐνῶ ὁ ποιμὴν ἐξεδιώχθη, τὸ ποιμνιον παρέμενε συγκροτημένον καὶ εὑρίσκει τὴν πληρωσίν τῆς ἡ ἀποστολικῆς ρῆσις Ε: «Ὅχι μόνον ὅταν ἤμην παρῶν μεταξὺ σας, ἀλλὰ πολὺ περισσότερον τώρα, κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου, μετὰ φόβον καὶ τρόμον νὰ ἐργάζεσθε, διὰ νὰ φέρετε εἰς πέρας τὴν σωτηρίαν σας».⁴

Καὶ ἐξετόξευον τοιαύτας ἀπειλάς, διότι ἐφοβοῦντο τὴν ἀνδρείαν σας καὶ τὴν μεγάλην δύναμιν τῆς ἀγάπης σας, καὶ τὸν πόθον σας δι' ἐμέ. Δὲν ἀποτολμῶμεν τίποτε, ἔλεγον, μέσα εἰς τὴν πόλιν. Νὰ μᾶς τὸν δώσητε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν. Λάβετέ με λοιπὸν ἔξω, διὰ νὰ γνωρίσητε τὸν πόθον τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ μάθητε τὴν γενναϊότητα τῶν τέκνων μου, τὴν ἰσχύον τῶν στρατιωτῶν, τὴν δύναμιν τῶν ὀπλιτῶν, τὴν λαμπρότητα τῶν διαδημάτων, τὴν ἀφθονίαν τοῦ πλοῦτου, τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης, τὴν σταθεράν καρτερίαν, τὸ ἄνθος τῆς ἐλευθερίας,⁵ ἂ τὴν λαμπρότητα τῆς νίκης, τὴν κατασχόνην τῆς ἡττης σου. Ὁ, καινοφανῆ καὶ παράδοξα πράγματα! Ὁ ποιμὴν ν' ἔπου-

3. Γένεσ. 12, 18-19

4. Γένεσ. 4, 7

5. Φιλιπ. 2, 19

σιάζη καὶ τὸ ποιμνιον νὰ σκιρτά. Ὁ στρατηγὸς εὑρίσκει τὸ μακρὰν τῶν στρατιωτῶν καὶ ἐκεῖνοι ὠπλίζοντο. Καὶ δὲν εἶχε πλέον ἡ ἐκκλησία μόνον τὸν στρατὸν τῆς, ἀλλὰ καὶ ἡ πόλις δολιχλήρος ἐγίνε ἐκκλησία. Οἱ δρόμοι, αἱ ἀγοραὶ, ὁ ἀὴρ ἡγιαζόντο. Αἰρετικοὶ ἐπέστρεφον εἰς τὴν ὀρθοδοξίαν, οἱ Ἰουδαῖοι ἐγίναν καλύτεροι. Οἱ ἱερεῖς κατεδικάζοντο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐδόξαζον τὸν Θεὸν καὶ ἔτρεχαν πρὸς ἡμᾶς.

Τὸ ἴδιον ἐγίνε καὶ μετὰ τὸν Χριστόν. Ὁ Καϊάφας τὸν ἐσταύρωσε καὶ ὁ ληστής ὠμολόγησε πίστιν εἰς τὸν Χριστόν. Ὁ, καινοφανῆ καὶ παράδοξα πράγματα! Οἱ ἱερεῖς τὸν ἐφόνευσαν, καὶ μάγοι τὸν ἐπροσκύνησαν. Β Αὐτὰ δὲς μὴ ταράσσουν τὴν Ἐκκλησίαν. Ἐὰν δὲν ἐγίνοντο αὐτὰ, δὲν θὰ εἶχεν ἀποδειχθῇ ὁ πλοῦτος μας. Ὑπῆρχε δεσπίως, ἀλλὰ δὲν θὰ καθίστατο ἐμφανής. Ὅπως ἀκριδὸς ὁ ἰὼθ ἦτο μὲν δίκαιος, ἀλλὰ τοῦτο δὲν θὰ κατεφαίνετο ἐὰν δὲν ὑπῆρχον αἱ πληγαὶ καὶ οἱ σκώληκες. Ἔτσι καὶ ὁ ἰδικὸς σας πλοῦτος δὲν θὰ καθίστατο φανερός, ἐὰν δὲν παρουσιάζοντο αἱ ἐπιβουλαί. Ὁ Θεὸς ἀπολογούμενος τρόπον τινὰ πρὸς τὸν ἰὼθ λέγει: «Νομίζεις ὅτι δι' ἄλλου λόγον ἐνήργησα ἐγὼ διὰ σέ, εἰ μὴ μόνον διὰ νὰ δειχθῆς δίκαιος;». Συνωμήτησαν ἐκεῖνοι, πολέμησαν καὶ ἠττήθησαν. Πῶς ἐπολέμησαν; Μετὰ ῥόπαλα. Πῶς ἠττήθησαν; Μετὰ προσευχάς. «Ὅποιοι σέ ραπίση εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τῆς σιαγόνης, στρέφον εἰς αὐτὸν καὶ τὸ ἄλλο μέρος διὰ νὰ ραπίση καὶ τοῦτο». Σὺ εἰσάγεις εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ῥόπαλα καὶ πολεμεῖς. Ἐκεῖ ὅπου κηρύσσεται τὸ «εἰρήνη πᾶσι», σὺ ἀρχίζεις πόλεμον. Ὁ Δὲν ἐσεδάσθησ οὔτε τὸν τόπον, ἄθλιε καὶ ταλαίπωρε, οὔτε τὸ κύρος τῆς ἱερωσύνης, οὔτε τὸ μέγεθος τῆς ἐξουσίας τῆς. Τὸ δαπτιστήριον ἐγένευσεν ἀπὸ αἷμα. Ἐκεῖ πού συντελεῖται ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων, σὺ χύνεις αἷμα. Εἰς ποῖαν σύγκρουσιν γίνονται αὐτὰ; Ὁ βασιλεὺς εἰσάχεται καὶ ἀποβάλλει πρῶτα τὴν ἀσπίδα καὶ τὸ στέμμα. Σὺ εἰσφθες καὶ ἤσπασες ῥόπαλα. Ἐκεῖνος ἀφίνει ἔξω καὶ τὰ σύμβολα τῆς βασιλείας του καὶ σὺ εἰσάγεις μέσα τὰ σύμβολα τοῦ πολέμου. Ἄλλὰ δὲν ἐβλαψες καθόλου τὴν νύμφην μου, ἀλλὰ ἐκεῖνη μένει ἀμόλυπτος καὶ ἐπιδεικνύει τὸ κάλλος τῆς.

Διὰ τοῦτο γαῖω, ὅχι διότι ἐνίκησατε. Ἐὰν ἐνῶ ἤμην παρῶν, θὰ ἐμοιραζόμην μαζί σας τὴν νίκην. Ἐπειδὴ δὲμως

6. 106 Η, 8.

7. Ματθ 5, 39.

ἐγὼ ἀνεχώρησα, ἐφάνη γυμνὸν τὸ πρόπαιον τῆς νίκης. **Δ** Ἄλλὰ καὶ τοῦτο εἶναι ἔπαινος ἰδικός μου, καὶ πάλιν ἐγὼ μοιράζομαι μαζί σας τὴν νίκην, διότι σὰς ἐμόρφωσα κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ πατρὸς νὰ ἐπίδεικνύητε τὴν γενναιοτήτά σας. Ὅπως οἱ γενναῖοι ἀβληταὶ ἐπίδεικνύουν τὴν ρώμην των καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ γυμναστοῦ, ἔτσι καὶ ἡ γενναιοτής τῆς ἰδικῆς σας πίστεως καὶ κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ διδασκάλου ἐπέδειξε τὴν πληρότητά της. Τί χρειάζονται οἱ λόγοι; Βοοῦν οἱ λίθοι. Οἱ τοῖχοι ἐκβάλλουν κραυγὴν. Πήγαινε εἰς τὰς βασιλικὰς αὐλὰς καὶ θὰ ἀκούσης ἀμέσως; Οἱ λαοὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, Πήγαινε εἰς τὴν θάλασσαν, εἰς τὴν ἕρμην, εἰς τὰ ὄρη, εἰς τὰς οἰκίας, παντοῦ εἶναι γραμμένον τὸ ἐγκώμιόν σας. **Ε** Μὲ τί ὄπλα ἐνίκησατε; Ὅχι μὲ χρήματα, ἀλλὰ μὲ τὴν πίστιν. Ὁ, λαὸς ποῦ ἀγαπᾷ τὸν διδάσκαλόν του, ὦ, λαὸς ποῦ ἀγαπᾷ τὸν πατέρα του, ὦ, μακαρία πόλις, ὄχι διὰ τοὺς κίονας καὶ τὴν χρυσὴν ὀροφήν, ἀλλὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σας ἀρετήν. Τόσον μεγάλη ἡ συνωμοσία καὶ ἐνίκησαν αἱ προσευχαὶ σας. Καὶ πολὺ εὐλόγως. Διότι αἱ προσευχαὶ σας ἦσαν συνεχεῖς καὶ ἀνέβλυζαν αἱ πηγαὶ τῶν δακρῶν σας. Ἐκεῖνοι εἶχαν βέλη, σεῖς δάκρυα. Ἐκεῖνοι τὸν θυμὸν, σεῖς τὴν πραότητα. Ὅ,τι θέλεις κάμε. Σεῖς πάντατε νὰ προσεύχεσθε. Καὶ ἐκεῖνοι, ποῦ ἀνθήσαντο, ποῦ εὐρίσκονται τώρα; Μήπως ἐκινήσαμε ὄπλα; Μήπως ἐτενώσαμε τόξα; **429** **Α** Μήπως ἐρρίψαμε βέλη; Προσευχόμεθα, καὶ ἐκεῖνοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Διεσπάσθησαν ὡς ἰσθὸς ἀράχνης, καὶ σεῖς ἐμείνατε δράκος ἀκλόνητος.

Εἶμαι εὐτυχὴς διὰ σὰς. Ἐγνώριζον καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτὰ πόσον μέγαν πλούτον ἔχω, ἀλλὰ τὸν ἐθαύμασα καὶ τώρα. Ἦμην μακρὸν καὶ ἡ πόλις μετετοπίζετο. Δι' ἓνα ἀνθρώπων τὸ πέλγαος ἔγινε πόλις. Γυναῖκες, ἀνδρες, παιδία ἀνήλικα, γυναῖκες ποῦ ἐδάσταζαν θρέψη, δὲν ἐδίσταζαν νὰ ἔλθουν εἰς τὸ πέλγαος, κατεφρόνησαν τὰ κύματα. Ὁ δοῦλος δὲν ἐφοδεῖτο τὸν κύριον, ἡ γυνὴ δὲν ὑπελόγιζε τὴν φυσικὴν τῆς ἀδυναμίαν. Ἡ ἀγορὰ ἔγινεν ἐκκλησία. παντοῦ τὰ πάντα ἐκινουῦντο δι' ἡμᾶς. **Β** Διότι καὶ ποῖον δὲν ἐξεπαιδεύσατε; Ἐψατε μαζί σας εἰς τὸν χορὸν τὴν αὐτοκρατεῖαν. Δὲν θὰ παρασιωπήσω τὸν ζῆλον της. Καὶ τὰ λέγω αὐτὰ, ὄχι διὰ νὰ κολακεύσω τὴν αὐτοκρατεῖαν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπαιφῶ τὴν εὐσφθειάν της. Ὅχι, δὲν θὰ παροσιωπήσω τὸν ζῆλον της. Διότι δὲν ἔλαθον ὄπλα, ἀλλὰ ἐπετέλεσε θαυμασὰ ἔργα ἀρετῆς. Τότε ἐμὲ μὲ ἀ-

πήγαγον, γνωρίζετε μὲ ποῖον τρόπον. Διότι πρέπει νὰ εἴπω καὶ τὰ λυπηρὰ, διὰ νὰ μάθητε τὰ καλὰ καὶ εὐχάριστα καὶ διὰ νὰ μάθητε πῶς μὲ ἀπήγαγον καὶ πῶς ἐπανῆλθον. Ὅσοι μὲ δάκρυα ἀπελπίσας ἐξ αἰτίας τῆς ξηρασίας σπεύρουν τοὺς ἀγρούς των, ὅταν πέσουν αἱ βροχαὶ καὶ καρποφορήσουν οἱ ἀγροὶ των, θὰ θερίσουν σκιρτῶντες ἀπὸ ἀγαλλίαςιν. Οἱ γεωργοὶ μεταβαίνοντες εἰς τοὺς ἀγρούς των ρίπτουν τοὺς σπόρους μὲ δάκρυα, διότι δὲν γνωρίζουν ἂν θὰ θερίσουν καὶ τί θὰ θερίσουν. Κατὰ τὸν θερισμὸν ὁ μὲς ἐπανέρχονται ἀπὸ τοὺς ἀγρούς μὲ ἀγαλλίαςιν φέροντες εἰς τοὺς ὄμους των τὰ δεμάτια ἀπὸ τὰ μεσιωμένα στάχυα. **Χ** Διότι αὐταὶ αἱ λέξεις ἔγιναν πράξεις. Ὑποδεχθῆτε μὲ εὐχαριστίας αὐτὸν, τὸν ὅποιον προεπέμψατε μὲ ὀδύνην. Καὶ ὄχι ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον. Μετὰ ἀπὸ μίαν ἡμέραν ὅλα ἔληξαν. Καὶ ἡ ἀναβολὴ αὐτῆς τῆς μίας ἡμέρας ἔγινε διὰ σὰς, διότι ὁ Θεὸς εἶχε κηρύξει τὴν λῆξιν ἐξ ἀρχῆς.

Σὰς λέγω τώρα τὸ μυστικόν. Διέσχισα τὸ πέλγαος βαστάζων μόνος τὴν Ἐκκλησίαν. Δὲν ἦτο τὸ πλοῖον στενόχωρον. Διότι «δὲν στενοχωρεῖσθε μέσα εἰς τὴν εὐρύχωρον ἐκ τῆς ἀγάπης καρδίαν μας». **9** Ἀπρηχόμεν καὶ ἐμερίμωνν διὰ σὰς, ἡμῖν χωρισμένος ἀπὸ σὰς σωματικῶς, ἡ ψυχὴ μου ὅμως ἦτο ἠνωμένη μαζί σας. **10** Ἀπρηχόμεν καὶ παρεκάλουν τὸν Θεὸν καὶ ἀνέβητα εἰς αὐτὸν τὴν ἀγάπην σας. Ἀπρηχόμεν, ἐκαθήμεν μόνος καὶ ἐμερίμωνν διὰ σὰς, μόνος, σκεπτόμενος τὴν ἀποδημίαν. Ἀμέσως μετὰ τὰ γεγονότα, ἡ θεοφιλεστάτη αὐτὴ αὐτοκράτειρα, **11** ἔστειλε γράμματα τὴν πρώτην ἡμέραν, εἰς τὰ ὅποια ἔλεγε τὰ ἐξῆς (διότι πρέπει νὰ ἀναφέρω τὰ λόγια της): «Μὴ νομίση ἡ ἀγιωσύνη σου, ὅτι ἐγνώριζα τὰ γινόμενα. Ἐγὼ εἶμαι ἀθῖα ἀπὸ τὸ αἷμα σου. Ἀνθρώποι πονηροὶ καὶ διεφθαρμένοι ἐσκευώρησαν αὐτὸν τὸν δόλον. Μάρτυς τῶν δακρῶν μου ὁ Θεός, τὸν ὅποιον ὑπηρετῶ». **Ε** Ποῖαν σπονδὴν ἐτέλει; Διότι τὰ δάκρυά της ἦσαν σπονδὴ. «Τὸν ὅποιον ὑπηρετῶ». Ἡ ἰέρεια ἐκείνη πράγματι, ἡ αὐτοχεροτόνητος, ἐθυσίαζε εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐτέλει σπονδὴν δακρῶν

8. Καὶμ. 125, 5-6.

9. Π' Κορινθ. 6, 12.

10. Πρῶτ. Κολοσσ. 2, 5.

11. Μολοντι ἡ Ἐκκλησία ἀνῆρτησεν εἰς τὴν ἑσπέρην του καὶ μεταμῆθην λέγει τοῦ ἐπισωπιδάντος σεισμοῦ, ἐν τούτοις ὁ Χριστοστας ἐνταυθα λέγεται ὡς ἐλλικρινεῖς τὸς λόγους της, περὶ ἂν ἔπημεν εἰς τὴν Κίσαυτην.

καὶ ἐξομολόγησιν καὶ μετάνοιαν ὄχι διὰ τὸν ἱερέα, ἀλλὰ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ τὸν διασκορπισμένον λαόν. Ἐνεθυμήθη, ἐνεθυμήθη καὶ τὰ τέκνα τῆς καὶ τὴν βάπτισιν των. «Ἐνθυμοῦμαι, ὅτι τὰ παιδιά μου ἐθαπτίσθησαν μετὰς ἰδικὰς σου χεῖρας».

Αὐτὰ ἔκανε ἡ αὐτοκράτειρα. Ἀλλὰ οἱ ἱερεῖς, τυφλωμένοι βλοῖ ἀπὸ τὸν φθόνον, δὲν ἐγνώριζαν τὸ μέρος ὅπου εὐρισκόμην. Καὶ τὸ παράδοξον ἦτο, ὅτι ἐκεῖνη μὲν ἔπρεμε ὡσάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἰδικοῦ τῆς τέκνου καὶ περιήρητο βλον τὸν τόπον, ὄχι μόνη τῆς, ἀλλὰ μὲ ἰδίαν στρατιωτικὴν δύναμιν. ⁴³⁰ Ἀ Διότι δὲν ἐγνώριζε τὸ μέρος, ὅπου ἔμενα. Παντοῦ ἐστελλε ἀνθρώπους φροντίζουσα μήπως δολοφονηθῇ ὁ ποιμὴν, μήπως φουευθῇ καὶ χάσωμεν τὸ θηραμα. Τοῦτο μόνον νὰ μὴ γίνῃ, καὶ θὰ πράξω πᾶν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμέ. Ζητῶ μόνον νὰ μὴ ἐπικρατήσουν. Οἱ ἐχθροὶ ἐν τῷ μεταξύ περιήρχοντο βλα τὰ μέρη καὶ ἠπλωναν τὰ δίκτυα, διὰ νὰ μὲ παραλάβουν καὶ μετὰ δώσουν πάλιν εἰς τὰς χεῖρας ἐκείνων. Ἐπειτα καὶ παρεκάλε καὶ ἐκλίνε πρὸ τῶν γονάτων τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ καθίστα καὶ τὸν σύζυγον τῆς κοινῶν τοῦ θηράματος. Ὅπως ἀκριβῶς ὁ Ἀδραμὴ παρεκάλε τὴν Σάρραν, ἔτσι καὶ αὐτὴ τὸν σύζυγον τῆς. Ἐχάσαμε, λέγει, τὸν ἱερέα, ἀλλὰ ἄς τὸν ἐπαναφέρωμεν. Δὲν ὑπάρχει δι' ἡμᾶς καμμία ἐλπίς νὰ διατηρήσωμεν τὴν βασιλείαν, ἐάν δὲν ἐπαναφέρωμεν ἐκεῖνον. Β Ἔτιναι ἀδύνατον νὰ ἐπικοινωνήσω μετὰ κάποιον ἀπὸ αὐτοῦς ποὺ διέπραξαν αὐτὰ. Καὶ ἔχινε δάκρυα, καὶ ἰκέτευε τὸν Θεόν, καὶ ἐκίνε πᾶν μέσον. Γνωρίζετε δευβαίως καὶ σεις μετὰ πόσῃ ἀγάπῃ μᾶς ὑπεδέχθη, πῶς μᾶς ἐνηγκαλίσθη ὡς οἰκέτους, πῶς ἔλεγε, ὅτι μαζί μετὰ σᾶς ἐσπευδε καὶ αὐτὴ. Καὶ αὐτὰ τὰ λόγια ἐπροκάλεσαν τὴν ἐγνωμοσύνην σας, διότι ὑπεδέχθητε τὴν μητέρα τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴν τροφὸν τῶν μοναχῶν, τὴν προστάτιδα τῶν ἀγίων, τὸ στήριγμα τῶν πτωχῶν. Ὁ ἔπαινος ἐκείνης γίνεται δόξα εἰς τὸν Θεόν, στέφανος τῶν Ἐκκλησιῶν. Νὰ ἀναφέρω τὸν θερμὸν τῆς πόθον; Νὰ ἀναφέρω τὸ ἐνδιαφέρον τῆς δι' ἐμέ; Γ Χῶς κατὰ τὴν βαθεῖαν ἐσπέραν μου διεδίασε τοὺς ἐξῆς λόγους: «Ἐπέτρεπός σου, ἦ εὐχὴ μου ἐξεπληρώθη, τὸ αἰτημὰ μου τὸ ἐπέτυχεν. Ἐστεφανώθη περισσότερον καὶ ἀπὸ τοῦ στήμματος. Ἐλαβὸν ὀπίσω τὸν ἱερέα, ἀπέδωσα εἰς τὸ σῶμα τὴν κεφαλὴν του, τὸν κυβερνήτην εἰς τὸ σκάφος, τὸν ποιμένα εἰς τὸ ποίμνιον, τὸν νυμφίον εἰς τὸν νυμφικὸν θάλαμον.» ¹²

12. Πρόκειται διὰ τοὺς λόγους τῆς αὐτοκράτειρας Ἐθερίας.

Κατηχούθησαν οἱ μοιχαῖ. Δὲν μετὰ μὲν πλέον ἂν ζῆσω ἢ ἂν ἀποθάνω. Ἴδετε τὰ κατωρῶματα ἀπὸ τὴν δοκιμασίαν αὐτῆν. Τί νὰ κάμω διὰ νὰ σᾶς ἀποδώσω ἀνομοιόδη ἀξίαν πρὸς τὴν ἀγάπην σας; Ἀνταξίαν δευβαίως δὲν δύναμαι, σᾶς ἀποδίδω ὅμως αὐτὴν ποὺ ἔχω. Εἶμαι ἔτοιμος νὰ χύσω τὸ αἷμα μου διὰ τὴν σωτηρίαν σας. Δ Κανείς δὲν ἔχει τοιαῦτα τέκνα, κανείς δὲν ἔχει τοιοῦτον ποιμνιον, κανείς τόσο ἀνθισμένον χωράφι. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ καλλιεργῶ. Ἐγὼ κοιμῶμαι καὶ τὰ στάχυα φουετύνουν. Δὲν ἔχω ἀνάγκην νὰ μοχθήσω. Ἐγὼ ἠσυχάζω καὶ τὰ πρόβατα κατανοοῦν τοὺς λύκους. Πῶς νὰ σᾶς ὀνομάσω; Πρόβατα ἢ ποιμένας ἢ κυβερνήτας ἢ στρατιώτας καὶ στρατηγούς; Διότι ἀληθῶς βλα σᾶς ἀρμόζουν. Ὅταν βλέπω τὴν εὐταξίαν σας, σᾶς ἀποκαλῶ πρόβατα. Ὅταν ἀποβλέψω εἰς τὴν πρόνοιάν σας, σᾶς προσαγορεύω ποιμένας. Ὅταν ἴδω τὴν σοφίαν σας, σᾶς ὀνομάζω κυβερνήτας. Ὅταν ἴδω τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ρώμην σας, ὄλους σᾶς ὀνομάζω στρατιώτας καὶ στρατηγούς. Ὡ, μόχθος, ὦ, πρόνοια λαοῦ. ἘΚυνηγήσατε τοὺς λύκους καὶ δὲν ἐμείνατε ἀμέριμοι. Ε Οἱ ναῦται ποὺ ἦσαν μαζί σας ἐστράφησαν ἐναντίον σας καὶ ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ πλοίου. Φωνάζατε «ἔξω ὁ κληρὸς» καὶ ἄλλον κληρὸν ἀξιῶνεν διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ποία ἀνάγκη τοῦς ὑπάρχει; Ἀπῆλθον καὶ ἀπεμακρύνθησαν καὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν χωρὶς νὰ τοὺς καταδιώκῃ κανείς. Δὲν τοὺς κατηγορεῖ κανείς ἄνθρωπος, ἀλλὰ τοὺς τύπτει ἡ συνείδησις. «Διότι ἐάν ἐπὶ τέλος ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐχθροῦς μου μετὰ ὄβριζε, θὰ ὑπέφερα μετὰ ὑπομονῆν τὴν ὕβριν.» ¹³ Αὐτοὶ ποὺ ἦσαν μαζί μας ἐγίνον ἀντίπαλοι μας. Αὐτοὶ ποὺ κυβερνοῦσαν μαζί μας τὸ πλοῖον, ἠθέλησαν νὰ καταποντίσουν τὸ πλοῖον. Ἐβαύμασα τὴν σύνεσίν σας.

⁴³¹ Α Αὐτὰ τὰ λέγω, ὄχι διὰ νὰ σᾶς προετοιμάσω εἰς στάσι. Διότι στάσις εἶναι ἡ συνωμοσία ἐκείνων, ἐνῶ αὐτὸ ποὺ ἐκάνατε σείς εἶναι ζήλος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν. Διότι δὲν ἠξιώσατε νὰ θανατωθῶν, ἀλλὰ νὰ ἐμποδισθῶν εἰς τὸ ἔργον των καὶ διὰ σᾶς καὶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ καταποντισθῇ πάλιν. Διότι ἡ ἀνδρεία σας δὲν ἐπέτρεψε νὰ ἐπιταθῇ ἡ τρικυμία, ἀλλὰ ἡ γνώμη ἐκείνων ἐπροκάλεσε τὸν κλυδωνισμὸν. Ἐγὼ δὲν ἐξετάζω τὸ πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ¹⁴ ἔκβασιν ποὺ εἶχε, ἀλλὰ ἀπὸ τὰς προθέσεις ἐκείνων. Σὺ, ἄνθρωπος ποὺ ἐστάθης ἐμπρὸς εἰς τὸ θυσια-

13. Πάμ. 64, 13.

14. Ἐνοεῖ τὸν θεότιλον.

στήριον, εις τὸν ὅποιον ἀνετέθη ἡ πρόνοια διὰ τὸσον μεγάλο πλῆθος, σὺ ὁ ὅποιος ὤφειλες νὰ καταστέλλῃς τὰς λυπηρὰς καταστάσεις, ἐδυνάμωσες τὴν τρικυμίαν, ἔσυρες τὸ ξίφος ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ σου καὶ ἐσκέφθης νὰ ἀφανίσῃς τὰ τέκνα σου, ἄλλο ἂν δὲν τὸ ἐπέτυχες εἰς τὴν πρῶξιν. **Β** Ἀλλὰ σὲ ἠμπόδισεν ὁ Θεός. Ὡστε σὰς θαυμάζω καὶ σὰς ἐπαινῶ, διότι μετὰ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς εἰρήνης φροντίζετε πῶς νὰ ἐπικρατήσῃ πλήρως ἡ εἰρήνη. Διότι πρέπει ὁ κυβερνήτης νὰ ἔχῃ ὁμόνοιαν μὲ τοὺς αὐτάς. Διότι, ἐὰν εὐρίσκωνται εἰς διάστασιν, τὸ σκάφος καταποντίζεται. Σεῖς καταρθώσατε τὴν εἰρήνην μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Εἰς σὰς θὰ στηρίξω τὴν ἀσφάλειαν τῆς Ἐκκλησίας. Χωρὶς σὰς δὲν θὰ πράξω τίποτε, οὔτε πάλιν χωρὶς τὴν θεοφιλεστάτην Αὐγουστῶν.¹ Διότι καὶ ἐκεῖνη φροντίζει καὶ μεριμνᾷ καὶ κάμνει πάρα πολλά, ὥστε τὸ δένδρον ποῦ ἐφυτεύθη νὰ ἐξασφαλισθῇ καὶ ἡ Ἐκκλησία νὰ μείνῃ **Γ** χωρὶς κλυδωνισμούς.

Ἐπήνεσα λοιπὸν καὶ τὴν ἰδικὴν σας σύνεσιν καὶ τὴν πρόνοιαν τῶν βασιλέων. Διότι δὲν ἐνδιαφέρονται τὸσον διὰ τὸν πόλεμον, ὅσον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν. Ἄς εὐχηθῶμεν εἰς τὸν Θεόν, ἄς παρακαλέσωμεν ἐκεῖνην καὶ ἄς μείνωμεν σταθεροὶ εἰς τὰς εὐχὰς μας. Καὶ νὰ μὴ χαλαρώσωμεν τὴν ἐπαγρύπνησιν, ἐπειδὴ ἔληξαν τὰ δεινὰ. Διὰ τοῦτο εὐχόμεθα μέχρι σήμερον νὰ καταπαύσων τὰ δεινὰ. Ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν καὶ ὅπως τότε ὑπῆρξαμεν ἀνδρείοι, ἔτσι καὶ τώρα νὰ φανώμεν ἐπιμελεῖς καὶ ἀγρυπνοὶ. Καὶ δι' ὅλα αὐτὰ ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεόν, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, μαζί καὶ εἰς τὸν Υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἅγιον καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

1. Τὴν Εὐδοξίαν, ἐνοχέ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ὡς φωνὴ ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ τὰ ὄσα τῶν Ἁγίων Μαρτύρων ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ἡ παρούσα ὁμιλία τοῦ Χρυσοστόμου, ἡ ὁποία ἐξεφωνήθη πρὸς τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀντιοχείας, καθ' ὃν χρόνον ὁ ἐπίσκοπος Φλαβιανὸς εὐρίσκετο εἰς τὴν ὑπαιθρον διὰ νὰ πρωτοστατήσῃ εἰς τὸν τελοῦμενον ἑορτασμὸν πρὸς τιμὴν τῶν ἐκεῖ μαρτυρησάντων ἁγίων. Ἐντεῦθεν ὁ Χρυσόστομος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσῃ περὶ τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, νὰ ἐξάρῃ τὸν ἠρωϊσμόν καὶ τὴν γενναϊότητα αὐτῶν πρὸ τῶν βασανιστηρίων καὶ τοῦ θανάτου, νὰ τονίσῃ τὴν ἀπεριόριστον ἐπίδρασιν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θένου τῶν Πιστῶν, ἐπειδὴ ἔμπρακτα καὶ ὄχι μὲ λόγια ἀποδεικνύουν τὴν πίστιν των. καὶ, εἰς μίαν πλήρη δραματικότητος σκηνήν, νὰ ἐμφανίσῃ τοὺς ἰδίους τοὺς μάρτυρας νὰ ὁμιλοῦν ἀπὸ τοὺς τάφους των πρὸς τοὺς συρρεῦσαντας εἰς τὸν ἑορτασμὸν πιστοὺς καὶ νὰ τοὺς προτρέπουν νὰ μὴ ὑπολογίζων τὰ πρόσκαιρα καὶ παροδικὰ σωματικά βασανιστήρια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα θὰ κερδίσουν τὴν αἰώνιον δόξαν.

Πρὸ τῆς ἀπαστραπτούσης ἀρετῆς τῶν Μαρτύρων εἶναι φυσικὸν νὰ αἰσθάνεται δέος ὁ κάθε πιστός. Ἡ σύγκρισις τῆς ἰδικῆς του ψυχικῆς καταστάσεως πρὸς τὴν ἀγιότητα τῶν Μαρτύρων, δέον νὰ τὸν φέρῃ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν ἁμαρτιῶν του. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ ἀτραφῶμεν πρὸς τὸν ἑαυτὸν μας, νὰ αὐτοελεγχθῶμεν καὶ νὰ ἠρνησώμεν διὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μας. Ἡ κατὰ Θεὸν λύπη φέρει τὴν κατανύξιν καὶ τὴν μετάνοιαν.

Ἐξαιρετικὸν μέσον βοηθείας πρὸς τοῦτο εἶναι ἡ μετὰ τὴν ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἀποχώρησιν συνεχῆς μελέτη τῶν ὁσων ἀκούομεν ἐκεῖ. Ἐτσι θὰ ἀνάβῃ διαρκῶς ὁ λύχνος τῆς ψυχῆς μας, θὰ ἀπολλαγώμεν ἀπὸ τὴν πνευματικὴν σύγχυσιν καὶ θὰ ἀξιολογήσωμεν ὠσὸς τὰ πράγματα, διδόντες τὸ προσῆδισμα εἰς τὰ πνευματικὰ ζητήματα. Ἐτσι, θὰ εἴμεθα κύριοι τοῦ πλοῦτου, διαθέτοντες αὐτὸν ὅπως εἰς τὸν Θεὸν ἄρσει, χωρὶς νὰ μῆς δυναστεύῃ, δταν τὸν ἔχωμεν, οὔτε νὰ νοιώθωμεν συντριβὴν, δταν τὸν χάωμεν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταφαίνεται, ὅτι ἡ δι' ὅλης τῆς ὁμιλίας ταύτης διήκουσα σκέψις τοῦ Χρυσοστόμου εἶναι μία ἐντονος προτροπή διὰ νὰ παραδειγματιζώμεθα ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν Ἁγίων Μαρτύρων, αἰσθανόμενοι τὴν μικρότητά μας ἐνώπιον τῆς δόξης των, πενθοῦντες διὰ τὰς ἁμαρτίας μας, μετανοοῦντες καί, εἰς ἀπόδειξιν τῆς εὐλαβικοῦς μετανοίας, νὰ διαθέτωμεν τὰ ἀγαθὰ μας εἰς τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν συναθρώπων μας.

Λ Ο Γ Ο Σ Ε'

ΕΚΦΩΝΗΘΕΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ, ΟΤΑΝ Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΑΠΟΥΣΙΑΖΕΝ, ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΣ ΕΙΣ ΤΑ ΧΩΡΙΑ, ΔΙΑ ΝΑ ΛΑΒΗ ΜΕΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΕΚΕΙ ΤΕΛΟΥΜΕΝΟΝ ΕΟΡΤΑΣΜΟΝ ΤΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ, ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΚΑΤΑΝΥΞΕΩΣ ΚΑΙ ΕΛΕΗΜΟΣΥΝΗΣ.

Ἄ χθές ἦταν ἡμέρα μαρτύρων, ἀλλὰ καὶ σήμερα εἶναι ἡμέρα μαρτύρων. Καὶ εἶθε πάντοτε νὰ εορτάζωμεν ἡμέραν μαρτύρων. Διότι, ἐὰν ὄσοι συγκεντρῶνται μὲ πάθος εἰς τὰ θέατρα καὶ χάσκουν μπροστὰ εἰς τὰς ἱπποδρομίας, δὲν χορταίνουσι ποτὲ νὰ βλέπουν τὰ ἀνάρμοστα αὐτὰ θεάματα, πολὺ περισσότερο πρέπει ἡμεῖς νὰ μὴ χορταίνωμε ποτὲ τὰς εορτὰς τῶν ἁγίων. Ἐκεῖ συντελεῖται πομπὴ διαβολικὴ, ἐδῶ εορτὴ χριστιανικὴ. Ἐκεῖ σκίρταῦν δαίμονες, ἐδῶ χορεύουσιν ἄγγελοι. Ἐκεῖ συντελεῖται φθορὰ τῶν ψυχῶν, ἐδῶ οἰκοδομεῖται ἡ σωτηρία ὄλων τῶν συγκεντρωμένων. Ἀλλὰ προσφέρουν ἐκεῖνα κάποια ἀπόλαυσις. Ὅχι ὅμως τόσην ὅσην αἱ χριστιανικαὶ εορταί. Τί εἰδους δηλ. ἀπόλαυσις εἶναι νὰ βλέπῃς τοὺς ἵππους νὰ τρέχουν ἀπλῶς καὶ ἀσκόπως; Β Ἐδῶ δὲν βλέπεις ζεῦγος ἀλόγων, ἀλλὰ βλέπεις ἀπειρα ἄρματα μαρτύρων καὶ τὸν Θεὸν νὰ προΐσταται αὐτῶν καὶ νὰ τὰ ὁδηγῇ εἰς τὸν δρόμον πρὸς τὸν οὐρανόν. Ὅτι πράγματι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁγίων εἶναι ἄρμα τοῦ Θεοῦ, τὸ λέγει καὶ ὁ προφήτης: «Τὸ ἄρμα τοῦ Θεοῦ εἶναι μυριοπλάσιον, καθὼς εἶναι χιλιάδες αἱ εὐδαίμονες». ¹ Διότι τὸ δῶρον ποῦ ἐχάρισεν εἰς τὰς οὐρανίους δυνάμεις, τὸ ἐχάρισεν καὶ εἰς τὴν ἰσικὴν μας φύσιν. Κάθηται ἐπάνω στὰ Χερουβὶμ, ὅπως λέγει καὶ ὁ ψαλμὸς: «Ἐπέθη ἐπὶ τῶν Χερουβὶμ καὶ ἐπέταξεν». ² Καὶ πάλιν: «Ὁ ὁποῖος κάθηται ἐπάνω εἰς τὰ Χερουβὶμ καὶ βλέπει τὰς ἀβυσσους». Τοῦτο τὸ δῶρον ἐχάρισεν καὶ εἰς ἡμᾶς. C Κάθη-

1. Ψαλμ. 67, 18.
2. Ψαλμ. 15, 11.

ται ἐπάνω εἰς ἐκεῖνα, ἀλλὰ κατοικεῖ μέσα μας. «Διότι θὰ κατοικήσω καὶ θὰ περιπατήσω μέσα σας». ³ Ἐκεῖνοι ἔγιναν ἄρμα, ἡμεῖς ὡς γίνωμεν νάος. Εἶδες τὴν συγγένειαν τῆς τιμῆς; Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἐσυμφιλίωσε τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια; ⁴ Δι' αὐτό, ἐάν θελήσωμεν, δὲν θὰ διαφέρωμεν καθόλου ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Ἄλλὰ ὅπως εἶπα εἰς τὴν ἀρχὴν, χθὲς ἦτο ἡμέρα μαρτύρων ⁵ αἱ καὶ σήμερον εἶναι ἡμέρα μαρτύρων, ὅχι τῶν μαρτύρων τῆς πόλεως, ἀλλὰ τῆς ὑπαίθρου. Ἡ μᾶλλον καὶ ἐκεῖνοι εἶναι πλησίον μας. Διότι ἡ πόλις καὶ ἡ ὑπαίθρος διαφέρουν μεταξὺ τῶν μόνον εἰς τὰς θιοτικὰς ἐργασίας, ἐνῶ εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν καὶ εὐσέβειαν εἶναι ἐνιαῖαι καὶ ἀδιαίρετοι. Μὴ κρίνης ἀπὸ τὴν θαρραλικὴν τῶν γλώσσαν, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν τῶν διαγωγῶν. Τί τὸ ὄφελος νὰ ὑπάρχῃ ὁμογλωσσία, ὅταν αἱ ψυχαὶ εἶναι διηρημέναι; Καὶ ποῖαν ὁλόκληρον ἀποτελεῖ ἡ ἀλλογλωσσία, ὅταν ὑπάρχῃ ἐνόστης εἰς τὴν πίστιν; Μὲ αὐτὴν τὴν σκέψιν κατὰ τίποτε ἡ ὑπαίθρος δὲν εἶναι κατωτέρα τῆς πόλεως. Διότι εἰς τὴν μέγιστον ἀγαθὸν ἔχουν ἰσοτιμίαν. **Β** Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν διέμενεν εἰς τὰς πόλεις, καὶ δὲν ἄφινε ἔρημον τὴν ὑπαίθρον, ἀλλὰ διήρχετο μέσα ἀπὸ πόλεις καὶ χωρία καὶ ἐκήρυσσε τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐθεράπευε πάσαν νόσον καὶ πάσαν μαλακίαν. ⁶ Τοῦτο ἐμίμηθη καὶ ὁ κοινὸς μας ποιμὴν καὶ διδάσκαλος * καὶ ἄφησεν ἡμᾶς διὰ νὰ τρέξῃ πρὸς ἐκεῖνους. Ἡ μᾶλλον δὲν ἄφησεν ἡμᾶς, ὅταν μετέβῃ εἰς ἐκεῖνους, διότι μετέβῃ εἰς τοὺς ἀδελφούς μας. Καὶ ὅπως εἰς τὴν ἑορτὴν τῶν Μακκαθαίων **Γ** ὅλη ἡ ὑπαίθρος ἐξεχύθη εἰς τὴν πόλιν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν μαρτύρων ποῦ ἀναπαύονται εἰς τὴν ὑπαίθρον, ἔπρεπεν ἡ πόλις ὁλόκληρος νὰ μεταβῇ πλησίον των. Διότι δι' αὐτό δὲν ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς μάρτυρας μόνον εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ὑπαίθρον, ὥστε ἐξ αἰτίας τῶν ἑορτῶν νὰ μᾶς προσφέρεται ἐπιτακτικὴ εὐκαιρία διὰ τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ μας, καὶ τοῦτο νὰ συμβαίη συχνότερα εἰς τὴν ὑπαίθρον παρά εἰς τὴν πόλιν. Διότι ὁ Θεὸς ἔδωσε περισσοτέραν τιμὴν εἰς τὸν ὑπεροῦντα. ⁷ Καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο εἶναι ἀσθενέστερον. Διὰ τοῦτο ἠξιώθη μεγαλύτερας φροντίδος. **Δ** Διότι οἱ κά-

3. Αποστ. 26, 12 καὶ Β' Κορινθ. 6, 16.

4. Πρὸς Κολοσ. 1, 20.

5. Πρὸς Ματθ. 4, 23—25, 9, 35—36, Μαρκ. 1, 39, Λουκ. 4, 15, 44.

6. Περὶ τῆς ἐπιπέρας τῆς Ἀντιοχείας Φιλαβιανῶν.

7. Πρὸς Α' Κορινθ. 12, 23.

τοικοὶ τῶν πόλεων ἔχουν τὸ προνόμιον τῆς συνεχοῦς διδασκαλίας, ἐνῶ οἱ διαβιοῦντες εἰς τὴν ὑπαίθρον δὲν μετέχουν εἰς αὐτὴν τὴν ἀφθονίαν. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς παρηγόρησε τὴν ὑπαίθρον διὰ τὴν ἄλλειψιν διδασκάλων μὲ τὴν ἀφθονίαν μαρτύρων, καὶ ἐρρύθμισε τὸ πρᾶγμα, ὥστε νὰ ταφοῦν ἐκεῖ περισσότεροὶ μάρτυρες.

Ἐκεῖνοι δὲν ἀκούουν συνεχῶς τὴν φωνὴν τῶν διδασκάλων, ἀλλὰ ἀκούουν τὴν φωνὴν τῶν μαρτύρων, ἡ ὁποία τοὺς ὀμιλεῖ ἀπὸ τοὺς τάφους καὶ ἔχει μεγαλυτέραν δύναμιν. Καὶ διὰ νὰ μάθετε, ὅτι οἱ μάρτυρες καὶ σιωπῶντες ἔχουν μεγαλυτέραν δύναμιν ἀπὸ ἡμᾶς ποῦ ὀμιλοῦμεν, πολλές φορές, σκεφθῆτε ὅτι πολλοὶ ὠμίλησαν εἰς πολλοὺς διὰ τὴν ἀρετὴν, χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν κανένα ἀποτέλεσμα. **Ε** Ἐνῶ ἄλλοι ποῦ εἰσιώπων, κατῴρθωσαν μέγιστα μὲ τὴν ἀκεραιότητα καὶ λαμπρότητα τοῦ βίου των. Ὅστε οἱ μάρτυρες ἐπέτυχον αὐτὸ πολὺ περισσότερον, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὴν διδασκαλίαν τῶν λόγων, ἀλλὰ διακηρύσσοντες τὰς ἰδίας ἀρχὰς μὲ τὴν γλώσσαν τῶν πράξεων των, ἡ ὁποία εἶναι πολὺ ὑψηλοτέρα ἀπὸ ἐκείνην τῶν λόγων, διότι δι' αὐτῆς ἀπευθύνονται πρὸς ὅλον τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ λέγουν τὰ ἐξῆς: Στρέψατε τὰ βλέμματα πρὸς ἡμᾶς καὶ ἐμβαθύνετε εἰς τὸ μαρτύριόν μας. Τί ἐπάθαμε λοιπὸν καταδικασθέντες εἰς θάνατον, ὅταν μὲ τὸν θάνατον αὐτὸν ἐκερδίσαμεν αἰώνιον ζωὴν; Ἡξιώθημεν νὰ θυσιασωμεν τὸ σῶμα μας διὰ τὸν Χριστόν. Καὶ ἐάν δὲν ἐγκαταλείπαμε αὐτὸ τώρα, ἐπρόκειτο ⁸² **Α** ὀλίγον ἀργότερον καὶ παρὰ τὴν θέλησίν μας νὰ ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν. Καὶ ἐάν δὲν ἐπῆρχετο τὸ μαρτύριον, ἐπερχόμενος ὁ φυσικὸς θάνατος, κοινὸς δι' ὅλους, θὰ κατέλυε τὸ σῶμα. Δι' αὐτὸ δὲν παύομεν νὰ εὐχαριστοῦμε τὸν Θεόν, ποῦ μᾶς ἠξίωσε νὰ χρησιμοποιοῦσωμεν τὸν ὄντως ἢ ἄλλως ὀφειλόμενον θάνατον διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας, καὶ ἔλαβε ὑπὸ μορφήν δωρεᾶς αὐτὴν τὴν ἀναπότοπτον ὀφειλὴν καὶ μάλιστα μετὰ τῆς μεγίστης τιμῆς. Ἀλλὰ, θὰ εἰπῆτε, τὰ βασανιστήρια εἶναι ἀνυπόφορα καὶ σκληρά. Ὅμως δισκοῦν μίαν μικρὰν στιγμὴν τοῦ χρόνου, ἐνῶ ἡ μετὰ ταῦτα ἀπόλαυσις διαρκεῖ εἰς τοὺς παντοτινοὺς αἰῶνας. Μᾶλλον δὲ οὔτε **Β** κἄν εἰς μίαν μικρὰν στιγμὴν τοῦ χρόνου δὲν εἶναι ἀνυπόφορα τὰ βασανιστήρια δι' ἐκεῖ-

8. Ἐννοεῖται ἡ προτροπὴ τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς περὶ τῆς συνεπέρας μεταφίλων καὶ ἔργων κατὰ τῆς δυναμείας τῆν ὁλοκλήρως περιπέσειν τὸ παράδειγμα διὰ τὴν πανομοιότυπον ἀπῆρξιν τοῦ κτήριου.

νους που έχουν προσηλωμένον τὸ βλέμμα εἰς τὰ μέλλοντα καὶ ἀπειλοῦν ἐκστατικοὶ τὸν ἀγωνοθέτην. Διότι καὶ ὁ μακάριος Στέφανος, ⁹ ἐπειδὴ ἔδλεπε μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς πίστεως τὸν Χριστόν, διὰ τοῦτο ἀκριβῶς δὲν εἶδε τὴν βροχὴν τῶν λίθων, ἀλλὰ ἀντὶ ἐκείνων ἐμέτρα τὰ βραβεῖα καὶ τοὺς στεφάνους. Καὶ σὺ λοιπόν, στρέψε τὸ βλέμμα σου ἀπὸ τὰ παρόντα πρὸς τὸ μέλλον καὶ οὔτε διὰ μίαν στιγμήν μόνον δὲν θὰ αἰσθανθῆς τὰ θεινά. ¹⁰

Εἰς αὐτὰ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ λέγουσιν οἱ μάρτυρες καὶ πείθουσιν τοὺς ἀκούοντας πολὺ περισσότερο παρά ἡμᾶς. Διότι ἐάν εἴπω ἐγώ, ὅτι τὰ βασανιστήρια δὲν εἶναι ἐπαχθεῖ, δὲν θὰ φανῶ ἀξιόπιστος. Διότι δὲν εἶναι καθόλου δύσκολον νὰ φιλοσοφῇ κανεὶς μὲ λόγους διὰ τὰ θέματα αὐτά. Ἐνῷ ὁ μάρτυς διδάσκων μὲ τὰς ἰδίας τὰς πράξεις του, δὲν θὰ συναντήσῃ ἀντίρροισιν. Καὶ συμβαίνει τὸ ἴδιον ὅπως μέσα εἰς τὰ δημόσια λουτρά, ὅταν ἡ κολυμβήθρα μὲ τὸ θερμὸν ὕδωρ θέρσῃ καὶ κανεὶς δὲν λαμβάνει τὸ θάρρος νὰ κατέλθῃ εἰς αὐτήν, καὶ οἱ καθήμενοι εἰς τὸ χεῖλος αὐτῆς, ὅσον καὶ ἂν μὲ λόγους προτρέπῃ ὁ εἰς τὸν ἄλλον νὰ κατέλθῃ, δὲν πείθουσιν κανένα. Ὅταν ὅμως ἕνας ἀπὸ ὄλους ἢ βυθίσῃ τὴν χεῖρα ἢ ἀπλώσῃ τὸν πόδα **Δ** καὶ σιγά-σιγά ἐνθαρρυνθῇ καὶ βυθίσῃ εἰς αὐτήν ὅλον τὸ σῶμα, χωρὶς νὰ ὁμιλήσῃ, πείθει ἀμέσως, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους μὲ τὰς πολλὰς προτροπὰς, τοὺς καθημένους ἀνωθεν τῆς κολυμβήθρας, ὥστε νὰ τολμήσουν νὰ βυθισθοῦν. ¹¹ Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς μάρτυρας. Βεβαίως ἐδῶ, ἐμπροσθεν τῶν μαρτύρων, δὲν εὐρίσκεται κολυμβήθρα, ἀλλὰ πυρὰ. Ὅσοι λοιπὸν ἴστανται περὶ τῆς πυρᾶς, καὶ ἂν μὲ μυρίους λόγους παροτρύνουσιν, δὲν κατορθώνουσιν νὰ πείσουσιν. Ὅταν ὅμως ἕνας ἀπὸ τοὺς μάρτυρας θέσῃ εἰς τὴν πυρὰν, ὅχι τὸν πόδα ἢ τὴν χεῖρα μόνον, ἀλλὰ ὁλόκληρον τὸ σῶμα, προσφέρων διὰ τοῦ παραδείγματός του μίαν ἐμπρακτοῦ ἀπόδειξιν, **Ε** ἰσχυροτέρων ἀπὸ κάθε παραίνεσιν καὶ συμβουλῆν, ἀποβάλλει τὴν ἀγωνίαν τῶν παρισταμένων.

9. Πρβλ. Πράξ. 7, 55—60.

10. Πλήρως δραματικότητος εἶναι τὰ ἀνωτέρω λεγόμενα περὶ τῆς ἐκ τῶν τάφων καὶ τὸν ὅταν τὸν μαρτύρων ἀπευθυνομένης πρὸς τοὺς πιστοὺς διδασκαλίας καὶ προτροπῆς νὰ ἀφηγήσων τὰ πράγματα καὶ στιγμιαία ομακτικὰ βασανιστήρια χάριν τῆς αἰωνίου δόξης πλησίον τοῦ Θεοῦ. Μεγάλη ἢ παρωστιακὴ δύναμις τοῦ θείου Πατρὸς.

11. Μεγάλη ἢ παρωστιακὴ δύναμις τοῦ λόγου τοῦ Χριστοῦ, ὅστις διὰ παραδείγματον ζωντανῶν αἰσθητοῦσι καὶ καθιστῶν πλείον ἐλλείπει τὰ νεκρωτικὰ καὶ νεκρὰ θέματα.

Εἶδατε πῶς ἡ φωνὴ τῶν μαρτύρων, καὶ ὅταν σιωποῦν, εἶναι δυνατωτέρα; Διὰ τοῦτο ἔφησεν ὁ Θεὸς τὰ σώματά των εἰς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἐνῷ πρὸ πολλοῦ ἐνίκησαν, ὅμως δὲν ἀνεστήθησαν ἀκόμη, ἀλλὰ ἐνῷ ὑπέμειναν τοὺς ἄθλους των πρὶν ἀπὸ τόσον πολὺν χρόνον, δὲν ἐπέτυχον ἀκόμη τὴν ἀνάστασιν διὰ σέ καὶ τὴν ἰδικὴν σου ὠφέλειαν, ὥστε καὶ σὺ ἀναλογιζόμενος τὸν ἀθλήτην ἐκείνον νὰ φιλοτιμηθῆς εἰς τὸν ἴδιον ἀγῶνα. Αὐτοὶ οὐδ᾽ ὅπως βλάπτονται ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν, ἐνῷ διὰ σέ γεννᾶται μέγα ὄφελος ἀπὸ τὴν περιστασιν αὐτῆν. ¹² Διότι ἐκεῖνοι θὰ λάβουσιν τὸν μισθὸν τῆς ἀναστάσεως ἀργότερον, ἂν δὲν τὸν λαμβάνουσιν τώρα.

Διότι ¹³ ἐάν τοὺς ἐξήρπαζεν ἀπὸ κοντὰ μας τώρα, θὰ μᾶς εἶχε ἀφαιρέσει μίαν μεγάλην προτροπὴν καὶ παρηγορίαν. Διότι πράγματι προέρχεται μεγάλη προώθησις καὶ παρηγορία δι' ὄλους τοὺς ἀθρώπους ἀπὸ τοὺς τάφους τῶν ἁγίων αὐτῶν. Καὶ μάρτυρες τῶν λεγομένων μου εἰσεθεσεῖς. Πολλάκις βεβαίως ὅταν ἡμεῖς σᾶς ἠπειλοῦμεν, σᾶς ἐκολακεύομεν, σᾶς ἐφοβίζομεν καὶ σᾶς παρωτρύνομεν δὲν εἰδείξατε τόσην προθυμίαν διὰ προσευχῆν, ὅτε συνεκινήθητε. Ὅταν ὅμως μετέβητε εἰς τάφον μάρτυρος, χωρὶς κανεὶς νὰ σᾶς συμβουλεύῃ, καὶ μόνον μὲ τὴν θέαν τοῦ τάφου τῶν ἁγίων, ἀνοίξατε πολλὰς πηγὰς δακρύων **Β** καὶ ἐθερμάνθητε μὲ τὰς προσευχάς. Καὶ ὅμως ὁ μάρτυς κείτεται ἄφωνος ἐν πλήρει σιγῇ. Τί εἶναι τέλος πάντων αὐτὸ πού κεντᾷ τὴν συνείδησιν καὶ κάμνει ὥστε νὰ ἀναβλύζουσιν οἱ κροναὶ τῶν δακρύων, ὡσάν πηγαί; Αὐτὴ ἡ εἰκὼν τοῦ μάρτυρος εἰς τὴν φαντασίαν σας καὶ ἡ ἀνάμνησις ὄλων τῶν κατορθωμάτων του. Καθὼς ἀκριβῶς δηλ. οἱ πτωχοὶ ὅταν ἴδουσιν ἄλλους πού ἔχουσιν ἀξιώματα νὰ πλουτοῦν, νὰ ἔχουσιν ἀκολουθίαν, νὰ δέχωνται πολλὰς τιμὰς ἀπὸ τὸν βασιλεῖα, τότε ἀποκοτοῦν σαφετέραν συνείδησιν τῆς πείνας των βλέποντες τὴν εὐτυχίαν τῶν ἄλλων καὶ ἠρνοῦν δι' αὐτὸ. **Γ** Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡμεῖς, ὅταν φέρομεν εἰς τὸν νοῦν μας τὴν παρηγορίαν τῶν μαρτύρων, τὴν ὁποίαν ἔχουσιν ἐνώπιον τοῦ βασιλέως τῶν ὄλων Θεοῦ καὶ τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν δόξαν, καὶ ἐνθυμηθῶμεν τὰς ἰδικὰς μας ἀμαρτίας, τότε διακρίνομεν καθαρὰ τὴν ἰδικὴν μας πείναν ἀπὸ τὴν εὐπορίαν ἐκείνων καὶ πονοῦμεν καὶ

12. Τὰ ἐνταῦθα καὶ ἐν συνεχείᾳ λεγόμενα ὄσον νὰ ἀποδείξουσιν τὴν πραγματικὴν τὴν σήμερον ὑπαρξάντων προσωνυμίων, διὰ νὰ πληροφορηθῶνται οἱ σπέρροντες πιστοὶ τὴν ἀσπιόμενὰ τῆς ὑπερήκου τῶν καὶ νὰ ἀποκομίσουν πραγματικὴν ψυχικὴν ὠφέλειαν ἐξ αὐτῶν.

θλιδόμεθα συνειδητοποιούντες πόσον ύστεροῦμεν ἔναντι ἐκείνων. Καί αὐτὸ εἶναι ποῦ προκαλεῖ τὰ δάκρυα. Διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς ἔφησε ἐδῶ εἰς ἡμᾶς τὰ σώματά των, ὥστε, ὅταν ἡ τύρρη ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις μας καὶ τὸ πλῆθος τῶν διστικῶν φροντιδῶν ἐπιοκοτίζει τὴν διάνοιάν μας, ἡ ἰδιωτικαὶ ἢ δημόσιαι εἶναι αἱ μερίμναι αὐταὶ (καὶ εἶναι αὐταὶ πολλαί), τότε νὰ ἀφίνομε τὴν οἰκίαν καὶ νὰ ἐξερχόμεθα ἀπὸ τὴν πόλιν. Καὶ ἀφοῦ ἀπαλλαγόμεν ἀπὸ τοὺς βορῶδους αὐτοὺς νὰ μεταδῶμεν **Δ** εἰς τάφοις μάρτυρας καὶ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν πνευματικὴν ἐκείνων αἶσαν, νὰ λησμονήσωμεν τὴν μεγάλην ἔνεσιν, νὰ ἐντρυφήσωμεν εἰς τὴν ἡσυχίαν, νὰ συναστραφῶμεν τοὺς ἀγίους, νὰ παρακαλέσωμεν τὸν ἀγωνοθέτην αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας, νὰ ἀναπέψωμεν πολλὰς δεήσεις καὶ, ἀφοῦ ἀνακουφίσωμεν τὴν συνείδησίν μας ἀπὸ τὸ βάρος, νὰ ἐπανέλθωμεν πάλιν εἰς τὴν οἰκίαν μὲ πολλὴν ψυχικὴν γαλήνην.

Οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἀσφαλεῖς λιμένες καὶ πηγαὶ πνευματικῶν ναμάτων, καὶ ἀνεξάντλητοι θησαυροὶ ἀγαθῶν, οἱ ὁποῖοι οὐδέποτε παραβλάπτονται. Καὶ καθὼς οἱ λιμένες, ποῦ ὑποδέχονται τὰ πλοῖα **Ε** ποῦ ἐκλυδωνίσθησαν εἰς μεγάλα κύματα, παρέχουν εἰς αὐτὰ ἀσφάλειαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, ποῦ ὑπεδέχθησαν τὰς ἰδικὰς μας ψυχὰς ταλαιπωρημένας ἀπὸ τὰς διστικὰς μερίμνας, προσφέρουν εἰς αὐτὰς μεγάλην ἀσφάλειαν καὶ γαλήνην. Καὶ ὅπως αἱ πηγαὶ τῶν ψυχρῶν ὑδάτων τονώνουν τὰ κατακουρασμένα καὶ καταβεβλημένα ἀπὸ τὸν πυρετὸν σώματα, τοιοῦτοτρόπως καὶ αὐτοὶ βροαῖζον τὰς ψυχὰς ποῦ κατακαίονται ⁶⁵⁴ **Α** ἀπὸ τὰ ἀνάρμοστα πάθη καὶ σβύνουν τελείως μόνον μὲ τὴν θέαν κάθε ἄτοπον ἐπιθυμίαν, καὶ φθόνον ὑπερβολικόν, καὶ θυμὸν ποῦ βράζει, καὶ ὅ,τι ἄλλο παρόμοιον πάθος ποῦ μᾶς ταραάσει. Καὶ εἶναι πολὺ ἀνώτεροι ἀπὸ χρηματικῶν θησαυρῶν. Διότι οἱ θησαυροὶ τῶν χρημάτων παρέχουν πολλοὺς κινδύνους εἰς αὐτοὺς ποῦ τοὺς εὐρίσκουν καὶ, καθὼς διαιροῦνται εἰς πολλὰ μέρη, γίνονται μικρότεροι μὲ τὴν διανομήν. Εἰς τὴν προκειμένην ὁμῶς περίπτωσιν δὲν συμβαίνει τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐσεβὴς τοῦ θησαυροῦ εἶναι ἀκίνδυνος καὶ ἡ διαίρεσις δὲν τὸν μειώνει, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς αἰσθητοὺς θησαυροὺς. Διότι ἐκεῖνοι, καθὼς εἶπα μόλις πρὸ ὀλίγου, μὲ τὸν κατακερματισμὸν γίνονται μικρότεροι. Ἐνῶ αὐτοὶ ἐδῶ, ὅταν μοιρασθῶν εἰς πολλοὺς, τότε φανερώουν ὄλον των τὸν πλοῦ-

τον. Διότι αὐτὴ εἶναι **Β** ἡ φύσις τῶν πνευματικῶν πραγμάτων. Αὐξάνουν μὲ τὴν διανομήν καὶ πολλαπλασιάζονται μὲ τὴν διαίρεσιν. Δὲν ὑπάρχουν λειδάδια τόσον εὐχάριστα, ποῦ παρέχουν εἰς τὸν θεατὴν ρόδα καὶ ἀνθη, ὅσοι οἱ τάφοι τῶν μαρτύρων, ποῦ παρέχουν εἰς τοὺς παρατηροῦντας αὐτοὺς μίαν ἀπόλαυσιν ἀμάραντον καὶ ἀκατάλυτον.

⁶⁵⁵ Ἄς ἐγγίσωμεν λοιπὸν μὲ πίστιν τοὺς τάφοις ἐκείνους, ἃς θερμάνωμεν τὴν ψυχὴν μας καὶ ἃς ἀρχίσωμεν τὸν ὄρθην. Διότι ἔχομεν πράξει πολλὰς καὶ μεγάλας ἀμαρτίας. Διὰ τοῦτο χρειάζομεθα ἰσχυρὰν θεραπείαν καὶ θαυμασὴν ἐξομολόγησιν. **Σ** Ἐχυσαν οἱ ἅγιοι μάρτυρες αἷμα, ἃς χύσουν οἱ ὀφθαλμοὶ σου δάκρυα. Τὰ δάκρυα δύνανται νὰ κατασβέσουν καὶ πυρὰν ἀμαρτημάτων. Κατεξασίθησαν ἐκεῖνοι εἰς τὰς πλευράς, εἶδον δημίους νὰ τοὺς περιβάλλουν. Κάμε καὶ σὺ τὸ ἴδιον εἰς τὴν συνείδησίν σου. Βάλε τὸν λογισμὸν σου νὰ καθίσῃ ἀδέκαστος κριτὴς εἰς τὸν θρόνον τῆς ψυχῆς σου, φέρε εἰς τὸ μέσον ὄλας τὰς ἀμαρτίας σου, νὰ ὀρθώσῃς φοβεροὺς λογισμοὺς ἑναντίον τῶν ἀμαρτιῶν σου, νὰ τιμωρήσῃς τὰς ἀναρμόστους καταστάσεις τῆς ψυχῆς, ἐκ τῶν ὁποίων προήλθον αἱ ἀμαρτίαι, καὶ νὰ τὰς συντρίψῃς μὲ μεγάλην σφοδρότητα. Ἐάν φρονίσωμεν νὰ δικάζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τότε θὰ ἀποφύγωμεν καὶ τὸ φοβερὸν ἐκεῖνον κριτήριον. **Δ** Διότι ἐκεῖνος ποῦ κρίνει τώρα τὸν ἑαυτὸν του καὶ ζητεῖ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του αὐστηρὰς εὐθύνας διὰ τὰ ἀμαρτήματά του, δὲν θὰ τιμωρηθῇ εἰς τὸ μέλλον. Τὸ λέγει ὁ Παῦλος, ἀκουσέ το: «Διότι ἔάν ἐκρίναμε τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν θὰ ἐκρινόμεθα ἀπὸ τὸν Κύριον». ⁶⁵⁶ Καὶ κατηγορῶν ἐκείνους ποῦ μετέχουν τῶν μυστηρίων ἀναξίως, ἔλεγε τὰ ἑξῆς: «Ὅστις τρώγει καὶ πίνει ἀναξίως, θὰ εἶναι ἐνοχος διὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου». ⁶⁵⁷ Καὶ ἡ ἔννοια τῶν λόγων αὐτῶν εἶναι ἡ ἑξῆς: Ὅπως δηλ. ἐκεῖνοι ποῦ ἐσταύρωσαν τὸν Ἰησοῦν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὅσοι μεταλαμβάνουν **Ε** τῶν μυστηρίων ἀναξίως, θὰ τιμωρηθοῦν. Καὶ ἃς μὴ κατηγορήσωμεν μερικὴ τὴν σκέψιν αὐτὴν ὡς ὑπερβολικὴν. Τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἶναι τρόπον τινὰ βασιλικὸν ἱμάτιον. Καὶ διαπράττουν τὴν ἴδιαν ὕβριν καὶ αὐτὸς ποῦ σχίζει καὶ αὐτὸς ποῦ μολύνει μὲ ἀκαθάρτους χεῖρας τὸ βασιλικὸν ἔνδυμα. Διὰ τοῦτο καὶ τιμωροῦ-

18. Α' Κορινθ. 11, 31
14. Αποκτ. 11, 29.

ται καθ' ὅμοιον τρόπον. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μετὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. Οἱ Ἰουδαῖοι τὸ ἐξέσχισαν μετὰ τὰ καρφία ἐπάνω εἰς τὸν σταυρόν, καὶ σὺ τὸ ξεσχίζεις ζῶν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, μετὰ ἀκάθαρτον καὶ τὴν γλώσσαν καὶ τὴν διάνοιαν. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος καθύρισεν τὴν ἴδιαν τιμωρίαν ἐναντίον σου, ὅταν λέγῃ: «Διὰ τοῦτο ὑπάρχουν ¹⁵ Α μεταξύ σας πολλοὶ ἀδύνατοι καὶ ἀρρωστοὶ, καὶ ἀρκετοὶ κοιμῶνται». ¹⁶ Ἐπειτα, διὰ τὴν ἀποδείξῃ, ὅτι ἔσοι εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν ζητοῦν ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν των εὐθύναις διὰ τὰς ἁμαρτίας των γινόμενοι κριταὶ ἑαυτῶν διὰ τὰ παραπτώματά των, καὶ δὲν περιπίπτουν πλέον εἰς τὰ ἴδια, αὐτοὶ θὰ δυνηθοῦν ν' ἀποσπᾶσιν τὸν ἑαυτὸν των ἀπὸ τὴν μέλλουσαν κρίσιν ἐκείνην τὴν φοβεράν καὶ ἀναπότρεπτον, ἐπρόσθεσε τὰ ἑξῆς: «Ἐάν ἐκρίναμεν τὸν ἑαυτὸν μας, δὲν θὰ ἐκρινώμεθα. Τώρα ὁμοῦ κρινόμενοι ἀπὸ τὸν Κύριον τιμωρούμεθα, διὰ νὰ μὴ καταδικασθῶμεν μετὰ τὸν κόσμον».

¹⁵ Ἄς καταξοχίσωμεν λοιπὸν τὴν διάνοιάν μας μαστιγῶντες ἑαυτοὺς διὰ τὸν ἀπλήστους λογισμούς. Ἄς ἐξαφανίσωμεν τὰς κηλίδας μετὰ τὰ δάκρυα. Ὁ καρπὸς τῶν θρήνων αὐτῶν Β εἶναι μέγας, εἶναι μεγάλη δοξασία καὶ παρηγορία. Ὅπως λοιπὸν ἐπικρέμαται μεγάλη τιμωρία διὰ τὸν γέλωτα καὶ τὰς ἀπολαύσεις, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ὁ διαρκὴς θρήνος φέρει παρηγορίαν. «Μακάριοι», λέγει, «οἱ πενθοῦντες διότι θὰ παρηγορηθοῦν. Ἄλοιοιμον εἰς αὐτοὺς πού γελοῦν, διότι αὐτοὶ θὰ κλαύσων». ¹⁷ Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Παῦλος, ἂν καὶ δὲν εἶχε εἰς τὴν συνείδησίν του τὸ ἄραος κανενὸς ἁμαρτήματος, διήρχετο ὅλον τὸν χρόνον του μετὰ δάκρυα καὶ θρήνους. Πίστις τὰ λέγει αὐτὰ: Ὁ ἴδιος ἐκεῖνος ὁ μακάριος: «Ἐπὶ τρία ἔτη», λέγει, «νύκτα καὶ ἡμέραν δὲν ἔπαυσα μετὰ δάκρυα νὰ συμβουλεύω καθένα ἀπὸ σᾶς». ¹⁸ Ἐκεῖνος ἐπὶ μίαν τριετίαν, ἡμεῖς τοῦλάχιστον ἓνα μῆνα. Ἐκεῖνος νύκτας καὶ ἡμέρας, ἐκεῖνος διὰ ξένας ἁμαρτίας, ἡμεῖς τοῦλάχιστον C διὰ τὰς ἰδικὰς μας ἁμαρτίας. Ἐκεῖνος χωρὶς νὰ ἔχη κανὲν ἄραος εἰς τὴν συνείδησιν, ἡμεῖς τοῦλάχιστον διὰ τὴν θεβαρμένην συνείδησιν μας. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν κλαίει; Διατί δὲν διδάσκει καὶ δὲν παραινεῖ μόνον, ἀλλὰ προσθέτει καὶ δάκρυα:

15. Α' Κορινθ. 11, 30.
16. Αὐτῶν 11, 31 - 32.
17. Ματθ. 5, 1, Λουκ. 6, 26.
18. Πράξ. 20, 31.

¹⁹ Ὅπως ἀκριβῶς ἓνας φιλόστοργος πατέρας, πού ἔχει υἱὸν μονάκριβον, ὁ ὁποῖος ἀρρώστησε καὶ δὲν δέχεται τὰ φάρμακα τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ τὰ ἀπωθεῖ, κάθεται πλησίον του καὶ τὸν καλοπαίρνει καὶ τὸν φιλεῖ καὶ τὸν ἀγκαλιάζει καὶ μετὰ τὴν ὑπερβολικὴν περιποίησιν ἐπιδιώκει νὰ τὸν ἀποσπᾶσῃ ἀπὸ τὴν ἀρρωσίαν καὶ νὰ τὸν πείσῃ νὰ δεχθῇ νὰ ἀναρρώσῃ μετὰ τὴν θεραπείαν τῶν φαρμάκων, τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ὁ Παῦλος. Ἐπειδὴ ἠγάπα ὅλους τοὺς πιστοὺς τῆς οἰκουμένης, ὡς υἱὸν μονογενῆ, καὶ ἔδλεπεν ὅτι πολλοὶ περιέπεσαν εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ κατείχοντο ἀπὸ ἀνιάτους νόσους D τῆς ψυχῆς, καὶ ἐπειδὴ ἔδλεπεν ἐπίσης ὅτι δὲν ἐδέχοντο εὐκόλα τὸν ἔλεγγον, οὔτε καὶ διωρῶνοντο μετὰ τὰς ἐπιπλήξεις, ἀλλὰ ἀντιδρούσαν βία, τοὺς κατέκτα μετὰ τὰ δάκρυα, ὥστε δλέποντες αὐτὸν νὰ θρηγῇ καὶ νὰ ὀδύρεται καὶ συγκινούμενοι ἀπὸ τὴν θέαν αὐτὴν τοῦ προσώπου του, νὰ ἀνεχθοῦν τὴν θεραπείαν καὶ ἀποβάλλοντες τὴν νόσον ν' ἀπακαταστήσουν πάλιν τὴν υγιείαν των. Διὰ τοῦτο πάντοτε κατὰ τὰς νοουθεσίας ἐδάκρυε. Ἐάν δὲ ὁ Παῦλος δεικνῆ τέσσην φροντίδα διὰ τὰ ξένα ἁμαρτήματα, πόσῃ προθυμίαν πρέπει νὰ δεῖξωμεν ἡμεῖς διὰ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτημάτων; Πραγματικά, εἶναι μεγάλη ἡ δύναμις τῆς λύπης ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ὠφελεῖ σημαντικῶς. Καὶ δι' αὐτὴν ἀκριβῶς ὁμιλεῖ ὁ Ἡσαΐας λέγων ἢ μάλλον ὁ Θεὸς διὰ τὸν Ἡσαΐα: «Ἐλύπησα αὐτὸν ὀλίγον διὰ τὰς ἁμαρτίας». ¹⁹ E Καὶ δὲν ἐπέβαλα, λέγει, τιμωρίαν ἀνταξίαν πρὸς τὰ ἁμαρτήματα. Διότι διὰ τὰς ἀγαθὰς πράξεις ὁ Θεὸς ὑπερβαίνει τὸ μέτρον μετὰ τὰς ἀνταμοιβὰς του. Ἐνὶ διὰ τὰς ἁμαρτημάτων μας πολλὰκις ἐλέγγων ἡμᾶς ἀπὸ φιλανθρωπίαν, ἐπιφέρει τιμωρίαν μικράν ἐν σχέσει πρὸς τὰ ἁμαρτήματα. Τοῦτο ἀκριβῶς ἐνόει ὅταν ἔλεγε: Ἐλύπησα αὐτὸν ὀλίγον διὰ τὰς ἁμαρτίας. Καὶ εἶδα, ὅτι ἐλύπηθη καὶ ἐπορεύθη θλιμμένος, καὶ ἐθεράπευσα τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. ²⁰

²⁰ A Βλέπει λοιπὸν πῶς ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς μετανοίας εἶναι καὶ ταχίστη καὶ μεγάλη; Μολονότι ἐτιμώρησα αὐτὸν ὀλίγον διὰ τὰς ἁμαρτίας του, λέγει, ὅταν τὸν εἶδα κατηγῆ καὶ θλιμμένον, τοῦ ἐσυγγώρησα καὶ αὐτὴν τὴν μικρὰν τιμωρίαν. Ὅστε ὁ Θεὸς εἶναι τόσο πρόθυμος νὰ συμφιλιωθῇ μεθ' ἡμῶν καὶ ἐπίζητῇ μόνον μικρὰν εὐκαιρίαν. Ἄς παρέχωμεν λοιπὸν εἰς αὐτὸν τὴν εὐκαιρίαν

19. Ἡσαΐ. 57, 17.
20. Ἡσαΐ. 49-50, 17.

νά εκδηλώση την αγάπην του πρὸς ἡμᾶς, ἃς προσπαθώμεν νά διασώζωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καθαρὸν ἀπὸ ἁμαρτίας καί, ἂν ποτὲ παραπέσωμεν, νά ὀρθωθῶμεν ταχέως πενθοῦντες μὲ πᾶσαν εὐλικρίνειαν διὰ τὰ παραπτώματά μας, διὰ νά ἐπιτύχωμεν τὴν χαρὰν ποὺ προσφέρει ὁ Θεός. **Β** Ἐὰν λοιπὸν ἕνας, ποὺ ἐλυπήθη καὶ ἐπορεύθη θλιμμένος, κερδίσει τὴν αγάπην τοῦ Θεοῦ, τότε ἐκείνος, ποὺ προσθέτει καὶ δάκρυα καὶ τὸν καλεῖ με ὄλον τὸ πάθος τῆς ψυχῆς του, καὶ τί δὲν θὰ ἐπιτύχη; Γνωρίζω, ὅτι ἐθερμάνθη ὁ νοῦς σας, ἀλλὰ διὰ νά μὴ καταψύξωμεν αὐτὴν τὴν θερμὴν δταν φύγωμεν ἀπὸ ἐδῶ, ἀλλὰ νά τὴν διατηρήσωμεν μέσα μας, ἃς πράξωμεν τὸ ἐξῆς.²¹

Ὁ ἀγρὸς τῆς διανοίας σας εἶναι εὐφορὸς, δέχεται τὸν σπάρων καὶ δίδει ἀμέσως τὰ στάχυα, δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ἀναβολῆν οὔτε ἀπὸ χρόνον. Φοβοῦμαι ὅμως τὸν ἰδικὸν σας ἔχθρον. Ἐξῶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν ἴσταται ὁ διάβολος. Διότι δὲν τολμᾷ νά εἰσέλθῃ εἰς τὴν ἱερὰν αὐτὴν μάνδραν. **Γ** Διότι ὅπου ὑπάρχει τὸ ποιμνίον τοῦ Χριστοῦ, δὲν φαίνεται λύκος, ἀλλὰ ἴσταται ἔξω φοβούμενος τὸν ποιμένα. Ὅταν λοιπὸν ἐξέλθωμεν ἀπὸ ἐδῶ, νά μὴ σπεύσωμεν εἰς συναναστροφὰς ἀκαίρους ἢ εἰς συζητήσεις ἀνωφελεῖς καὶ νά μὴ παραδοθῶμεν εἰς ἀσχολίας, ἀπὸ τὰς ὁποίας δὲν ἔχομεν ν' ἀποκομισαμεν κανένα κέρδος, ἀλλὰ καθὼς ἔχομεν πρόσφατα εἰς τὴν μήμην μας τὰ λεχθέντα, ἃς τρέξωμεν εἰς τὴν οἰκίαν μας καὶ καθένας ἃς καθίσῃ με τὴν σύζυγόν του καὶ τὰ παιδιὰ του καὶ ἃς μελετᾷ με σοβαρότητα ὅσα ἐλέγχθησαν. Ἐὰν ὅμως, δὲν θέλετε νά μεταβῆτε εἰς τὴν οἰκίαν σας, ἀφοῦ συγκεντρωθῆτε με τοὺς συνακροατὰς φίλους σας, συνέλθετε εἰς ἰδιαιτέραν συνεδριάσιν καὶ ἐκεῖ νά εἰσφέρῃ ὁ καθένας ὅσα ἡμπόρεσε νά συγκρατήσῃ ἀπὸ τὴν ὁμιλίαν αὐτὴν. **Δ** καὶ νά ἐπαναλάβετε διὰ δευτέραν φορὰν ὁλόκληρον τὴν διδασκαλίαν, ὥστε νά μὴ συγκεντρώνεσθε ματαιῶς ἐδῶ. Διότι τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ εἶναι λύχνος. «Διότι ὁ λύχνος εἶναι ἐντολὴ νόμου καὶ φῶς καὶ ζωὴ καὶ ἔλεγχος καὶ διδασχῆ».²² Καὶ αὐτὸς ποὺ ἀνάπτει τὸν λύχνον δὲν ἴσταται εἰς τὴν ἀγορὰν. ἀλλὰ σπεύδει εἰς τὴν οἰκίαν, ὥστε νά μὴ σβύσῃ τὸ πῦρ ἀπὸ τὸ φύσημα τῶν ἀνέμων, οὔτε νά ἀναλώσῃ τὴν φλόγα με τὴν

21. Εἶναι γνωστὸν τὸ φαινόμενον, καθ' ὃ, μετὰ τὸν ἀρχαῖον ἔθουοι κημὸν ἐν τῆς ἀκρόσεως τοῦ θεοῦ λόγου, ἐπέρχεται ἡ λαθμιαία κατάπτωσις καὶ ἐν τέλει ἡ ἀδιαφορία. ἔάν δὲν λησθῇ πρόνοια διὰ τὴν συνεχεῖ ἀναζωπύρησιν τῶν καρδιῶν.

22. Παροιμ. β'. 28.

μακρόχρονον παραμονὴν του εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἄς πράττωμεν καὶ ἡμεῖς ὁμοίως. Τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔναψε εἰς τὴν ψυχὴν μας τὴν ἰδικὴν του διδασκαλίαν. Ἀφοῦ ἐξέλθωμεν λοιπὸν, πλημμυρισμένοι ἀπὸ τὰ νάματα τῆς ἀκρόσεως, ἔάν συναντήσωμεν εἰς τὸν δρόμον μας εἴτε φίλον εἴτε συγγενῆ εἴτε οικεῖον ἢ ὁποῖονδήποτε ἄλλον, ἃς τὸν προσπεράσωμεν, διὰ νά μὴ ἀρχίσωμε με αὐτοῦς **Ε** συζητήσεις ἀνοήτους καὶ περιττὰς καὶ εἰς τὸ μεταξύ ὁδήσῃ τὸ πῦρ τῆς διδασκαλίας, ἀλλὰ νά τὸ διατηρῶμεν ἀκαίον εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὡς νά ἦτο αὐτὴ οἰκία, καὶ τοποθετημένον ἐπάνω εἰς ὕψηλούς λογισμούς, ὡς εἰς λυχνωστάτην τρόπον τινά, νά καίῃ καὶ νά φωτίζῃ ὄλον τὸ ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς μας. Καὶ πράγματι, θὰ ἦτο ὅτιον τὸ νά μὴ ἀνεχώμεθα νά βλέπωμεν ποτὲ τὴν οἰκίαν μας κατὰ τὴν νύκτα, χωρὶς λύχνον καὶ φῶς, καὶ ἐν τούτοις νά ἀνεχώμεθα νά βλέπωμεν τὴν ψυχὴν ἔρημον ἀπὸ διδασκαλίαν. Ἀπὸ ἐδῶ προέρχονται τὰ περισσότερα τῶν ἁμαρτημάτων μας, διότι δὲν ἀνάπτομεν ταχέως λύχνον εἰς τὴν ψυχὴν μας. Δι' αὐτὸ κάθε ἡμέραν ἁμαρτάνομεν. **257** **Α** Δι' αὐτὸ ὑπάρχει μεγάλη σύγχυσις μέσα εἰς τὴν διανοίαν μας, διότι μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῶν θείων λόγων, πρὶν νά διαδῶμεν τὰ πρόθυρα τῆς Ἐκκλησίας, ἀμέσως τὴν ἀπορρίπτομεν καὶ με τὸν λύχνον σθηρμένον βαδίζομεν μέσα εἰς τὸ θαθὸ σκοτάδι. Ἀλλὰ, ἂν αὐτὰ ἐγίνοντο παλαιότερον, ἃς μὴ γίνονται εἰς τὸ μέλλον. ἀλλὰ ἃς καίῃ διαρκῶς ὁ λύχνος εἰς τὴν ψυχὴν μας καὶ ἃς καλλωπίζωμεν τὴν ψυχὴν ἐντὶ τῆς οἰκίας. Διότι αὐτὴ μένει ἐδῶ, ἐνῶ ἐκείνη τὴν λαμβάνομεν μαζί μας, ὅταν ἀπερχώμεθα ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον. Διὰ τοῦτο πρέπει νά τὴν θεωρῶμεν ἄξιαν μεγαλύτερας φροντίδος. Ἐνῶ τώρα ὑπάρχουν μερικὰ τῶσον ὄθλιοι, ποὺ κατακοσμοῦν τὰς οἰκίας των **Β** ἐδῶ καὶ με χρυσὴν ὀροφήν καὶ με πολυτίμους λίθους χρωματιστοῦς, με πολυχρωμοὺς ζωγραφικοὺς πίνακας, με πολυτελεῖς κίονας καὶ με κάθε τι ἄλλο. Καὶ τὴν ψυχὴν των τὴν παραμελοῦν καὶ τὴν ἀφίουν νά εἶναι εἰς κατὰστασιν χειροτέραν ἀπὸ ἐγκαταλελειμμένον πανδοχεῖον, γεμάτην ἀπὸ ὄρθορον, καπνόν, ἀπὸ μεγάλην δυσωδίαν καὶ ἀπερίγραπτον ἐρημίαν. Καὶ αἰτία δλων αὐτῶν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι δὲν καίει συνεχῶς μέσα μας ὁ λύχνος τῆς διδασκαλίας. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀμελοῦν αὐτὰ τὰ ὁποῖα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἐπιβιβάζονται με μεγάλην προθυμίαν εἰς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα εἶναι ἀνάξια λόγου. Αὐτὰ τὰ λέγω ὄχι μόνον διὰ τοὺς πλουσίους, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς. Διότι καὶ ἐκεῖνοι πολλὰς φορές, ἐνῶ κο-

σμοῦν κατὰ τὸ δυνατόν τὴν οἰκίαν των, παραμελοῦν τελειῶς τὴν ψυχὴν των. Δι' αὐτὸ μὲ τὴν διδασκαλίαν μου C ἀπευθύνομαι πρὸς ἀμφοτέρους καὶ τοὺς προτρέπω καὶ τοὺς συμβουλεύω νὰ ἀποδίδουν μικρὰν σημασίαν εἰς τὰ πράγματα τοῦ παρόντος βίου καὶ νὰ ἐξαντλοῦν ὅλον των τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῶν πνευματικῶν πραγμάτων, ποῦ εἶναι τὰ ἀναγκαῖα.

Ὁ πτωχὸς ἄς δέλητῃ τὴν χήραν,²⁰ ἡ ὁποία κατέβαλε τοὺς δύο ὁδολοῦς καὶ νὰ μὴ νομίξη ὅτι ἡ πενία εἶναι ἐμπόδιον διὰ πράξεις ἐλεημοσύνης καὶ φιλανθρωπίας. Ὁ πλούσιος ἄς σκέπτεται τὸν Ἰωβ καὶ, ὅπως ἐκεῖνος εἶχε τὰ ὑπάρχοντά του ὅλα ἄχι διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ διὰ τοὺς πτωχοὺς, καθ' ὅμοιον τρόπον καὶ αὐτὸς ἄς πράττη. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ὑπέμεινε μὲ γενναιότητα τὴν ἀπώλειαν αὐτῶν, ἐπειδὴ καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν πειρασμὸν τοῦ διαβόλου, εἶχε προετοιμασθῆ διὰ τὴν ἀπώλειάν των. D Καὶ οὐ λοιπὸν νὰ καταφρονῆς τὰ χρήματα, ὅταν τὰ ἔχης, ὥστε νὰ μὴ πονέσης καὶ ἂν ποτε τὰ χάσης. Νὰ ἐξοδεύης, ὅταν ἔχης, τὰ χρήματά σου δι' ἐπιφελεῖς σκοποῦς, ὥστε ὅταν τὰ στερηθῆς, νὰ ἔχης διπλοῦν κέρδος, καὶ τὴν ἀνταμοιβὴν σου δηλ., ἡ ὁποία σοῦ ἐπιφυλάσσεται ἐκ τῆς ἀρίστης δαπάνης, καὶ τὴν διαπαιδαγώγησιν ποῦ ἀπέκτησες ἀπὸ τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, ἡ ὁποία σοῦ εἶναι χρήσιμος διὰ τὸν καιρὸν τῆς ἐλλείψεως τῶν χρημάτων. * Ἄλλως τε διὰ τοῦτο ὀνομάζονται χρήματα, διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιώμεν ὅπου πρέπει καὶ ἄχι νὰ τὰ χῶνωμεν εἰς τὴν γῆν. Καὶ κτήματα²¹ λέγονται ἐπίσης διὰ νὰ τὰ ἔχωμεν ἡμεῖς εἰς τὴν κατοχὴν μας καὶ ἄχι νὰ γινώμεθα ἡμεῖς κτήματα αὐτῶν. E Ἔσοι κύριος πολλῶν χρημάτων; Μὴ γίνεσαι λοιπὸν δούλος αὐτῶν, τῶν ὁποίων σὲ ἔκαμε κύριον ὁ Θεός. Καὶ δὲν γίνεσαι δούλος, ὅταν τὰ ἐξοδεύης ἐκεῖ ποῦ πρέπει καὶ ἄχι ὅταν τὰ παραχῶνς. Τίποτε δὲν ἐξανεμίεται τόσοσὺν εὐκόλως ὅσον ὁ πλούσιος. Τίποτε δὲν μεταβάλλεται τόσοσὺν εὐκόλως, ὅσον ἡ εὐπορία. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ κατοχὴ αὐτοῦ εἶναι ἀδεδαία καὶ πολλὰς φορές πετᾷ μέσα ἀπὸ τὰ χέρια μας ταχύτερον καὶ ἀπὸ πτηνὸν καὶ διαφεύγει ἀδικώτερον καὶ ἀπὸ δραπέτην, δι' αὐτὸ καθ' ὃν χρόνον εἴμεθα κύριοι αὐτοῦ, ⁶⁵⁶ A νὰ τὸν χρησιμοποιώμεν δεόντως, ὥστε, ἀπὸ

²⁰ Ἰερὴλ. Λουκ. 21 9.

²¹ Ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Χριστοδωμῆ καὶ ἀπὸ τῶν Ἀποστολικῶν καὶ προπαιδευτικῶν βιβλίων τῶν ἁγίων ὁμοίως θύεται καὶ τὴν ἐπιμέλειαν τῶν χρημάτων.

τὰ ἀδεδαία χρήματα ἐξασφαλίζοντες σταθερὰ ἀγαθὰ, νὰ κληρονομήσωμεν τὸν θησαυρὸν ὃ ὁποῖος μᾶς ἐπιφυλάσσεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Πρᾶγμα τὸ ὁποῖον εὐχόμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου καὶ μετὰ τοῦ ὁποῖου ἄς δοξάζωμεν τὸν Πατέρα μαζί καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἄμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*Εκφρασιν θαυμασμοῦ πρὸς τὴν πίστιν τοῦ Πατριάρχου Ἀβραάμ καὶ ἔπαινον τῆς ἀντιδράσεώς του ἀποτελεῖ ἡ ὁμιλία αὕτη. Βέβαια, δὲν ἔχομεν ἐδῶ ἀναφορὰν εἰς κάθε ἐκδήλωσιν τῆς ζωῆς -ου, ἀλλὰ ἡ ὁμιλία ἔχει ὡς ἀντικείμενον τὸ ἐπεισόδιον, κατὰ τὸ ὁποῖον ὁ Θεὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ νὰ θυσιάσῃ τὸν υἱὸν του Ἰσαάκ.

*Ἐντεῦθεν ὁ Χρυσόστομος εὐρίσκει τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἐξάρῃ τὴν πίστιν του καὶ τὴν βλοκκληρωτικὴν του ἀφοσιώσιν εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὸ γεγονός διὸ ὁ Ἀβραάμ, μολοντί γέρον, δὲν ἐδίστασε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ πρὸς ἀγνωστον κατεύθυνσιν, ὅτε ἀπέφυγε τὴν προσφορὰν τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ του. Ἡ ἐκ τοῦ παρῳχημένου τῆς ἡλικίας του πηγάζουσα ἀδυναμία κατενικήθη ἀπὸ τὴν θερμὴν του πίστιν, ἡ ὁποία ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ὑποσκελίσῃ τὴν φυσικὴν τάξιν καὶ τὸν συνήθη ρυθμὸν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ ὀδηγῇ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν θαυμαστῶν γεγονότων. Ἔτσι, ὁ Ἀβραάμ δὲν ὑποχωρεῖ πρὸ τῆς ἀναλήψεως ἔργων, τὰ ὁποῖα μόνον νέοι ἄνθρωποι θὰ ἀνελάμβανον, ὅτε πάλιν ἀδυνατεῖ νὰ καταπιεῖ τὴν πατρικὴν του φιλοστοργίαν, προκειμένου νὰ ἐπιτελέσῃ τὴν θείαν ἐντολήν.

Τὰ συμβάντα αὐτὰ ὑπῆρξαν τύποι τῶν μελλόντων νὰ ἐπακολουθήσουν καὶ ἔλαβον χώραν διὰ νὰ προῖδεάσουν τοὺς Ἰουδαίους, ὥστε νὰ ἀποδεχθοῦν εὐκολώτερα τὴν ἐν Χριστῷ ἀποκάλυψιν.

ΛΟΓΟΣ ΣΤ'

ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΚΑΡΙΟΝ ΑΒΡΑΑΜ

741 Α Εἶδατε λευκὴν κεφαλὴν γεμάτην σφοίγος καὶ γῆρας ἀκμαῖον; Εἶδατε γενναῖον ἀθλητὴν ὁ ὁποῖος ἠγωνιάσθαι μετὰ τὴν φύσιν καὶ μετὰ τὸ πατρικὸν φίλτρον; Εἶδατε ἄνδρα εἰς τὸ ἔσχατον γῆρας νὰ εἶναι σπερώτερος ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα; Ἦσαν βεβαίως ἐξηγνημένοι αἱ σωματικά του δυνάμεις, ἐνευρώθη δὲμος ἡ δύναμις τῆς πίστεως. Ταῦτα πράγματι εἶναι τὰ κατορθώματα τῆς Ἐκκλησίας, διότι ἡ ἀτονία τοῦ σώματος οὐδόλως παραβλάπτει τὴν προθυμίαν τῆς πίστεως. Διότι εἶναι κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας τὸ συρρικνωμένον γῆρας καὶ ἡ ἀναπερωμένη πίστις καὶ δι' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα ἡ Ἐκκλησία χαίρει περισσώτερον. Διότι ὁ γέρον εἶναι ἀχρηστος διὰ τὰς ἐκτὸς τῆς οἰκίας ἐργασίας, δι' οὐδεμίαν δὲν εἶναι κατάλληλος, ἀλλὰ παντοῦ θεωρεῖται ἀξίος συγγνώμης, ἐφ' ὅσον ἐξ αἰτίας τῆς σωματικῆς του ἀδυναμίας δὲν δύναται νὰ φανῇ χρήσιμος εἰς τὴν ἐξοικονόμησιν τῶν μέσων τῆς ζωῆς.

Παραδείγματος χάριν, Β δὲν δύναται ὁ γέρον νὰ μετὰσχη εἰς πολεμικὴν ἐπιχείρησιν, ὅτε νὰ ἱππεύσῃ, ὅτε νὰ χειρισθῇ τὸ δόρυ, ὅτε νὰ κινήσῃ τὴν ἀσπίδα, ὅτε νὰ ὑψώσῃ τὸν καύσωνα τοῦ ἡλίου, ὅτε νὰ ἀνέβῃ εἰς μεγάλην ὄδοποιρίαν, ὅτε νὰ ὑπομείνῃ τὴν φοβεράν δοκιμασίαν τῆς πείνης, ὅτε τοὺς πολλοὺς καὶ δυνατοὺς θαυμάσας. Ἀλλὰ κάθεται εἰς ἡσυχον μέρος, ἔχων ὡς συνηγόρον τὸ γῆρας.

Τοῦτο δύναται νὰ τὸ παρατηρήσῃ κανεὶς καὶ εἰς τὰ πλοῖα. Δὲν δύναται ὁ γέρον νὰ καθῆσθαι εἰς τὸ τιμόνι, ὅτε νὰ διασχίσῃ πελάγη, ὅτε νὰ κωπηλατήσῃ, ὅτε νὰ σηκώσῃ τὸ πανί, ὅτε νὰ ἀντισταθῇ εἰς ἐναντίους ἀνέμους, ὅτε νὰ ὑπομείνῃ τὴν δριμύτητα τοῦ ψύχους. Ὅτε ἄλλο παρόμοιον δύναται νὰ πράξῃ, ἀλλὰ κάθεται εἰς τὸ πλοῖον συχωρούμενος ἐξ αἰτίας τῆς ἡλικίας του.

Γ Τοῦτο δύναται νὰ τὸ ἴδῃ κανεὶς καὶ εἰς τοὺς γεωρ-

1. Ἐνωσὶ τὴν ἀπόκλιτον του νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαάκ.

γούς. Δέν δύναται δηλ. ὁ γέρον οὔτε ἀροτρον νά σύρη, οὔτε ἀλάκα νά διανοιξη, οὔτε ἵπποδαμαστής νά γίνη, οὔτε νά ὑπαιμῆν τήν δύναμιν ἰσχυρῶν δοῶν, οὔτε τήν ἐφοδον τοῦ καυσῶνος, οὔτε τήν δοκιμασίαν τῆς ὑπερβολικῆς θερμότητος, οὔτε τὸ θάρος τῆς ἀξίνης, οὔτε ἄλλο τίποτε ἐξ αὐτῶν ποῦ χρησιμοποιοῦνται διὰ τήν καλλιέργειαν τῆς γῆς. Ἄλλὰ κάβεται εἰς τήν οἰκίαν του ἔχων ὡς συνήγορον τὸ γῆρας.³

Εἰς τήν Ἐκκλησίαν ὁμοῦ, τὰ πράγματα δέν συμβαίνουν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Ἄλλὰ οἱ ἐνάρετοι ἄνθρωποι, ὅταν γηράσουν, τότε γίνονται περισσότερο χρήσιμοι. Διότι δέν ἀπαιτεῖται δύναμις τοῦ σώματος, ἀλλὰ δύναμις τῆς πίστεως. Ὁ τοιοῦτος ἦτο ὁ Ἀβραάμ, μέ ἐξηγητημένην τήν σωματικὴν δύναμιν, ἀλλὰ μέ ἀκμάζουσαν τήν δύναμιν τῆς πίστεως. Ἦτο γέρον, ἀλλὰ εἰς τὸ θαθὺ γῆρας ἐπολέμει ἐναντίον τῆς φύσεως καὶ ἔσθησε μεγάλα τρόπαια νίκης. Ἦτο γέρον, ἀλλὰ ἦτο δυνατώτερος ἀπὸ τὸν σίθηρον καὶ στερεώτερος ἀπὸ τὸν ἀδάμαντα. Καὶ ὅταν ἦταν νέος, δέν κατώρθωσε τίποτε ἀπὸ αὐτά, ὅτε ὁμοῦ παρήλθεν ὁ χρόνος τῆς ἀκμῆς, τότε ἔσθησε τὸ τρόπαιον τῆς νίκης. Εὗρισκετο εἰς θαθὺ γῆρας, ἀλλὰ τὸ γῆρας δέν ἐστάθη ἐμπόδιον. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος ἐγνώριζε τήν δύναμιν αὐτοῦ, ἐνεφανίσθη ἐνώπιόν του καὶ τοῦ λέγει: Ἐ «Νὰ ἐξέλθης ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ ἀπὸ τοῦς συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν καὶ νὰ μεταβῆς εἰς τὴν γῆν, τὴν ὅποιαν θά σοῦ δεῖξω». Ὁ Ἀβραάμ ὑπήκουσεν εἰς τὸν λόγον, ἂν καὶ ἦτο πολὺ γέρον⁴ καὶ ἀδύνατος εἰς τὸ σῶμα,⁵ καὶ δέν εἶπε μέσα του: Πρὸς τὰ ποῦ νὰ ἀναχωρήσω ἐνὸς εὗρισκομαι εἰς τὸ θαθὺ γῆρας; Ν' ἀφήσω τὴν πατρικὴν μου οἰκίαν καὶ τὴν γῆν εἰς τὴν ὅποιαν ἐγεννήθην; Ἐδῶ ὅπου ἔχω μεγάλην περιουσίαν καὶ δοξάν γονέων; Ὅπου ἔχω πλοῦσια κτήματα καὶ πολλοὺς καλοὺς φίλους; Ἐλυπεῖτο θεσάκις πρὸς τὸ παρὸν, ἀλλὰ δέν παρήκουσε. Ὡς φίλος τοῦ τόπου του ἔλυπεῖτο πολὺ νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ, ὡς φιλόθεος ὁμοῦ ἐδέχετο τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπήκουεν. Καὶ τὸ ἀ-ἀξιοθαύμαστον εἶναι, ὅτι οὔτε κἂν τοῦ εἶπεν ὁ Θεός εἰς ποῖον τόπον νὰ μεταβῆ, ἀλλὰ ἀφίμων ἀπροσδιόριστον τὸν

3. Γεν. 12, 1.

3. Ἀπὸ τῆς ἰσθμῆς τῆς ζωῆς ὁ ἱερός Πατήρ εὐθετησε τὰς πνευματικὰς ἀληθείας, ὅστε νὰ γίνονται πλέον ἀληθεῖς καὶ κατανοηταί.

4. Ὡς γυναικῶν, ὁ Ἀβραάμ ἦταν ἑβδομήκοντα ἔτην ὅταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τῆς Χαρρῶν κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Δέν ἐβίωσε νὰ ἀρχίσῃ νῆαν προσβάτικον εἰς τὴν ἠλικίαν ποῦ ἡ ζωὴ δὲν εἶχε πλεονεκτήματα.

τόπον καὶ τὸ ὄνομά του, ἐδοκίμασε τὴν ψυχικὴν του διάθεσιν ἐναντι τῆς ἐντολῆς. Διότι, ἐάν τοῦ ἔλεγεν ὅτι πρόκειται νὰ μεταβῆ εἰς χώραν εἰς τὴν ὅποιαν ρεῖ γάλα καὶ μέλι, τότε θά ἀπεδεικνύετο, ὅτι ὁ Ἀβραάμ κατὰ βάθος δέν ὑπήκουσεν εἰς τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ ἀπλῶς ἐπροτίμισε μίαν καλύτεραν γῆν ἀπὸ τὴν ἰδικήν του. Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἀβραάμ χωρὶς νὰ γνωρίσῃ ποῦ πηγαίνει. Ὁ εἶδες γῆρας ποῦ σεμνύνεται διὰ λαμπρὰ ἔργα; Τοιοῦτα εἶναι, καθὼς προεῖπα, τὰ ἰδικὰ μας πράγματα. Δέν τὰ καταβάλλει ἡ ἀδυναμία τοῦ γῆρατος οὔτε ὁ χρόνος τὸ μαραίνει διότι τὸ γῆρας δέν εἶναι εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν. Διὰ τοῦτο μένου ἀγέραστα.

Ἐξῆλθε λοιπὸν ὁ Ἀβραάμ χωρὶς νὰ λάθῃ τίποτε μαζὶ του, κατοικῶν ἀκόμη εἰς σκηνάς. Καὶ δέν ἐφάνη ἀπίστος, οὔτε ἐταράχθη ἀπὸ ἀγωνίαν. Διότι εἶχεν ὡς ἀξιοπίστον ἐνέχυρον τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ, ποῦ τὸν ἐκάλεσε. Ἦτο δὲ αὐτὸς στείρας καὶ δέν ἐτεκνοποιοῖ, καθὼς καὶ ἡ σύζυγός του Σάρρα. Καὶ ἀπέκτησε κατόπιν ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ υἱόν, τὸν Ἰσαάκ. Ὅταν ἡ φύσις ἀπέκλεισε τὴν τεκνοποίησιν, τότε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ τοῦ ἔκανε τὴν δωρεάν. Καὶ ἔλαθεν ὁ Ἀβραάμ ἀξίαν ἀνταμοιβῆν διὰ τὴν ὑπακοὴν του, ἀλλὰ χωρὶς νὰ τὸ γνωρίσῃ. Ὁ Διότι ἐάν τὸ ἐγνώριζε δέν θά ὑπῆρχε τίποτε τὸ ἀξιοπίστον ποῦ θά εἶχε κάνει καὶ διὰ τὸ μᾶθης, ὅτι δέν ὑπήκουσε διὰ τοῦτο, σημείωσε ὅτι δέν παρήκουσε καὶ ὅταν διετάχθη νὰ τὸν θυσιάσῃ, ἀλλὰ κατανικᾷ τὴν φύσιν καὶ ἀσπάξεται τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καταπατεῖ τὰ ἴδια αὐτοῦ σπλάγγνα; ἀλλὰ δέν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεόν, ποῦ τὸν ἐκάλεσε.

Τὶ εἶπε λοιπὸν πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός; Ὁ Ἀβραάμ, Ἀβραάμ. Καὶ αὐτὰς ἀπήντησε: Ἐἰδοῦ ἐγώ. Καὶ τοῦ εἶπεν ὁ Θεός: Ἀλάθε τὸν ἀγαπητὸν υἱόν σου, τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες καὶ νὰ τὸν προσφέρῃς ὀλοκαύτωμα ἐπάνω εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ ὄρη ποῦ θά σοῦ εἴπω.⁶ Ὁ Καὶ δέν ἐσπένευσεν εἰς αὐτὸν οὔτε τὸ ἄσος, ἀλλὰ μέ τὴν ἄσπισίαν αὐτῆν τὸν ἐβύθισεν εἰς μεγαλυτέραν θλίψιν. Ἄλλ' ὁμοῦ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δέν ἐθορύβησεν τὸν Ἀβραάμ. Ἦ καλῶτερον τὸν ἐθορύβησεν. Διότι ὑπέφερον ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ δέν ἐσύρετο εἰς τὴν ἄσπισίαν. Ἐκλυδωνίζετο ὡς πατήρ. ἀλλὰ δέν κατεποντίζετο. Διότι ἠγάπα τὸν Θεόν. Τὰ σπλάγγνα του ἐωλονίζοντο. ἀλλὰ ἐνίκα ἡ πίστις. Καὶ μὴ εἶπες, ὅτι δέν ὑπέφερε καθόλου ὁ Ἀβραάμ. Σκέψου κατὰ ποῖον τρό-

6. Γεν. 22, 2.

πον ἐπιτροπείτο συνταρασσόμενος ἀπὸ τὸ πατρικὸν φίλτρον του καὶ πρόσεξε τὴν φιλοσοφίαν του. Δὲν ἀποκαλύπτει τίποτε οὔτε εἰς τὴν Σάρραν. Ἐ Διότι ἐφοβείτο μήπως ἐμποδίσῃ τὴν ἐπιτέλειον τοῦ μυστηρίου. Διότι ἐάν τῆς τὸ ἔλεγεν, ἦτο φυσικὸν νὰ τὸν ἀποστατώσῃ καὶ νὰ τοῦ εἴπῃ: «Ποῦς πηγαίνει τὸν υἱὸν σου, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησα παρ' ἐλπίδα, τὸν ὁποῖον ἐδέχθην συμφώνως πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν, τὸν ὁποῖον ἔλαθον ἀντὶ τῆς φιλοξενίας, τὸν ὁποῖον μοῦ ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς θαθὴ γῆρας; Ποῦ τὸν πηγαίνει; Ποῦ μοῦ τὸν παίρνεις; Οὐδεὶς ἐφανερῶθῃ εἰς σέ. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν νὰ φανερωθῇ εἰς σέ ὁ Θεὸς καὶ νὰ σοῦ ζητήσῃ τὸν υἱόν, τὸν ὁποῖον μοῦ ἐχάρισε παρ' ἐλπίδα; ⁷⁴³ Ἄ Αὐτὸς τὸν ἐχάρισεν, ὁ ἴδιος τὸν παίρνει ὀπίσω; Ἐάν τὸν ἐχάρισε διὰ νὰ τὸν πάρῃ ὀπίσω, ἦτο προτιμότερον νὰ μὴ τὸν εἶχε χάρισαι. Διότι δὲν εἶναι τόσος πόνος νὰ μὴ ἔχης, ὅσος εἶναι νὰ λάθῃς καὶ νὰ χάσῃς. Σκέψου τὴν Σάρραν φλογισμένην καὶ πυρπολουμένην καὶ συγκλονιζομένην ἀπὸ τὴν φύσιν τῆς, τὴν μήτραν τῆς νὰ διαστρέφεται καὶ τὰ σπλάγχνα τῆς νὰ μεταβάλλωνται. Διότι αἱ γυναῖκες εἰς αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ πράγματα συγκινούνται εὐκόλως. Καὶ ὅσον περισσότερον τρυφερά καὶ συναισθηματικὴ ἦτο, τόσον περισσότερον θὰ παρενετίτο ἢ φιλονικία πρὸς τὸν Ἀβραάμ, καὶ θὰ ἠμποδίζετο ἡ θυσία καὶ θὰ ἔματαιοῦτο τὸ μυστήριον. Ἐὶ δὲν θὰ ἔκαμνεν ἢ Σάρρα διὰ νὰ ἀποσπάσῃ τὸν υἱὸν τῆς; ⁷⁴⁴ Διότι δὲν ἠδύνατο νὰ ὑπομείνῃ αὐτὸ πού ἐγένετο, νὰ φονεῦθῃ δηλ. ὁ υἱὸς τῆς, τὸν ὁποῖον ἀπέκτησε παρ' ἐλπίδα, αὐτὸς, ὁ ὁποῖος ἐδωρήθη εἰς αὐτὴν κατὰ τὸ γῆρας, νὰ ὀδηγηθῇ εἰς τὴν σφαγὴν, καὶ αἱ ἴδιαι αἱ χεῖρες τοῦ πατρὸς νὰ διαπράξουν παιδοκτονίαν. Δὲν θὰ τὸ ἠνείχετο αὐτὰ ἢ Σάρρα, ἀλλὰ θὰ ἐδημιούργει σκληρὰν φιλονικίαν μετὰ τὸν Ἀβραάμ, καὶ μετὰ τὴν φιλονικίαν κατ' ἀνάγκην κάποια ἐνέδρα θὰ ἠκολούθει, καὶ ἀφοῦ ἠκολούθει ἐνέδρα, τὸ μυστήριον θὰ ἐμποδίζετο.

Δὲν ὠμίλησε λοιπὸν ὁ Ἀβραάμ εἰς τὴν γυναῖκα του διὰ νὰ μὴ δημιουργηθῇ φιλονικία, καὶ συνετεία τῆς φιλονικίας τὸ πρᾶγμα προχωρήσῃ εἰς διαμάχην καὶ συνετεία τῆς διαμάχης φθάσων εἰς διάστασιν διὰ τὸν υἱὸν καὶ δραδύνη C ἢ ἐπαγγελία καὶ διὰ νὰ μὴ, ἀφοῦ δραδύνη ἢ ἐπαγγελία, τὸ πρᾶγμα καταλήξῃ εἰς ἐνέδραν καὶ τὸ μυστήριον μείνῃ ἀπραγματοποίητον.

Ὁ φιλόσοφος ὅμως Ἀβραάμ, ὁ ἀβλητῆς, ὁ ὁποῖος ἠγωνίζετο καὶ μετὰ τὴν φύσιν καὶ ἐπυγμαίει μετὰ τὰ σπλάγχνα του καὶ ὠπλιζέτο ἐναντίον τῆς φύσεως, δὲν παρήκουσεν,

ἀλλὰ ὑποχωρῶν ἐμπρὸς εἰς τὴν ἐπιταγὴν τοῦ Θεοῦ, ἤκουσε τὸ μήνυμά του καὶ ἔλαθεν ἀμέσως τὸν υἱὸν του. Εὐχαρίστως ἀσχολοῦμαι μετὰ τοὺς λόγους αὐτούς: «Λάβε τὸν υἱόν σου τὸν ἀγαπητόν, τὸν ὁποῖον ἠγάπησες, τὸν Ἰσαάκ, καὶ πρόσφερε τὸν ὀλοκαύτωμα πρὸς ἐμέ, ἐπάνω εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ θῆρα πού θά σοῦ εἴπω». Καὶ ἔλαθεν ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ καὶ τὴν θύον καὶ τοὺς δύο δούλους καὶ ἀνεχώρησεν. Ἐπειτα ὅταν ἔρθασαν εἰς ἓνα μέρος, λέγει εἰς τοὺς δούλους: ⁷⁴⁵ «Καθίσατε σεῖς ἐδῶ, ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδίον θὰ μεταδῶμεν ἕως ἐκεῖ καί, ἀφοῦ προσκυνήσωμεν, θὰ ἐπανέλθωμεν πάλιν πρὸς σᾶς». Ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ὁ Ἀβραάμ ἐπροφῆτευσεν μετὰ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος. Ἀναθαίνειν νὰ σφαγιασθῇ τὸν υἱὸν σου καὶ λέγεις «θὰ ἐπιστρέψωμεν»; Εἰς τὴν προσπάθειάν του ν' ἀποκρύψῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τοὺς δούλους, καθίσταται προφήτης. Καὶ ἔλασε μετὰ τοῦ πῦρ εἰς τοὺς ὄμους τοῦ Ἰσαάκ καί, ἀφοῦ ἔλασε μετὰ τοῦ πῦρ καὶ μάχαιραν, ἀνέβη ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος. Καὶ τί λέγει ὁ Ἰσαάκ πρὸς τὸν πατέρα του; «Πάτερ». Καὶ ἐκείνος: «Τί εἶναι, τέκνον μου;» Καὶ ἐρωτᾷ ὁ Ἰσαάκ: «Ἰδοὺ βλέπω τὸ πῦρ καὶ τὰ ξύλα. Ποῦ εἶναι τὸ πρόβατον διὰ τὴν θυσίαν;» Καὶ ὁ Ἀβραάμ λέγει πρὸς αὐτόν: «Ὁ Θεὸς δὲ φροντίσῃ διὰ τὸ πρόβατον τῆς θυσίας, τέκνον μου.» Ἐ Ἰδοὺ λοιπὸν καὶ δευτέρα προφητεία. Δὲν δύναται οὔτε τοὺς λόγους νὰ παραλείψῃ οὔτε τὰ γεγονότα νὰ παραδράμῃ. Ἀναλαγίσου τὰ ὀνόματα τὰ ὁποῖα ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ χάσων τὴν πραγματικὴν ἔννοιάν των. Αὐτὴν τὴν στιγμήν ὁ Ἰσαάκ προσφωνεῖ τὸν Ἀβραάμ πατέρα καὶ ὁ Ἀβραάμ τὸν Ἰσαάκ υἱόν, καὶ τὰ ὀνόματα ἴσχυον πρὸς στιγμήν, διότι ἐπρόκειτο ἀμέσως νὰ ἀπογυμνωθῶν ἀπὸ τὴν οὐσίαν των. Σκέψου τί ὑπέφερον ὁ Ἀβραάμ προσφωνούμενος ἀπὸ τὸν Ἰσαάκ, τὸν ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ σφάξῃ, «πάτερ». ⁷⁴⁶ Ἄ Πῶς δὲν ἐκόπησαν τὰ ὀνόματά του; Πῶς δὲν συνετρίβησαν τὰ μέλη του; Πῶς δὲν παρεφρόνησεν, ὅταν ἤκουσε ταῦτα ἀπὸ τὸν υἱὸν του τὸν Ἰσαάκ; Ὅμως τὸν πρόσφερε, καὶ ἔβασε τὸν Ἰσαάκ καὶ ἔλασε μετὰ τὴν δεξιάν χεῖρα τὴν μάχαιραν. Διὰ νὰ σφάξῃ τὸν υἱὸν του. Ὡ, ἀλλοίμονον εἰς τὴν δεξιάν ἐκείνην, ἢ ὁποῖα ὠπλιθῆ κατὰ τοῦ υἱοῦ. Δὲν δύναται νὰ περιγράψῃ μετὰ λόγους αὐτὰ πού ἐπηκολούθησαν. Πῶς δὲν ἐναρκώθη ἡ χεῖρ; Πῶς δὲν ἔπασε τὸ ξίφος ἀπὸ τὴν χεῖρα;

6. Γεν. 22, 2.

7. Γεν. 22, 5.

8. Γεν. 22, 7-8.

Πώς δὲν διελύθη ὄλος καὶ δὲν συνετρίβη; Πώς ἀντέξε νὰ σταθῆ καὶ νὰ ἴδῃ τὸν Ἰσαάκ δεμένον; Πώς δὲν ἔμεινε αἰφνιδίως νεκρός; Πώς τὸν συνεκράτησαν τὰ νεύρα; Πώς ἡ ψυχὴ ἔμεινε εἰς τὴν θέσιν τῆς;⁹ Δὲν δύναμαι νὰ εὐρω λέξεις νὰ περιγράψω αὐτὸ ποῦ ἔγινε.

Β "Ὅσοι εἰσθε πατέρες ἢ μητέρες, ἔλθετε πλησίον μου, ἀπλώσατε τὴν χεῖρα, βοηθήσατε τὸν λόγον μου. Διότι μὲ ἐγκαταλείπουν αἱ δυνάμεις ἐμπρός εἰς αὐτὴν τὴν πραγματικότητα. Συγχωρήσατέ με, ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ μὲ βοηθήσατε σεῖς. Ἐχει κανεὶς πολλάκις πέντε ἢ καὶ ἔξ υἱοὺς καὶ θυγατέρας. Καὶ ὅταν ἀρρωστήσῃ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ πατὴρ περιφέρεται διαρκῶς εἰς τὴν κλίνην του καὶ φιλεῖ τοὺς πόδας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ παιδός, ἀγκαλιάζει τὰς χεῖρας, θεωρεῖ τὴν ἡμέραν νύκτα καὶ τὸ φῶς τὸ θεωρεῖ σκότος, ὄχι διότι μεταβάλλει τὴν φυσικὴν τάξιν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ διότι ἀπὸ τὴν μεγάλην του θλίψιν δὲν εὐχαριστεῖται καθόλου ἀπὸ αὐτά. Κλίνει μαλακαὶ στρώνονται, ἱατροὶ παρακάθηνται, πολλοὶ ὑπηρετοὶ περιποιῶνται τὸν ἀσθενῆ, ὁ πατὴρ λειώνει ὀλόκληρος. C Καὶ ἂν ἔχη ἀφθονα χρήματα, τοῦ εἶναι ὀδύνη, διότι δὲν δύναται νὰ ἀνακτήσῃ τὴν νηφαλιότητά του, καθὼς εἶναι μεθυσμένος ἀπὸ τὴν λύπην. Καὶ ὅλα γύρω του εἶναι ἀνίκανα νὰ τὸν ἐγκαρδιώσουν.

Ὁμοίως καὶ ἡ μήτηρ περιέρχεται ὀδυρομένη, πυρπολουμένη καὶ φλογισμένη ὅλη καὶ ἀναζητεῖ δύναμιν διὰ νὰ συμμερισθῆ τὸν πόνον. Ἡ μάλλον διὰ νὰ ἀναλάβῃ αὐτὴ ὄλον τὸν πόνον, ὥστε ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν τὸ τέκνον τῶν ποῦ ὑποφέρει. Δὲν ἔχει δι' αὐτὴν κανένα νόημα ἢ παροῦσα ζωὴ, οὔτε ἡ μέλλουσα, ἀλλὰ πολυτιμότερον ἀπὸ ὅλα αὐτὰ θεωρεῖ τὴν δυνατότητα ν' ἀναλάβῃ αὐτὴ ὅλην τὴν ἀρρώστιαν τοῦ τέκνου τῆς.

Δὲν εὐρίσκω λόγους διὰ νὰ περιγράψω αὐτὸ τὸ πάθος. Φαντάσου λοιπὸν καὶ τὸν Ἀβραάμ νὰ διέρχεται τὴν αὐτὴν δοκιμασίαν. D Ἀλλὰ ταυτοχρόνως νὰ φιλοσοφῇ καὶ νὰ ὑπακούῃ εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ. Ὑπέτασσε τὴν φύσιν καὶ ἐν τούτοις ἡ ἐντολὴ τῶν σπλάγγων ἐγένετο ἰσχυροτέρα. Ὑπέφερε, δεβαίως ὅλ' αὐτά, καθὼς εἶπα, ὡς ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐφιλοσοφεῖ ὡς ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἦτο δο-

9. Καθὼς ἀνατῆκε τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς ὁ Χρυσόστομος μεθίσταται εἰς τὴν θέσιν τοῦ Ἀβραάμ καὶ προσπαθεῖ νὰ παρουσιάσῃ τὰ συνασθέντα ποῦ τὸν κατατίθεν, τὴν στιγμήν ποῦ πρόκειται νὰ γίνῃ σφαγὴς τοῦ παιδίου του.

νατὸν νὰ ἴδῃ τὸν Ἰσαάκ μάρτυρα ζωντανόν καὶ ὄχι ζωντανόν, νεκρόν καὶ ὄχι νεκρόν. Διότι ὅσον κατὰ τὴν γνώμην τοῦ πατρός ἦτο νεκρός, ἄλλο τόσον ἀπὸ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ δὲν ἦτο. Διότι ἦτο τύπος καὶ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐχρησίμειυσεν ὁ τύπος διὰ νὰ ἐπακολουθήσῃ ἡ ἀλήθεια. Ἐπειτα δένεται ὁ Ἰσαάκ καὶ δὲν σφαγιάζεται. E Διότι ἦλθεν ἐκ τῶν ἄνω φωνῆ γεμάτη ἐσπλαγχνίαν καὶ φιλανθρωπίαν καὶ σταματᾷ τὸν πατριάρχην, ὁ ὁποῖος ἦτο ἔτοιμος νὰ σφάξῃ. Καὶ λέγει: «Ἀβραάμ, Ἀβραάμ μὴ θέσης τὴν χεῖρα σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδάριον». Διὰ τὸ ὄχι «εἰς τὸν παῖδα», ἀλλὰ «εἰς τὸ παιδάριον»; Διὰ τὸ μειώνει τὸ πρᾶγμα μὲ τὸ ὑποκοριστικόν: Διότι ἦτο ἄνθρωπος (ὁ Ἰσαάκ). Καὶ ἐχρειάζεται Υἱός, ὄχι παιδάριον. Ὅχι δούλος, ἀλλὰ Υἱός ἀληθινός, μονογενής, ⁷⁴⁵ A ἀπεσταλμένος πρὸς ἡμᾶς ἀπὸ τὸν Πατέρα. «Μὴ θέσης τὴν χεῖρά σου ἐπάνω εἰς τὸ παιδάριον». Ἀπεδέχθης εὐχαρίστως τὸν τύπον, δέξου τώρα τὴν ἀλήθειαν.

Καὶ ὁ Ἀβραάμ προφητεῖ μὲν παραπλανῶν τοὺς δούλους. Βλέπει δέ, ὅτι αὐτὰ ποῦ εἶπε ἐπαληθεύουν. Τὶ εἶπε δηλαδὴ; «Καθήσατε ἐδῶ μὲ τὴν δυνον. Ἐγὼ δὲ καὶ τὸ παιδάριον θὰ ἀνέλθωμεν ἕως ἐκεῖ καὶ ἀφοῦ προσκυνήσωμεν, θὰ ἐπιστρέψωμεν πλησίον σας». Καὶ τὰ εἶπε αὐτά, ἐνῶ ἐσκέπτετο ἄλλα. Τὰ πρᾶγματα ὅμως τελικῶς κατέληξαν ὅπως ἔλεγε καὶ ὄχι ὅπως ἐσκέπτετο. Ἀφίνει δὲ ὅπισω τοὺς δούλους, διὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῇ ἀπὸ αὐτοὺς νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ. Μὴ νομίσουν δηλαδὴ οἱ δούλοι, ὅτι ὁ γέρον καταλήφθη ἀπὸ κάποιαν γεροντικὴν παράκρουσιν καὶ ἀνακόψουν τὴν ὁρμὴν του πρὸς τὴν θυσίαν λέγοντες: Β Κύριε, τί κάμνεις; Θυσιάζεις τὸν ἐξ ἐπαγγελίας υἱόν σου, τὸν ἀγαπητόν, τὸν δωρηθέντα παρὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν γηροκόμον σου, τὸν κληρονόμον σου, τὸν διάδοχόν σου, τὸν υἱόν τῆς Σάρρας; Σκέψου τί κάμνεις, ἀνακοίνωσέ το εἰς τὴν σύζυγόν σου, ἢ ὅποια μετὰ σοῦ τὸν ἐγέννησε καὶ ὑπέμεινε τὰς ὀδύνας τοῦ τοκετοῦ. Θυσιάσε πρῶτον ἡμᾶς καὶ ἔπειτα τὸν υἱόν σου.

Ὁ σοφός ὅμως πρεσβύτης δὲν παραλαμβάνει μαζί του αὐτοὺς ποῦ θὰ ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἐμποδίσουν, ἀλλὰ δίδει εἰς τὸ θῦμα νὰ βαστάξῃ τὰ ξύλα, διὰ νὰ ἔχη τὴν μορφήν τοῦ Σωτήρος ποῦ ἐβάσταζε τὸν σταυρόν. Καὶ καθὼς ὁ παῖς ἐβάσταζε τὰ ξύλα καὶ ὠμίλει, συνετάρασσε τὰ σπλάγγ-

10. Γεν. 22, 11-12.

11. Αὐτόν. 22, 5.

χνα του πατρός του, αλλά δεν τον απεμάκρυνε, από τον πόθον του Θεού. C Τι του έλεγε, αλήθεια; Του έλεγε: «Πάτερ». Σκέψου τί σημαίνει η λέξις «πάτερ». Και πράγματι, και ήμεις όταν πρόκειται να θυσιάσωμεν ή άμυόν ή άλλο τί ζώον, και τό ίδωμεν να θελάσκη και να απευθύνεται προς ήμιας μέ ήρεμον φωνήν, τό ευσπλαγχιζόμεθα, αισθανόμεθα οικτον δι' αυτό, τό οποίον εκβάλλει άναρθρον φωνήν. Σκέψου τώρα τί θα έκαμνε αυτό τό πρόβατον, εάν συνωμιλει προς άνθρωπον άσθενή: «Πάτερ, Ιδού τό πύρ και τά ξύλα, που είναι τό πρόβατον διά την θυσίαν;»¹² 'Ο Ιδιος δέ ο όμιλών ήτο εις την ψυχήν του πατρός τό πρόβατον, τό οποίον εκίνει τον Ιερέα εις ευσπλαγχνίαν. Διότι δεν έμαθήτευσεν εις τον Χριστόν, ά οποίος έλεγεν: «Όστις αγαπά τον πατέρα ή την μητέρα ή τον υιόν ή την θυγατέρα περισσότερο από έμέ, δεν είναι άξιος έμου».¹³ Έμιμείτο δέ ένα Πατέρα διά τον οποίον έλέγη: «Όυτος δεν έλυτήθη του Ιδίου υιού του, αλλά παρέδωσεν αυτόν εις θάνατον χάριν όλων ήμών».¹⁴ D Που είναι τό πρόβατον; Έλεγεν εύστόχως ο παίς. Και τί άπαντά ο πατήρ: «'Ο Θεός θα φροντίση ο ίδιος διά τό πρόβατον της θυσίας, τέκνον μου».¹⁵ Όχι δοϋλαν, αλλά Υιόν. Έκείνος ήτο μονογενής και ο Θεός είναι μονογενής. Έκείνος έφερε τά ξύλα επάνω εις τούς ώμους, και ο Χριστός έβάσταξεν εις τούς ώμους τον σταυρόν. Έκείνος, ενώ δεν είχε πράξει κανέν άμάρτημα, έπρόκειτο να σφαγιασθή. Και ο Υιός του Θεού, χωρίς εις ουδέν να άμαρτήση, έσταυρώθη. Έκείνος και έσφαγή και δεν έσφαγή, και ο Υιός του Θεού ο μονογενής και έσφαγή και δεν έσφαγή, και απέθανε και δεν απέθανε. Θεωρούμενος ως προς την πρόθεσιν απέθανε, θεωρούμενος όμως ως προς την εκβασιν των πραγμάτων δεν απέθανε εκείνος. Και ο Υιός του Θεού απέθανε σαρκικώς, B αλλά ή θεότης έμεινε άθικτος.

Διότι πάντοτε ο Θεός, όταν πρόκειται να φανερώση εις τούς ανθρώπους ένα μέγα γεγονός, προλαμβάνει και τό σκιαγραφεί πρώτα. ώστε όταν φανερωθή ή αλήθεια, να μη είναι άπιστος άπέναντί της, επειδή θα είναι προετοιμασμένοι εις την πίστιν της αληθείας από την σκιαγραφίαν.¹⁶ Παραδείγματος χάριν, έπρόκειτο ή Παναγία Παρθένος να

12. Γεν. 23, 7.
13. Ματθ. 10, 37.
14. Ρωμ. 2, 32.
15. Πράξ. Γ' σεν. 13, 19.

γενήση, ⁷⁴⁰ A και τό πράγμα ήτο άπίστευτον. Πώς δηλαδή παρθένος θα γενήση κατά παράβασιν των νόμων της φύσεως; Ποίος είδε ποτέ παρθένον, που έγέννησεν; Διά να μη προχωρήσουν οι 'Ιουδαίοι εις μεγάλην άπιστίαν, προλαμβάνει ο Θεός και σκιαγραφεί την αλήθειαν αυτήν εις την περίπτωση της Σάρρας, ώστε, όταν άπαρησούν πως έγέννησεν ή Παρθένος, να ένθυμηθούν και να ειπουν μάλλον πως έγέννησεν ή Σάρρα; Και καλύτερον άκόμη από αυτό τό έπιχείρημα είναι πως έγέννησεν ή γη που ήτο παρθένος; 'Αξινη δεν υπήρχε, δεν υπήρχε κανείς να την καλλιεργή, θροχή δεν έπεσε, B χόρτος εις αυτήν δεν έδλάσθησεν, ουδεμία αύλαξ έχαράχθη επ' αυτής, ήτο χέρσος, σπόρον δεν έδέχθη, σταγών δεν την έδρόσισεν. Επέ μου λοιπόν, πως, ενώ ήτο παρθένος, έδλάσθησεν τά αναρίθμητα είδη των χόρτων; 'Αλλά δεν δύνασαι να έρμηνεύσης τό γεγονός και λέγεις, ότι αυτό ήβέλησεν ο Θεός. Κατά τον ίδιον λοιπόν τρόπον σκέψου και διά την παρθένον. 'Επειδή άπορείς, μάθε να μη έρευνης, όταν ένεργή ο Θεός. Να μη έρωτάς διά τά γινόμενα κατά φύσιν, όταν ένεργή ο τεχνίτης της φύσεως. Να μη πολυπραγονής. Είπεν ο Θεός «ας θλαστήση ή γη»¹⁷ και άμέσως ο λόγος του Θεού εισηθήεν εις τάς λαγόνας¹⁸ της γής, και διήγειρε τας ώδιννας του τοκετού, και ή παρθένος άρχισε να γεννή. Ένας λόγος έλέγη και έδλάσθησεν αναρίθμητα είδη χόρτων, και ή γη διά του λόγου έλάμβανε τον ίδιον της στολισμόν. C Και ήδύνασα να ίδης την γην ταρσασσομένην, τό πηνά, τά ύδρόδια, τά χερσαία, τά λιθάδια, τά άνθη, τά δένδρα, την άμπελον, την έλαιαν, τά αναρίθμητα είδη των δένδρων, τά άωρα, τά ώριμα, όσα φυτρώνουν εις την πεδιάδα, πλησίον της θαλάσσης, των λιμνών, των ποταμών, των πηγών, όσα υπάρχουν εις τά θρη. Ένας λόγος ήτο ο δημιουργός όλων αυτών και ή γη έλάμβανε τον στολισμόν της. 'Ερμηνευσέ μου, σε παρακαλώ 'Ιουδαίε, πως συμβαίνει τοϋτο: 'Αλλά δεν δύνασαι. Βλέπεις πως ή πλάση υπερνικάται μόνη της; Πρόσεχε πολύ. D Καθώς έλεγον δηλαδή, όταν ο Θεός πρόκειται να φανερώση ένα πράγμα που θεωρείται άπίστευτον μεταξύ των ανθρώπων, προλαμβάνει και δίδει μιαν σκιαγραφίαν του πράγματος, ώστε να

16. Γεν. 1, 11.
17. Μεταφορικώς εδω ήμιλω διά τά σπλάγχνα της γής. Διότι λαγόν είναι τά κάτω των πλευρών κοιλώματα του σώματος, τά λαγόνια, όπως λέγονται. 'Επειτα ή λέξις χρησιμοποιείται διά να σημαζή κάθε κοιλωμα και επί γυναίκης θηλειά την μητραν και την κοιλίαν.

μήν τούς οδηγήσῃ εἰς ἀπίστιαν ἢ ἀλήθειαν, δταν φανερωθῇ αἰφνιδίως, Ἐπρέπε νὰ κατέλθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ βαπτίσῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων καὶ νὰ ἀποπνίξῃ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ νὰ καταπονήσῃ τὴν ἁμαρτίαν διὰ τὴν ἀνανεώσῃ αὐτὸν ποῦ ἤθελεν καὶ νὰ ἐπιναφέρῃ τὴν εὐλογία καὶ νὰ ἀφανίσῃ τὴν κατάρσιν καὶ νὰ χαρίσῃ τὴν δικαιοσύνην καὶ νὰ μεταβάλλῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀγγέλους. Ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὸν μοῖχον καὶ νὰ τὸν κάμῃ υἱὸν Πράγμα τὸ ὁποῖον ἔκαμεν. Ἐπρόκειτο νὰ λάβῃ τὸν ἀνάξιον τῆς γῆς καὶ νὰ τὸν κάμῃ ἀξιὸν τοῦ οὐρανοῦ. Ἐ Διότι τὸ μέγα τοῦτο θαῦμα ἦτο καὶ ἀπίστευτον εἰς τοὺς πολλούς, πῶς δηλ. ἡ ἴδια φύσις τὸν ἴδιον ἄνθρωπον πνίγει καὶ δικαίωει, ἀφανίζει τὴν ἁμαρτίαν καὶ ἐπιναφέρει τὴν ἀλήθειαν. Διὰ νὰ μὴ λέγουν λοιπὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν χριστιανῶν εἶναι μῦθος, π.χ. πῶς εἶναι δυνατόν τὸ ἴδιον ὕδωρ ἄλλον μὲν νὰ τὸν πνίγῃ καὶ ἄλλον νὰ τὸν ζωοποιή; Τὸ ὕδωρ εἶναι ἓνα, πῶς δύναται νὰ ἔχῃ δύο ἐνεργείας; Τί λοιπὸν προετοιμάζει ὁ Θεός, διὰ νὰ ἐλέγχῃται ἡ ἀναίσχυντία τῶν Ἰουδαίων; Οἱ Ἰσραηλίται καταποινοῦντο εἰς τὴν Αἴγυπτον καθηλωμένοι εἰς τὰ καταναγκαστικά ἔργα καὶ τὴν πλινθοποιίαν καὶ εἰς ἄλλας ἐργασίας. ⁷⁴⁷ Α Καὶ ἐρώνοσον καὶ ἐθρήνου λέγοντες: «Ποῖος θὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων; Ἐχάθημεν, ἠφανίσθημεν εἰς τὰ ἐπίμοχα ἔργα». ¹⁸ Τί συνέβη λοιπὸν; Ὁ Θεὸς εἰσήκουσεν αὐτοὺς καὶ ἔστειλε τὸν Μωυσῆν, ἀφοῦ τὸν ὤπλισε μὲ σημεῖα καὶ τέρατα. Καὶ ἦλθεν ὁ Μωυσῆς φέρων τὰς τιμωρίας ἐναντίον τοῦ Φαραῶ. Ἐπέφερον ἐναντίον τῶν στρατῶν ἀπὸ φοβεράς ἀκρίδας. ¹⁹ Διέταξε νὰ κατακλυσθοῦν ἀπὸ σατράγους καὶ κατεκλύσθησαν. ²⁰ Μετέβαλε τὸ ὕδωρ εἰς αἷμα. ²¹ ἔκαμε νὰ γεμίσουν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ τετράποδα ἀπὸ φλυκταίνας. ²² Ἐπειτα, ἐπειδὴ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰς τὰς πληγὰς δὲν ὑπεχώρησεν ὁ Φαραῶ, ἐπέφερον ἐν συνεχείᾳ ὁ Θεὸς τὸν θάνατον τῶν πρωτοτόκων. ²³ Β Ἐπειτα, διὰ νὰ συντομεύσω τὸν λόγον, (διότι πρέπει νὰ τὸν συντομεύσω διὰ νὰ μὴ ἀφήσωμεν ἀνεκπλή-

18. Πρβλ. Ἔξοδ. 1, 14 καὶ 2, 23.
 19. Πρβλ. Ἔξοδ. 10, 4-20.
 20. Πρβλ. αὐτόθι. 8, 1-11.
 21. Πρβλ. αὐτόθι. 7, 14-25.
 22. Πρβλ. αὐτόθι. 9, 8-12. Φλύκταινα εἶναι ζουζαλίδα θημιουρ γινόμενη ἐπὶ τοῦ σώματος ἀπὸ φουέ. Ἄλλὰ παρὰλλήλα σημαίνει καὶ τὴν ἐκρὰ ποσὴν ἐξανθήματα τὰ ὅποια δημιουργεῖ ὁ λογμός.
 23. Πρβλ. Ἔξοδ. 11, 4 ἐξῆς.

ρωτον τὴν ὑπόσχεσιν ἐπεκτεινόμενοι εἰς αὐτὰ) ἐξῆλθον ἀπὸ τὸ ἔδαφος τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐφθασαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ Φαραῶ ἐστρατοπέδευσεν ὀπισθεν αὐτῶν μὲ πλῆθος ἄρμάτων καὶ ἵππων. Μόλις εἶδαν οἱ Ἰσραηλίται τὸν παρατεταγμένον στρατὸν, ἐφοδῆθησαν. Καὶ ἐφθασαν εἰς τὸ χεῖλος τῆς θαλάσσης.

Καὶ λέγει ὁ Θεὸς πρὸς τὸν Μωυσῆν: «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμέ;». ²⁴ Καὶ ὁμοῦς ὁ Μωυσῆς δὲν ἔλεγε τίποτε. Ἄλλὰ τοῦ εἶπε: Εἰμαι Θεὸς καὶ δὲν ἀκούω μόνον τοὺς λόγους ποῦ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ χεῖλη, ἀλλὰ γνωρίζω καὶ ὅσα ὑπάρχουν εἰς τὴν καρδίαν, διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ἡ προσευχὴ δὲν εὐρίσκειται εἰς τὴν κραυγὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν ψυχὴν. ²⁵ «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμέ;». Πράγματι, τὰ χεῖλη του δὲν ἐλάλουν, ὡμίλει ὁμοῦς ἡ καρδία. Διότι ἡ προσευχὴ ζητεῖται ἀπὸ ἀγαθὴν ψυχὴν καὶ ὄχι ἀπὸ ἰσχυρὰν κραυγὴν. «Τί φωνάζεις πρὸς ἐμέ;». ²⁶ Ἀπλώσε τὴν ράβδον, ποῦ κρατεῖς εἰς τὸ χεῖρ σου, ἐπάνω εἰς τὸ ὕδωρ καὶ πέρασε αὐ καὶ ὄλοι οἱ Ἰσραηλίται. Καὶ ἄπλωσε ὁ Μωυσῆς τὴν ράβδον ποῦ εἶχεν εἰς τὸ χεῖρ του καὶ ἐκτύπησε τὸ ὕδωρ καὶ ἡ ἀπειθάρχης ροὴ τῶν ὕδατων παρεμέρισε καὶ ἔγινε ξηρὰ καὶ τὸ ὕδωρ μετέβαλε τὴν ἴδιαν φύσιν του. Διότι τοιοῦτον εἶναι τὸ στοιχεῖον πρὸ τοῦ νεύματος τοῦ Θεοῦ, μεταβάλλει καὶ τὰς φυσικὰς του ιδιότητας καὶ συγκρατεῖ τὴν δρᾶσιν του. Ὡσαν παιδαγωγικὴ θεραπείαις ἡ θάλασσα, δταν εἶδε τὸν δοῦλον τοῦ Κυρίου, ὑπήκουσε καὶ συνεμορφώθη. Καὶ ὑπήκουσεν ὄχι διότι ἐσεδάσθη τὸ ξηρὸν ξύλον, ἀλλὰ δι' ἑκείνον ποῦ ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθῇ εἰς τὸ ξύλον. Εἶδε λοιπὸν τὴν εἰκόνα καὶ ἀμέσως ἐνόησε τὴν ἀλήθειαν καὶ ὑπεχώρησεν. ²⁷ Πέρασε, λέγει, αὐ καὶ ὄλοι οἱ Ἰσραηλίται.

Ὅπισθεν τῶν ἠκολούθησαν καὶ οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ ὅποιοι τοὺς κατεδίωκον, ὁ Φαραῶ καὶ τὰ ἄρματα καὶ οἱ ἵπποις του. Ἐπειτα, δταν ἐπέρασαν οἱ Ἰσραηλίται, τὸ ὕδωρ ἐκινήθη καὶ ἐκάλυψε τοὺς Αἰγυπτίους. ²⁸ Εἶπέ μου λοιπὸν, Ἰουδαῖε, πῶς τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος ἔχει δύο ἐνεργείας, καὶ τὸν μὲν ἓνα τὸν πνίγει, ἐνῶ τὸν ἄλλον ζωοποιεῖ; Εἶπέ μου, πῶς ἡ θάλασσα ἐκείνη, τῆς ὁποίας ἡ φύσις εἶναι μία καὶ ἐνιαία, ἄλλους μὲν ἐζωοποίησε, ἄλλους ἐφόρευσε, ἄλλους ἐπνίξε καὶ δι' ἄλλους ἔγινε δρόμος, ἂν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν ἦτο ἐνιαῖον τὸ ρεῦμα τῶν ὕδατων; Καὶ πῶς τοὺς

24. Ἔξοδ. 14, 15.
 25. Πρβλ. Ἔξοδ. 14 ἐξῆς.

μέν Ἰσραηλίτας τοὺς ἐσεβάσθη ὡς δούλους, ἐνῷ ἔναντι τῶν Αἰγυπτίων ἠκολούθησε τὸν τρόπον τῶν θαυμάτων. Ἐρμήνευσέ μου τοῦτο, Ἰουδαίε μου, σὺ ποῦ δὲν πιστεύεις εἰς τὸν σταυρὸν, πῶς τὸ ἴδιον ὕδωρ ἐκείνους τοὺς ἐπιτίθει καὶ τούτους τοὺς ἔσωσεν; Ἐν ἧτὸ τὸ ὕδωρ, μίᾳ ἢ θάλασσαν, καὶ τῶν μὲν Ἰσραηλιτῶν δὲν ἔβρεξε οὔτε τὸν πόδα, ἐνῷ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους δὲν ἄφησε οὔτε ἴχνος, ἀλλὰ τοὺς ἐκάλυψε ὄλους μὲ τὸ ὕδωρ καὶ ἠνοιξεν ἡ θάλασσα κοινὸν τάφον δι' ὅλον τὸν λαὸν τῶν Αἰγυπτίων. Εἰπέ μου λοιπὸν πῶς ἐγίνε τοῦτο. ⁷⁴ Ἄ Βλέπετε πῶς προηγήθη ἡ σκιά, διὰ τὴν πιστευθῆ ἡ ἀλήθεια; Πῶς ἐκεῖνα μὲν εἶναι σκιά, ταῦτα δὲ εἶναι ἀλήθεια; Ἐκεῖνα σκιά καὶ ταῦτα πράγματα; Βλέπετε, καθὼς εἶπα, ὅταν ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ φονεύσῃ κάποιον πρᾶγμα θαυμαστόν, τὸ φανερῶναι πρῶτον ἐν σκιαγραφίᾳ, ὥστε ὅταν προβάλλῃ ἡ ἀλήθεια νὰ γίνῃ εὐπρόσδεκτος. Καὶ κατ' ἀνάγκην ἡ εἰκὼν εἶναι κατωτέρα τῆς ἀληθείας. Διότι ἐὰν εἶχε μιαν αὐτοτέλειαν, τότε θὰ ἦτο ἀλήθεια, ὄχι σκιά. Προηγήθη ἡ σκιά καὶ ἦλθεν ἔπειτα ἡ ἀλήθεια τῶν χρωμάτων καὶ ἔδειξε καθαρὰν τὴν εἰκόνα. Ἐκεῖνα εἶναι τύποι, αὐτὰ εἶναι πράγματα.

Ὅπως π.χ. συνέθη καὶ μὲ τὸ πρόβατον. Ἐπρόκειτο νὰ λυτρωθῇ ἡ οἰκουμένη μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ καὶ ν' ἀλλάγῃ ἀπὸ τὴν κατάραν. Ἐπειδὴ λοιπὸν τοῦτο τὸ θαῦμα ἦτο μέγα καὶ ἀπίστευτον ἀπὸ τὴν ἀνόητην ψυχὴν τῶν Ἰουδαίων, προῖδεάζει καὶ προεικονίζει τοῦτο ὁ Θεὸς μὲ τὸ πρόβατον. Ὅταν δηλαδὴ ἐπρόκειτο νὰ ἀφανίσῃ τοὺς πρωτοτόκους τῶν Αἰγυπτίων, διὰ τὴν νὰ μὴ ἐξοντωθῶν καὶ οἱ πρωτότοκοι τῶν Ἰσραηλιτῶν, διὰ τὴν νὰ μὴ συμβῆ, λέγει ὁ Μωυσῆς, ὥστε ὁ ἄγγελος ὀλέθρου νὰ ἐξολοθρεύσῃ μαζὶ καὶ τοὺς πρωτοτόκους τῶν Ἰσραηλιτῶν, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός: «Παράγγειλε εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας νὰ λάβουν πρόβατον ἄγνόν, ἄρρεν, ἑνὸς ἔτους, ἕκαστος κατὰ τὸ γένος αὐτῶν. Καὶ ἂν δὲν ἔχουν ὄλοι, λέγει, ὁ γείτων νὰ ζητήσῃ ἀπὸ τὸν γείτονα καὶ ὁ συγγενὴς ἀπὸ τὸν συγγενῆ καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφοῦ λάβουν ὄλοι τὸ πρόβατον, πρόβατον ἄγνόν, ἄρρεν, ἑνὸς ἔτους, νὰ τὸ θυσιάσῃτε, λέγει, ὄλοι κατὰ γένος καὶ κατὰ οἰκονομίαν. Καὶ νὰ φάγετε τὸ κρέας αὐτοῦ ψητὸν εἰς τὴν φωτιάν καὶ νὰ μὴ ἀφήσετε κανὲν ὑπόλοιπον. Καὶ μὲ τὸ αἷμα τοῦ νὰ ἀλείψετε τὸ κατώφλιον τῶν οἰκιῶν σας. Καὶ τοὺς εἶπε νὰ φάγουν αὐτὸ ζωσμένοι εἰς τὴν μέσσην καὶ μὲ τὰ ὑποδήματα εἰς τοὺς πόδας.

26. Περλ. Ἐξοδ. 12, 9 ἐξο;

Καὶ τοῦτο διὰ τὴν νὰ ἔχουν τὴν μορφήν ὀδοιπόρου. Καὶ τὰ λυχάρια νὰ καίουν. Διατί; Διότι ἐπήρχετο ἡ νύξ. Καὶ διατί τρώγετε ὡς ὀδοιπόροι; Διατί; Ἐγὼ θὰ σὰς εἶπω. Καὶ διὰ τὸν τύπον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀλήθειαν. Ἐπειδὴ πολλὰς φορές ἐδέχθη πληγὰς ὁ Φαραὼ καὶ δὲν τοὺς ἄφησεν ἐλευθέρους. Καὶ ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς ὁ Μωυσῆς: Σήμερον δέχεται νέαν πληγὴν καὶ θὰ μὰς ἀφήσῃ ἐλευθέρους. Ἐδέχετο τὴν πληγὴν καὶ δὲν τοὺς ἀπέλυε. Ἐννεὰ πληγὰς ἐδέχθη καὶ δὲν τοὺς ἀπέλυσε. Ἀλλὰ κατὰ τὴν δεκάτην ἐπρόκειτο νὰ τοὺς ἀπολύσῃ. Λάβετε, τοὺς λέγει, τὴν μορφήν ὀδοιπόρων. Διότι μετὰ τὸ φαγητὸν σας, δὲν θὰ ἔχετε πλέον οὐδὲν κοινὸν μὲ τὴν Αἴγυπτον. Λάβετε, λέγει, πρόβατον ἄγνόν, ἄρρεν, ἑνὸς ἔτους καὶ θυσιάσατε αὐτό. Καὶ ἀλείψατε μὲ τὸ αἷμα τοῦ τὰ κατώφλια τῶν οἰκιῶν σας, ὥστε ὅταν ἔλθῃ ὁ ἄγγελος, ἂν ἐκείνους δὲν λυπηθῇ, νὰ τοὺς λυπηθῇ διὰ τὸ σημεῖον τοῦ αἵματος. Ὅλ' αὐτὰ δὲν ἔγιναν διὰ τὸν ἄγγελον, ἀλλὰ διὰ τὸ αἷμα τὸ ὁποῖον μὲ ἔσωσε. Μήπως δὲν ἠδύνατο ὁ ἄγγελος νὰ διακρίνῃ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους; Αὐτὸς ποῦ ἐγνώριζε τοὺς πρωτοτόκους, δὲν ἠδύνατο νὰ διακρίνῃ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους; Ὅταν λοιπὸν ὁ Ἑβραῖος σὲ ὑβρίσῃ λέγων «εἰς αἷμα ἐπίλεις;», νὰ τοῦ ἀπαντήσῃ: «Δὲν αἰσχύνομαι, ἀναίσχυντε; Σὺ ἐσώθης μὲ τὸ αἷμα προβάτου καὶ ἐγὼ νὰ μὴ σωθῶ ἀπὸ τὸ αἷμα Κυρίου;»

Ὁ Ἰουδαῖος λοιπὸν τρώγων ἔσπευδε ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ὁ χριστιανὸς τρώγων ἄς σπεύδῃ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὸν κόσμον. Τὸ ἴδιον σὲ συμβουλεύει καὶ ὁ Παῦλος: ⁷⁴ Α «Ἐνδύθητε τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης. Φορέσατε εἰς τοὺς πόδας ὑποδήματα διὰ τὴν προετοιμασίαν τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.» ⁷⁵ Ἐκεῖ ὑποδήματα καὶ ἐδῶ ὑποδήματα. Ἐκεῖ βακτηρία, ἐδῶ θώραξ. Ὁ Μωυσῆς τοὺς ἐκάλεε ὡς ὀδοιπόρους, ὁ Παῦλος τοὺς καλεῖ ὡς στρατιώτας. Ἐκεῖνοι μετέβαινον ἀπὸ χώραν εἰς χώραν καὶ διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ εἶναι ὀδοιπόροι. Ἐγὼ μεταβαίνω ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τὸν οὐρανόν, διὰ τοῦτο εἶμαι στρατιώτης. Διατί; Διότι ὁ δρόμος μου εἰς τὸν ἀέρα κατέχεται ἀπὸ ληστὰς, μὲ συναντοῦν δαίμονες. Διὰ τοῦτο ἔχω τὴν παρησίαν γυμνῆν, διὰ τοῦτο φορῶ τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ τὴν ζώνην τῆς ἀληθείας. Διότι δὲν εἶμαι μόνον ὀδοιπόρος, ἀλλὰ καὶ στρατιώτης. Β «Ἡ ὁδὸς ἡ ὅποια φέρει εἰς

27. Ἐφεσ. 6, 14-15.

την ζωήν είναι στενή και γεμάτη θλίψεις.²⁸ Πρόσεξε λοιπόν να ίδης πώς ο Παῦλος εκφράζεται με τὰ ἴδια τὰ πράγματα καὶ πώς ὁ Μωυσῆς χρησιμοποιεῖ τοὺς τύπους. Πώς ἔχουν τὰ αἰσθητὰ καὶ πώς τὰ πνευματικά.

Ἄς προσπαθήσωμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ἀγαπητοὶ μου, νὰ μιμηθῶμεν τὸν Ἄβραάμ, διὰ νὰ φιλοξενηθῶμεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει καὶ ἡ δόξα καὶ ἡ ἰσχύς καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Εἰς τὸ

Α «ΠΑΤΕΡ, ἂΝ ΕἶΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟΝ, ἌΣ ΠΑΡΕΛΘῆ ΑΠΟ ΕΜΕ ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΠΟΤΗΡΙΟΝ, ΠΛΗΝ ὍΜΩΣ ΟΧΙ ὍΠΩΣ ΘΕΛῶ ΕΓΩ, ἈΛΛΑ ὍΠΩΣ ΘΕΛΕΙΣ ΣΥ». ΕΠΙΣΗΣ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΙΩΝΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΜΑΝΙΧΑΙΩΝ, ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΡΙΠΤῶΜΕΘΑ Εἰς τοὺς ΚΙΝΔΥΝΟΥΣ, ἈΛΛΑ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ἈΛΛΟ ΘΕΛΗΜΑ ΝΑ ΠΡΟΤΙΜΩΜΕΝ Τὸ ΘΕΛΗΜΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ.»

Ἀναίξαμε πρὸ ὀλίγου βαθεῖαν τομὴν εἰς τοὺς ἄρταγας καὶ τοὺς πλεονέκτας. Καὶ τοῦτο, ὄχι διὰ νὰ τοὺς πληξῶμεν ἀπλῶς, ἀλλὰ διὰ νὰ τοὺς διαρθρώσωμεν. Ὅχι διότι μισοῦμεν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ διότι ἀποστρεφόμεθα τὴν ἁμαρτίαν. Β Διότι καὶ ὁ ἰατρός ἀνοίγει τὴν πληγὴν, ὄχι διότι εἶναι πολέμιος πρὸς τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ διότι μάχεται ἐναντίον τῆς ἀρρώστιας καὶ τοῦ τραύματος.

Ἐμπρὸς λοιπὸν τώρα, ἄς τοὺς ἀφήσωμεν ὀλίγον ἡσυχούς, ὥστε νὰ ἀναπνεύσουν ἀπὸ τὸν πόνον καὶ νὰ μὴ ἀποκρούουν τὴν θεραπείαν, ἂν πληττῶνται συνεχῶς. Τὸ ἴδιον κάμνουν καὶ οἱ ἰατροί. Μετὰ τὰς τομὰς ἐπιθέτουν ἐμπλαστρά καὶ φάρμακα καὶ ἀφίσουν τοὺς ἀσθενεῖς μερικὰς ἡμέρας, κατὰ τὰς ὁποίας σκέπτονται τὰ μέσα μετὰ τὰ ὁποῖα θὰ καταπραΰνουν τὸν πόνον. Γ Αὐτοὺς λοιπὸν ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ἄς τοὺς ἀφήσωμεν ἡσυχούς σήμερον, ὥστε νὰ δεχθοῦν τὴν ὠφέλειαν ἀπὸ τὴν ὀμίλιαν μας, καὶ ἄς φέρωμεν τὴν συζήτησιν εἰς δογματικὰ θέματα, μετὰ ἀφετηρίαν αὐτὰ πού ἀνεγνώσθησαν. Διότι νομίζω, ὅτι πολλοὶ ἀποροῦν, διὰ τοῖον λόγον ἐλέχθησαν αὐτὰ ἀπὸ τὸν Χριστόν. Διότι

* Ἡ ὀμίλις αὕτη εἶναι ἐρμηνευτικὸς περιεχομένου μετὰ σαφῆ δογματικῶν χαρακτηριστῶν, τοῦ ἴσου τὴν θεολογικὴν φύσιν τοῦ Ἰησοῦ. Ὅπως ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς καταφαίνεται: ἀποτελεῖ ἐρμηνείαν τοῦ ἐδαφίου Ματθ. 26, 39. Ἐχόμεν συγκέντρουσιν ἐπάνω τῶν χριστολογικῶν προφητειῶν τῶν ἀναφερομένων εἰς τὸ πάθος τοῦ Ἰησοῦ. Ἐν τῶν τῶν θέσει καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσιν τοῦ Χριστοῦ καταπολεμεῖ καὶ τοὺς γνωστὰς, οἵτινες ἔρριπτον τὰς τῶν.

είναι εδλογον και οι αίρετικοί που παρίστανται να έπωφελούνται από αυτούς τους λόγους και να παρασύρουν πολλούς από τους άφελεστέρους αδελφούς.

¹⁶ Α Διά να άχυρωθώμεν λοιπόν εναντίον τής εφόδου εκείνων και να άπαλλάξωμεν από τόν θόρυβον και τήν ταραχήν αυτούς που άπορούν, άς λάβωμεν να μελετήσωμεν τόν χωρίον αυτό, να αναλύσωμεν τās λέξεις και να προχωρήσωμεν εις τόν δόθος τών νοημάτων. Διότι ή άνάγνωσις δέν άρκει, άν δέν παρακολουθηται και από τήν γνώσιν. Άνεγίνωσκε και ο ευνούχος τής Κανδάκης,¹ αλλά έως τήν στιγμήν που έφθασεν εκείνος που τόν έμαθε τί ήτο αυτό που άνεγίνωσκε, ελάχιστα ώφελείτο.

Διά να μη πάθητε λοιπόν και σεις τόν Ιδιον, προσέχετε εις τὰ λεγόμενα, έντειναιε τήν προσοχήν σας, κρατήσατε τήν ψυχήν σας άγρυπνον εις τὰ λεγόμενά μου, τó δέμμα σας να είναι διαπεραστικόν και ο υός σας συγκεντρωμένος. Η ψυχή σας άς είναι άπηλλαγμένη από τās διοτικές μερίμνας, δια να μη ρίπτωμεν Β τούς λόγους μας εις τās ακάνθας, ούτε εις τās πέτρας ούτε εις τόν δρόμον.² Άλλά καλλιεργούντες θαθείαν και λιπαράν γήν, να θερίσωμεν άκμαίον στάχυν. Εάν λοιπόν με τιαυτήν προσοχήν άκούσητε τούς λόγους μας, και θα καταστήσετε έλαφρότερον τόν κόπον μας, και σεις θα δυνηθήτε εύκολώτερον να κατανοήσετε τó θέμα.

Ποιον λοιπόν είναι τó ανεγκωμισμένον χωρίον; «Πάτερ, ει δυνατόν, παρελθέτω τó ποτήριον τούτο άπ' έμού».³ Τί έννοεί λοιπόν; Διότι πρέπει να εομηνεύσωμεν σαφέστερον τήν φράσιν αυτήν και να άδηγηθώμεν εις τήν λύσιν τών άποριών. Τί λέγει λοιπόν; Πάτερ, άν είναι δυνατόν, άπόσυρε άπό έμέ τόν σταυρόν. Τί λέγει; Άγνοεί λοιπόν άν αυτό είναι δυνατόν ή αδύνατον; C Και ποίος δύναται να τó εΐπη αυτό; Βεβαίως ή φράσις, όπως είναι διατυπωμένη, φανερώνει άγνοούντα. Διότι ή προσθήκη του «εάν» λογικώς έκφράζει άμφισβολίαν. Άλλά, όπως είπα, δέν πρέπει να μένωμεν προσκολλημένοι εις τās λέξεις, αλλά να έμβαθύνωμεν εις τó νόημα και να γνωρίζωμεν τόν σκοπόν του λέγοντος, και τήν αίτίαν και τήν περίστασιν και, άφού τὰ συγκεντρώσωμεν όλα αυτά τὰ στοιχεία και τὰ έπεξεργασθώμεν, τότε να άνιχνεύσωμεν τó θαυότερον νόημα που

1. Πράξ. Ηραξ. 7, 26 Η.
2. Πράξ. Λουκ. Η, 5
3. Ματθ. 26, 39.

ένυπάρχει. Η άπόρρητος λοιπόν σοφία, αυτός που ένγνώριζε τόσο καλώς τόν Πατέρα, όπως ο Πατήρ γνωρίζει τόν Υιόν, πώς θα τó ήγνώσει; Διότι ή γνώσις αυτή δια τó πάθος του δέν είναι μεγαλυτέρα από τήν γνώσιν τής ουσίας, τήν όποιαν μόνον αυτός γνωρίζει με ακρίβειαν.

«Καθώς», λέγει, «με γνωρίζει ο Πατήρ, γνωρίζω και έγώ τόν Πατέρα».⁴ Και τί λέγω δια τόν μονογενή Υιόν του Θεού; Διότι D άποδεικνύεται ότι δέν τó ήγνόουν ούτε οι προφήται, αλλά και τó ένγνώριζον σαφώς και τó προείπον κατά πολλούς τρόπους ότι πρέπει να γίνη αυτό και ότι όπωσδήποτε θα γίνη. Άκουσε λοιπόν με πόσον διαφορετικούς τρόπους αναγγέλλουν όλα τήν σταύρωσιν. Πρώτος ο πατριάρχης Ιακώβ. Διότι άπευθύνων τόν λόγον προς αυτόν λέγει: «Εκ θλαστού, υέ μου, έβλάστησες».⁵ Βλαστόν έννοεί τήν παρθένον και ύποδηλώνει τήν άγνότητα τής Μαρίας. Έπειτα ύπαινισσόμενος τόν σταυρόν έλεγεν: «Έκοιμήθη ως λέων και ως σκύμος λέοντας, ποίος θα τόν έξυπνήση».⁶ Κοιμήσιν και ύπνον άπεκάλεσε τόν θάνατον αυτού και με τόν θάνατον συνεδέσσε τήν άνάστασιν λέγων: «Ποίος θα τόν ξυπνήση»; Κανείς άλλος θεβαίως, αλλά ο Ιδιος τόν έαυτόν του. Ε Διά τούτο έλεγε και ο Χριστός: «Έχω έξουσίαν να άποθέσω τήν ψυχήν μου, και επίσης έχω έξουσίαν να αναλάβω αυτήν».⁷ Και πάλιν: «Κρημνίσατε τόν ναόν αυτόν και εις τρεις ήμέρας θα τόν ανεγείρω πάλιν».⁸ Τί έννοεί πάλιν εκείνο τó άλλο: «Έπεις και έκοιμήθης ως λέων»; Όπως δηλ. ο λέων όχι μόνον κατά τήν έγρήγορσιν αλλά και όταν κοιμάται είναι φοβερός, έτσι και ο Χριστός όχι μόνον πρό του σταυρού, αλλά και εις αυτόν τόν σταυρόν, και εις αυτόν τόν θάνατον ήτο φοβερός και έκαμε τότε τὰ μεγάλα θαύματα, όπως π.χ. έστρεψε όπίσω τήν τροχίαν του ήλιου,⁹ Α έσχίσε θράχους, έδόνασε τήν γήν, έσχίσε τó καταπέτασμα, έπροκάλεσε τρόμον εις τήν γυναίκα του Πιλάτου, προκαλών κρίσιν συνειδήσεως εις τόν Ιούδαν. Διότι τότε έλεγεν: «Ημάθησα που παρέδωσα αίμα άθώον».¹⁰ Και ή γυναίκα του Πιλάτου έλεγε: «Μή σου συμβή κανένα κακόν με αυτόν τόν

4. Ιωάν. 10, 15.
5. Γενεσ. 49, 9.
6. Ήνθ' άνοσ.
7. Ιωάν. 10, 18.
8. Ιωάν. 2, 19.
9. Ματθ. 27, 4.

δικαίον. Διότι είδα άσχημα όνειρα έξ αίτίας του». ¹⁰ Τότε τό σκότος έτύλιξε την οικουμένη και έφαινετο νύξ κατά την μεσημβρίαν. Τότε ό θάνατος έτήκετο και κατελύετο ή τυραννής του. Και πολλά σώματα νεκρών άγιών άνεστήθησαν. ¹¹

Αυτά τά προείπε παλαιόθεν ό Πατριάρχης και έδεικνυε, ότι και κατά την σταύρωσιν θά είναι φοβερός. «Έπεσε», λέγει, «και έκοιμήθης ως λέων». Και δέν είπε «θά κοιμήθης», αλλά «έκοιμήθης», διότι τό πράγμα θά έγίνετο όπωσδήποτε. Συνήθιζαν Β πολλάκις οι προφήται να προλέγουν τά μέλλοντα και να άμιλούν δι' αυτά ως συμβάντα ήδη πρό πολλού. Όπως δηλ. αυτά που έχουν ήδη συμβή δέν είναι δυνατόν να μήν συνέδησαν, κατά τον ίδιον τρόπον και τόυτο, καιτό μέλλει να συμβή, είναι άδύνατον να μήν συμβή. Με αυτόν λοιπόν τον τρόπον προλέγουν τά μέλλοντα χρησιμοποιούντες παρωχημένον χρόνον, διότι ήθελαν να εκφάσουν την κατηγορηματικήν των διαθεβαίωσιν διά τό άναπότρεπτον του πράγματος.

Καθ' όμοιον τρόπον και ό Δαυίδ ύποδηλών τον σταυρόν έλεγεν: «Έσκαψαν τάς χείρας μου και τούς πόδας μου». ¹² Δέν είπε «θά σκάψουν». «Εμέτρησαν με άκρίθειαν όλα τά όστα μου». ¹³ Και δέν λέγει μόνον τόυτο, αλλά και όσα έπραξαν οι C στρατιώται. «Εμοίρασαν μεταξύ των τά Ιμάτιά μου και εις τον Ιματισμόν μου έριψαν κλήρον». ¹⁴ Και δέν λέγει μόνον τόυτο, αλλά και ότι του έδωσαν να φάγη χολήν και τον έπότισαν όξος. «Έδωσαν», λέγει, «διά τροφήν μου χολήν και εις την δίψαν μου με έπότισαν όξος». ¹⁵ Άλλος πάλιν λέγει, ότι τον εκτύπησαν με την λόγχην. «Θά Ιδουν ποίον έκέντησαν με την λόγχην». ¹⁶ Και ό Ησαΐας πάλιν προγγέλλων κατ' άλλον τρόπον τον σταυρόν λέγει: «Ήδηγήθη ως πρόβατον εις την σφαγήν και όπως ό άμνός είναι άφωτος μπροστά εις τον σφαγέα, έτσι και αυτός δέν άνοίγει τό στόμα του. Εις την ταπεινώσιν του ύψώθη ή κρίσις αυτού». ¹⁷

Δ Και σύ τώρα πρόσεχε, σε παρακαλώ, πώς καθένας

10. Ματθ. 27, 19.
11. Πρβλ. Ματθ. 27, 51—53.
12. Ψαλμ. 21, 17.
13. Ψαλμ. 21, 18.
14. Ψαλμ. 31, 19.
15. Ψαλμ. 68, 22.
16. Ζαχαρ. 13, 10.
17. Ησαΐ. 53, 7—8.

άπό αυτούς άμιλεί ώσαν να πρόκειται διά γεγονότα του παρελθόντος χρησιμοποιών παρωχημένον χρόνον, και τουτο διά να δείξη ότι ταυτα άναποτρέπτως θά συμβούν. Κατά τον ίδιον τρόπον και ό Δαυίδ περιγράφων τό δικαστήριον τουτο έλεγε: «Διατί έφρύσαξαν τά βθη και οι λαοι έέσκεψθησαν άνοήτως; Παρέστησαν οι βασιλεις τής γής και οι άρχοντες συκεκντρώθησαν εις τό ίδιον μέρος εναντίον του Κυρίου και εναντίον του Χριστου αυτού». ¹⁸ Και δέν άναφέρει μόνον τό δικαστήριον, και τον σταυρόν και όσα συνέδησαν επάνω εις τον σταυρόν, αλλά λέγει και δι' εκείνον που τον έπροδωσαν, ότι έζη μαζί του και έτρωγεν εις την ίδιαν τράπεζαν. «Αυτός που έτρωγεν», λέγει, «τους άρτους μου, μου κατέφερε μέγα λάκτισμα». ¹⁹ Έ Επίσης προλέγει και την φωνήν την όποιαν έμελλε να εκβάλη εις τον σταυρόν, λέγων «Ω Θεέ μου, ω Θεέ μου, διατί με έγκατέλειψες;». ²⁰ Επίσης προλέγει και τον τάφον. «Με έθεσαν εις λάκκον θαθόν, εις τά σκοτεινά και εις την σκιάν του θανάτου». ²¹ Προλέγει ακόμη και την άνάστασιν: «Διότι δέν ή άφήσης την ψυχήν μου εις τον άδην ουτε θά επιτρέψης εις τον δαίον σου να Ιδη την άποούθειαν». ²² Επίσης και την άνάληψιν: «Άνέθη ό Θεός μέσα εις άλαλαγμούς, ό Κύριος με τον ήχον τής σάλπιγγος». ²³ Προλέγει ακόμη και την τοποθέτησιν του εις τά δεξιά του Πατρός: «Είπεν ό Κύριος εις τον Κύριόν μου, κάθισε εις τά δεξιά μου, έως οτου θέσω τούς έχθρούς σου εις ύποπόδιον των ποδών σου». ²⁴ Α Ησαΐας άναφέρει ακόμη και την αίτίαν και λέγει, ότι κώδηγήθη εις τον θάνατον από τάς άμαρτίας του λαου μου και ότι «σφαγιαζεται, επειδη όλοι έπλανήθησαν ως πρόβατα». Μετά προυθέτει και τό αγαθόν που προήλθεν έξ αυτού λέγων: «Με την πληγήν του έθεραπεύθημεν ήμεις όλοι», και ότι «εσήκωσε τάς άμαρτίας πολλών». ²⁵

Όστε λοιπόν οι προφήται τά έγνώριζαν όλα, και τον σταυρόν, και την αίτίαν του σταυρου και τά αγαθά που προέρχονται από τον σταυρόν, και τον τάφον, και την άνάστασιν, και την άνάληψιν, και την προδοσίαν, και τό δικαστήριον, και όλα τά περιέγραφαν με άκρίθειαν. Και

18. Ψαλμ. 2, 1—2.
19. Ψαλμ. 40, 10.
20. Ψαλμ. 21, 2.
21. Ψαλμ. 87, 8.
22. Ψαλμ. 15, 10.
23. Ψαλμ. 46, 6.
24. Ησαΐ. 109, 1.
25. Ησαΐ. 53, 5. 8. 8. 12.

ὁ Θεὸς πού ἀπέστειλε αὐτούς καὶ τοὺς ἐπρόσταξε νὰ εἰ-
ποῦν βλ' αὐτά, αὐτὸς λοιπὸν τὰ ἀγνοεῖ: Β Καὶ ποῖος νοῦνε-
χῆς ἄνθρωπος δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ σοβαρῶς αὐτά;
βλέπεις, ὅτι δὲν πρέπει ἐπιπολαιῶς νὰ προσέχωμεν τὰς λέ-
ξεις. Διότι δὲν προκύπτει αὐτῇ μόνον ἡ ἀπορία, ἀλλὰ αὐτὸ
πού ἀκολουθεῖ δημιουργεῖ μεγαλύτεραν ἀπορίαν. Τί λέγει
δηλ.; «Πάτερ, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς παρέλθῃ ἀπὸ ἐμέ τὸ
ποτήριον αὐτό». Διότι ἐδῶ δὲν θὰ εὐρεθῇ μόνον νὰ ἀγνοῖ,
ἀλλὰ καὶ νὰ ἀποκρούῃ τὸν σταυρὸν. Διότι ἡ ἔννοια τῶν
λέξεων αὐτῶν εἶναι: «Ἄν ἐπιτρέπεται, ἄς μὴ ὑποστῶ τὴν
σταύρωσιν καὶ ἄς μὴ φουεθῶ». Καὶ ὁμοίως εἰς τὸν Πέτρον,
τὸν κορυφαῖον ἐκ τῶν Ἀποστόλων, ὅταν εἶπε πρὸς αὐτὸν
τὸ ἴδιον. «Λυτήσου τὸν ἑαυτὸν σου, ἄς μὴ σοῦ συμῆ αὐ-
τό»,²⁶ τὸν ἐπετίμησε μὲ τὴσιν σφοδρότητα, ὥστε τοῦ εἶ-
πε: «Πήγαίνε ὀπίσω μου, σατανᾶ, μὴ εἶσαι σκάνδαλον»,²⁷
διότι δὲν φρονεῖς τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων». ²⁸
Καὶ ὁμοίως πρὸ ὀλίγου ἐμακάρισεν αὐτόν. C Ἀλλὰ τοῦ ἐ-
φαίνετο ὅτι ἦτο τὸσόν ἀποκρῖν νὰ μὴ σταυρωθῇ, ὥστε ἐ-
κείνου πού ἐδέχθη τὴν ἀποκάλυψιν ἀπὸ τὸν Πατέρα, πού
ἐμακαρίσθη, αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὰς κλείδας τοῦ οὐρα-
νοῦ, τὸν ἀπεκάλεσε σατανᾶν καὶ σκάνδαλον καὶ τὸν κατη-
γόρησεν, ὅτι δὲν φρονεῖ τὰ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώ-
πων, ἐπειδὴ εἶπεν εἰς αὐτὸν «Λυτήσου τὸν ἑαυτὸν σου, ἄς
μὴ σοῦ συμῆ αὐτό», δηλ. ἡ σταύρωσις.

Αὐτὸς λοιπὸν πού ἐμάλωσε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον
τὸν μαθητὴν καὶ τοῦ ἐπέτεθῃ μὲ τὴσιν σφοδρότη-
τα, ὥστε νὰ τὸν ἀποκαλέσῃ σατανᾶν, ὕστερα ἀπὸ τό-
σα ἐγκώμια, ἐπειδὴ τοῦ εἶπε, νὰ μὴ σταυρωθῇ, πῶς λοι-
πὸν ὁ ἴδιος ἦτο δυνατόν νὰ ἤθελε νὰ μὴ σταυρωθῇ; Καὶ
πῶς ὕστερον, σκιαγραφῶν τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ ποιμένας,
εἶπε τοῦτο πού ἀποτελεῖ κατ' ἐξοχὴν δεῖγμα τῆς ἀρετῆς
του, τὸ ὅτι πρέπει νὰ θυσιάζεται διὰ τὰ πρόβατά του; D
Εἶπε δηλ. τὰ ἑξῆς: «Ἐγὼ εἰμὶ ὁ καλὸς ποιμὴν. Καὶ ὁ κα-
λὸς ποιμὴν θυσιάζει τὴν ζωὴν του διὰ τὰ πρόβατά του». ²⁹
Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἐδῶ, ἀλλὰ συνέχισε: Ὁ μισθ-
τός, πού δὲν εἶναι ποιμὴν, βλέπει τὸν λύκον νὰ ἐρχεται καὶ
ἀφίνει τὰ πρόβατα καὶ φεύγει».

³⁰ Ἐάν λοιπὸν γνώρισμα τοῦ καλοῦ ποιμένος εἶναι νὰ θυ-

26. Ματθ. 16, 29.
27. Ματθ. 16, 23.
28. Ἰωάν. 10, 11.
29. Ἰωάν. 10, 12.

σιάζεται, καὶ τοῦ μισθωτοῦ νὰ μὴ θέλῃ νὰ ὑποστῇ αὐτὴν
τὴν ἑστίαν, πῶς λοιπὸν αὐτὸς πού λέγει, ὅτι εἶναι καλὸς
ποιμὴν, παρακαλεῖ νὰ μὴ θυσιασθῇ; Καὶ πῶς ἔλεγεν «ἐγὼ
θυσιάζω τὴν ζωὴν μου ἀπὸ μόνος μου»; ³⁰ Ἐάν ἀπὸ μόνος
σου τὴν θυσιάσεις, πῶς τότε παρακαλεῖς ἄλλον, νὰ μὴ τὴν
θυσιάσῃ; Καὶ πῶς τότε ὁ Παῦλος τὸν θαυμάζει ἀπὸ αὐτὴν
τὴν ἀφορμὴν, λέγων τὰ ἑξῆς: E «Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ὑπῆρχε
μὲ τὴν μορφήν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐθεώρησε ἀρπαγὴν τὸ νὰ εἶναι
ἴσος πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ ἐκένωσε τὸν ἑαυτὸν του καὶ ἐ-
λαβε μορφήν δούλου, ὁμοιωθῆ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐ-
ρεθεῖς ἐνδεδωμένος ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσε τὸν ἑαυτὸν
του καὶ ὑπήκουσε μέχρι τοῦ θανάτου του, τοῦ σταυρικοῦ
θανάτου». ³¹ Ὁ ἴδιος πάλιν λέγει τὰ ἑξῆς: «Διὰ τοῦτο μὲ
ἀγαπᾷ ὁ Πατήρ, διότι ἐγὼ θυσιάζω τὴν ζωὴν μου, διὰ νὰ
τὴν λάβω πάλιν». ³² Ἐάν δὲν θέλῃ καὶ ἀρνείται καὶ παρα-
καλεῖ τὸν Πατέρα, τότε πῶς δι' αὐτὸ ἀγαπᾶται; Διότι ἡ
ἀγάπη πηγάζει ἀπὸ τὴν ψυχικὴν ταυτότητα. ³³ A Πῶς λέ-
γει πάλιν ὁ Παῦλος «ἀγαπᾶτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, ὅπως καὶ
ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του
ἡμῶν». ³⁴ Ὁ ἴδιος πάλιν, ὁ Χριστὸς, ὅταν ἐπρόκειτο
νὰ σταυρωθῇ, ἔλεγε: «Πάτερ, ἔφθασε πλὴν ἡ ὥρα, δόξασε
τὸν Υἱόν σου» ³⁵ ἀποκαλῶν τὸν σταυρὸν δόξαν. Καὶ πῶς
ἐδῶ μὲν ἀποκρούει τὸν σταυρὸν, ἐνῶ ἐκεῖ σπεύδει;

³⁶ Ὅτι δὲ ὁ σταυρὸς εἶναι δόξα, ἄκουσε τί λέγει ὁ Εὐα-
γγελιστῆς: «Δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη Πνεῦμα ἅγιον, διότι ὁ Ἰη-
σοῦς δὲν εἶχεν ἀκόμη δοθῆ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, B ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀ-
κόμη καταλυθῆ ἡ ἐχθρα πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ἐφ' ὅσων
δὲν εἶχε ἀκόμη προχωρήσει εἰς τὸν σταυρὸν ὁ Χριστὸς.
Διότι ὁ σταυρὸς κατέλυσε τὴν ἐχθραν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς
ἀνθρώπους, ἔφερε τὴν συμφιλίωσιν, ἔκαμε τὴν γῆν οὐρα-
νόν, ἀνέμιξε τοὺς ἀνθρώπους μὲ τοὺς ἀγγέλους, κατέργησε
τὴν ἀκρόπολιν τοῦ θανάτου, ἀπενεύρωσε τὴν δύναμιν τοῦ
διαβόλου, ἠφάνισε τὴν δύναμιν τῆς ἁμαρτίας, ἀπῆλλαξε
τὴν γῆν ἀπὸ τὴν πλάνην, ἐπανέφερε τὴν ἀλήθειαν, ἀπεμά-
κρυνε τοὺς δαίμονας, ἐγκρέμισε ναοὺς, ἀνέτρεψε δωμοὺς,
ἠφάνισε τὴν κνίσσαν τῶν θυσιῶν, κατεφύτευσε τὴν ἀρετὴν,

30. Ἰωάν. 10, 18.
31. Φίλιπ. 2, 6--8.
32. Ἰωάν. 10, 17.
33. Ἔφεσ. 6, 2.
34. Ἰωάν. 17, 1.
35. Ἰωάν. 7, 39.

έρριζωσε τὰς ἐκκλησίας.

Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἡ δόξα τοῦ Υἱοῦ, ἡ ἀγαλλίασις τοῦ Πνεύματος, τὸ καύχημα τοῦ Παύλου. «Ἐθεε νὰ μὴ καυχῆθῶ ἄλλως», λέγει, «παρὰ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ». 36 Ὁ σταυρὸς, ὁ φωτεινότερος ἀπὸ τὸν ἥλιον, ὁ λαμπρότερος ἀπὸ τὴν ἀκτίνα. Διότι βταν ἐκεῖνος σκοτίζεται, τότε οὗτος λάμπει. Καὶ ὁ ἥλιος σκοτίζεται τότε ὄχι διότι ἀφανίζεται, ἀλλὰ διότι ὑπερνικάται ἀπὸ τὴν λάμψιν τοῦ σταυροῦ.

Ὁ σταυρὸς ἔσχισε τὸ χειρόγραφον ἡμῶν, ἀχρήστευσε τὸ δεσμωτήριον τοῦ θανάτου, ὁ σταυρὸς εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. «Διότι τόσο, ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε ἔδωκε τὸν Υἱόν του τὸν μονογενῆ, διὰ νὰ μὴ χαθῆ καθένας πού πιστεύει εἰς αὐτόν». 37 Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος λέγει: «Ἐνῶ εἰμεθα ἔχθροί, συνεφιλιώθημεν μετὰ τὸν Θεὸν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ». 38 Ὁ σταυρὸς εἶναι τὸ ἀρραγές τεῖχος, ἡ δὲ πλυντὸ ἀκατάβλητον, ἡ ἀσφάλεια τῶν πλουσίων, ἡ εὐπορία τῶν πτωχῶν, τὸ τεῖχος τῶν ἐπιβουλευομένων, τὸ δπλον ἐκείνων πού καταπολεμοῦνται, ἡ κατάλυσις τῶν παθῶν, ἡ ἀπόκτησις τῆς ἀρετῆς, τὸ σημεῖον τὸ θαυμαστόν καὶ παράδοξον. «Διότι ἡ γενεὰ αὐτῆ ἐπιζητεῖ σημεῖον, καὶ δὲν θὰ δοθῆ εἰς αὐτὴν σημεῖον, παρὰ μόνον τὸ σημεῖον τοῦ Ἰωάν». 39 Καὶ πάλιν ὁ Παῦλος: «Ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ζητοῦν σημεῖον καὶ οἱ εἰδωλότριαι ζητοῦν σοφίαν. Ἡμεῖς ὅμως κηρύσσομεν τὸν Χριστὸν τὸν ἔσταυρωμένον». 40 Ὁ σταυρὸς ἀνοίξε τὸν παράδεισον, εἰσήγαγε τὸν ληστὴν, τὸ ἀνθρώπινον γένος πού ἐπρόκειτο νὰ καταστραφῆ καὶ δὲν ἦτο ἀξίον τῆς γῆς, τὸ ὠδήγησε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

Τόσα πολλὰ ἀγαθὰ προήλθαν καὶ προέρχονται ἀπὸ τὸν σταυρὸν καὶ δὲν θέλει νὰ σταυρωθῆ, εἰπέ μου; Εἰ ποῖος δύναται νὰ τὸ ἰσχυρισθῆ αὐτό; Ἐάν δὲ δὲν ἤθελε, ποῖος θὰ τὸν ἠνάγκαζε, ποῖος θὰ τὸν ὑπεχρέωνε μετὰ τὴν θίαν; Τότε διὰ ποῖον λόγον προέπεμψε προφήτας, οἱ ὅποιοι προανήγγελλαν, ὅτι θὰ σταυρωθῆ ἂν δὲν ἐπρόκειτο νὰ σταυρωθῆ καὶ δὲν ἤθελε νὰ ὑπομείνῃ τὸ μαρτύριον αὐτό; Διὰ ποῖον λόγον ἀποκαλεῖ καὶ ποτήριον τὸν σταυρὸν, ἔάν δὲν ἤθελε νὰ σταυρωθῆ; Διότι τοῦτο ὑποδηλώνει καὶ τὴν ἐπι-

36. Γαλατ. 6, 14.

37. Ἰωάν. 3, 10.

38. Ρωμ. 5, 10.

39. Ματθ. 12, 39.

40. Α Κορινθ. 1, 22.

θυμίαν, τὴν ὅποιαν ἔχει διὰ τὸ πρᾶγμα. Ὅπως δηλ. εἰς τοὺς διψασμένους τὸ ποτήριον εἶναι γλυκὴ, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ εἰς αὐτὸν ἡ σταύρωσις. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: «Ἐἶχα τὴν μεγάλην ἐπιθυμίαν νὰ φάγω αὐτὸ τὸ Πάσχα μαζίσας». 41 Ἐ Αὐτὸ δὲν τὸ ἔλεγεν ἀπλῶς, ἀλλὰ ἀκριβῶς διὰ τὸν λόγον ὅτι μετὰ τὴν ἑσπέραν τὸν ἀνέμενον ὁ σταυρὸς.

Αὐτὸς λοιπὸν πού ὀνομάζει καὶ δόξον τὸ πρᾶγμα, καὶ ἐπιτιμᾷ τὸν μαθητὴν, διότι προσεπάθει νὰ τὸν ἐμποδίσῃ, καὶ ἀποδεικνύει τὸν καλὸν ποιμένα ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι θυσιάζεται ὑπὲρ τῶν προβάτων του καὶ λέγει ὅτι ἔχει μεγάλην ἐπιθυμίαν διὰ τὸ πρᾶγμα, καὶ θαδίζει εἰς αὐτὸ μετὰ τὴν θέλησίν του, πῶς παρακαλεῖ νὰ μὴ γίνῃ αὐτό; Ἐάν δὲ δὲν ἤθελε, ποῖαν δυσκολίαν εἶχε νὰ ἐμποδίσῃ αὐτοῦ πού ἤρχοντο νὰ τὸν συλλάβουν; Τώρα ὅμως βλέπεις ὅτι αὐτὸς καὶ σπεύδει πρὸς τὸ μαρτύριον. Ὅταν δηλ. ἔτροξαν ἐναντίον του, τοὺς λέγει: «Ποῖον ζητεῖτε;» Καὶ ἐκεῖνοι ἀπήντησαν: «Τὸν Ἰησοῦ». 42 Καὶ λέγει πρὸς αὐτούς: «Ἰδοὺ, ἐγὼ εἰμαι. Καὶ ὑπεχώρησαν καὶ ἔπεσαν κάτω εἰς τὴν γῆν». 43 Ἐτσι, ἀφοῦ πρῶτα τοὺς ἐτύφλωσε καὶ ἀπέδειξεν, ὅτι ἠδύνατο νὰ διαφύγῃ, τότε παρεδόθη, διὰ νὰ μάθῃς, ὅτι ὄχι ἐξ ἀνάγκης οὐτε ἀπὸ τὴν θίαν καὶ τὴν τυρανίαν τῶν ἐπιτεθέντων, παρὰ τὴν θέλησίν του, ὑπέμενε αὐτό, ἀλλὰ μετὰ τὴν θέλησίν του, διότι τὸ ἐπέθυμι καὶ τὸ ἤθελε καὶ ἦτο πρὸ πολλοῦ ἔτοιμος δι' αὐτό. Διὰ τοῦτο καὶ προφήται εἶχον σταλῆ ὡς πρόδρομοί, καὶ πατριάρχαι τὸ πρόλεγον καὶ ὁ σταυρὸς ἐσκιαγραφεῖτο ἐκ τῶν προτέρων καὶ με λέξεις καὶ με πράγματα.

Καὶ πράγματι, ἡ σφαγὴ τοῦ Ἰσαὰκ ἐφανέρωνεν εἰς ἡμᾶς τὸν σταυρὸν. Δι' αὐτὸ καὶ ἔλεγεν: Ὁ Ἀβραάμ, ὁ πατήρ σου, ἦτο δλος ἀγαλλίασιν διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ἰδικὴν μου δόξαν, καὶ εἶδε καὶ ἐχάρη. 44 Ὁ Γαστε ὁ πατριάρχης ἐχάρη πού εἶδε τὴν εἰκόνα τοῦ σταυροῦ, καὶ αὐτὸς ἀποκρούει τὸ πρᾶγμα; Καὶ ὁ Μωϋσῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐνίκησε τὸν Ἀμαλὴκ, 45 ἐπιδεικνύων δηλ. τὸ σῆμα τοῦ σταυροῦ. Καὶ δύναται νὰ ἴδῃ τις ἄπειρα γεγονότα εἰς τὴν Παλαιάν Γραφήν, τὰ ὅποια προδιαγράφουν τὸν σταυρὸν. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν ἔγιναν δλ' αὐτά, ἔάν αὐτὸς πού ἐμελλε νὰ σταυρωθῆ δὲν ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτό;

41. Λουκ. 22, 15.

42. Ἰωάν. 18, 6.

43. Ἰωάν. 8, 59.

44. Ἠβραϊκ. Ἐξέδ. 17, 8-16.

Ἄλλα ἡ συνέχεια τούτου δημιουργεῖ μεγαλύτερας ἀπορίας. Ἀφοῦ δηλ. εἶπε «Πάτερ, ὡς παρέλθῃ ἀπὸ ἐμὲ τὸ ποτήριον τοῦτο», προσέθεσε: «Πλὴν ὅχι καθὼς θέλω ἐγώ, ἀλλὰ καθὼς θέλεις σύ».⁴⁵ Ἐδῶ λοιπὸν ἐρμηνεύοντες κατὰ λέξιν τὴν φράσιν εὐρίσκομεν δύο θελήματα ἀντίθετα μεταξύ των. Ἀφοῦ ὁ μὲν Πατὴρ θέλει νὰ σταυρωθῇ, ὁ ἐνῶ ὁ ἴδιος δὲν θέλει. Καὶ ὅμως τὸν βλέπομεν παντοῦ νὰ θέλῃ τὰ ἴδια μὲ τὸν Πατέρα, τὰ ἴδια νὰ προτιμᾷ. Καὶ πράγματι, ὅταν λέγει: «Δώσε εἰς αὐτούς, καθὼς ἐγώ καὶ οὐ εἰμεθα ἓνα, νὰ γίνουν καὶ αὐτοὶ ἓνα κοινωνούντες μεθ' ἡμῶν».⁴⁶ Δὲν λέγει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἡ θέλησις τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι μία. Καὶ ὅταν λέγει: «Τὰ λόγια τὰ ὁποῖα λέγω, δὲν τὰ λέγω ἐγώ, ἀλλὰ ὁ Πατὴρ, ὁ ὁποῖος κατοικεῖ μέσα μου, αὐτὸς κάμνει τὰ ἔργα αὐτὰ»⁴⁷ ἀποδεικνύει πάλιν τὸ ἴδιο. Ἐπίσης καὶ ὅταν λέγει: «Δὲν ἦλθα μόνος μου» καὶ «δὲν δύναμαι νὰ κάμω μόνος μου τίποτε».⁴⁸ Δὲν ἐννοεῖ ὅτι ἀπεστερήθη ἀπὸ τὴν ἐξουσίαν νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ πράττῃ (μακρὰν μιά τοιαύτη σκέψις), ἀλλὰ θέλει νὰ δείξῃ μὲ ἀκρίθειαν ὅτι ἡ γνώμη του, Ἐ καὶ εἰς τοὺς λόγους καὶ εἰς τὰ ἔργα καὶ εἰς ἄλλην γενικὰ τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ διὰ τὸν κόσμον, εἶναι σύμφωνος πρὸς τὸν Πατέρα, διότι εἶναι μία καὶ ἡ αὐτή, καθὼς πολλὰκις ᾄθη τὸ ἀπεδείξαμεν. Διότι τὸ «ἀπὸ μόνος μου δὲν ὁμιλῶ» δὲν ἀποτελεῖ ἀναιρέσιν ἐξουσίας, ἀλλὰ εἶναι μιά ἀπόδειξις συμφωνίας. Πῶς λοιπὸν λέγει ἐδῶ «πλὴν ὅχι ὅπως ἐγώ θέλω, ἀλλὰ ὅπως σύ»;

Ἴσως σὰς ἔχομεν ρίψει εἰς μεγάλην ἀγωνίαν, ἀλλὰ συγκεντρώσατε τὴν προσοχὴν σας. Ἄν καὶ εἶναι πολλὰ αὐτὰ πού σὰς εἶπα, εἶμαι ὁμως βέβαιος ὅτι ἡ προθυμία σας εἶναι ἀκριαία. ²¹ Ἄ Ἄλλωστε ὁ λόγος μου σπεύδει τώρα πρὸς αὐτὴν τὴν λύσιν τοῦ ζητήματος.

Διὰ τοῖον λόγον τὸ πρᾶγμα διευτυπῶθῃ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον; Δώσατε μεγάλην προσοχὴν. Ἡ διδασκαλία περὶ τῆς ἐνανθρωπίσεως ἐγένετο παραδεκτὴ μὲ μεγάλην δυσκολίαν. Διότι ἡ ὑπερβολικὴ του αἰλιανθρωπία καὶ τὸ μέγεθος τῆς συγκαταβάσεως ἦτο μιά ἰδέα πού ἐπροκάλει φοβερὸν θαυμασιὸν καὶ ἐγροειᾶς τὸ μίαν προσασκευὴν διὰ νὰ γίνῃ παραδεκτὴ. Σκέψου ὀλίγον τί πρᾶγμα εἶναι νὰ ἀκούσῃς καὶ νὰ μάθῃς, ὅτι ὁ Θεός, ὁ ἀνέκφρατος, ὁ

45. Ματθ. 26, 39.
46. Ἰωάν. 17, 11.
47. Ἰωάν. 14, 10.
48. Ἰωάν. 7, 8 καὶ 5, 30.

ἀφθαρτος, ὁ ἀσύλληπτος ἀπὸ τὸν νοῦν τοῦ ἀνθρώπου, ὁ ἀόρατος, ὁ ἀκατάληπτος, «εἰς τὴν χεῖρα τοῦ ὁποῖου εἶναι τὰ πέρατα τῆς γῆς», «αὐτὸς πού ρίπτει τὸ βλέμμα του εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάνει νὰ τρέμῃ, αὐτὸς πού ὕψωνει τὰ ὄρη καὶ τὰ κάμνει νὰ καπνίζουσι»⁴⁹ Ὁ τοῦ ὁποῖου τὴν στιγμήν τῆς συγκαταβάσεως δὲν ἤδυνήθησαν νὰ ὑπομείνουν οὔτε τὰ Χερουβὶμ, ἀλλὰ ἀπέκρυπτον τὸ πρόσωπόν των μὲ τὰς πτέρυγας. Αὐτὸς ὁ ὁποῖος ὑπερβαίνει κάθε νοῦν καὶ νικᾷ κάθε σκέψιν, ἀφοῦ προσέπεσε ἀγγέλους, ἀρχαγγέλους, ὅλας τὰς νοεράς δυνάμεις, κατεδέχθη νὰ γίνῃ ἄνθρωπος καὶ νὰ λάβῃ σάρκα, πού ἐπλάσθη ἀπὸ χῶμα καὶ πηλόν, νὰ ἔλθῃ εἰς παρθενικὴν μήτραν καὶ νὰ κωφορηθῇ ἐπὶ ἑννέα μῆνας καὶ νὰ τραφῇ μὲ γάλα καὶ νὰ ὑποστῇ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἦτο τόσον παράδοξον αὐτὸ πού ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ, ὥστε καὶ ὅταν συνέβη νὰ μὴ γίνεταί πιστευτὸν ἀπὸ πολλούς, πρῶτα προπέμπει τοὺς προφήφτας, διὰ νὰ τὸ ἀναγγεῖλουν. Ἐ Πράγματι καὶ ὁ πατριάρχης αὐτὸ προανήγγελλε, ὅταν ἔλεγεν: «ἀπὸ τὸν βλαστὸν ἀνέβης, υἱὲ μου. Ἐπεσε καὶ ἐκοιμήθη ὡς λέων».⁵⁰ Καὶ ὁ Ἰσραήλ, ὅταν λέγει: «Ἰσοῦ, ἡ παρθένος θὰ συλλάβῃ εἰς τὴν κοιλίαν της καὶ θὰ γεννήσῃ υἱόν, καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃ Ἐμμανουήλ».⁵¹ Καὶ ἄλλος πάλιν λέγει: «Ἐίδομεν αὐτὸν ὡς παιδίον, ὡς ρίζαν εἰς διψασμένην γῆν».⁵² Διψασμένην γῆν ἐννοεῖ τὴν παρθενικὴν μήτραν, διότι δὲν ἐδέχθη σπέρμα ἀνθρώπου, δὲν ἐδοκίμασε συνουσίαν, ἀλλὰ χωρὶς γάμον τὸν ἐγέννησεν. Καὶ πάλιν λέγει: «Παιδίον ἐγεννήθη δι' ἡμᾶς, υἱὸς καὶ ἐδόθη εἰς ἡμᾶς»⁵³ καὶ «θὰ ἐξελεθῇ ράβδος ἀπὸ τὴν ρίζαν τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ἀπὸ τὴν ρίζαν θὰ ἀνάβῃ ἄνθος».⁵⁴ Καὶ ὁ Βαρούχ, εἰς τὸν Ἱερειμίαν, λέγει: Ὁ «Οὗτος εἶναι ὁ Θεὸς ἡμῶν, δὲν θὰ λογαριάσωμεν ἄλλον ἐκτός ἀπὸ αὐτόν. Ἐπενόησε ὄλους τοὺς δρόμους τῆς γνώσεως καὶ τὴν παρέδωκεν εἰς τὸν Ἰακώβ. τὸν υἱόν του, καὶ εἰς τὸν Ἰσραὴλ τὸν ἠγαπημένον του. Κατόπιν ἐνεφανίσθη εἰς τὴν γῆν καὶ συναεστράφη μὲ τοὺς ἀνθρώπους».⁵⁵ Καὶ ὁ Δαυὶδ προλέγων τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν παρουσίαν του ἔλεγε:

49. Ἠσαΐ. 44, 1 καὶ 108, 32.
50. Ἰερεμ. 49, 9.
51. Ἠσαΐ. 7, 14.
52. Ἠσαΐ. 58, 2.
53. Ἠσαΐ. 9, 6.
54. Ἠσαΐ. 11, 1.
55. Παρ. 3, 36-38.

«Θά κατεβή ως βροχή επάνω εις τὸ ἔριον καὶ ὅπως ἡ σταγὼν ποῦ στάζει επάνω εις τὴν γῆν, διότι ἀβορῦθως καὶ ἀταράχως εἰσῆλθεν εἰς τὴν παρθενικὴν μήτραν».⁵⁶

Ὅμως δὲν ἤρκεσαν αὐτὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἦλθε, Εὐδία νὰ μὴ θεωρηθῇ αὐτὸ ποῦ ἔγινε ὅτι ἦτο φαντασία, δὲν ἐπιθεβαιώμεται μόνον μετὰ τὴν δρασίμωσιν τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μεγάλην χρονικὴν διάρκειαν, διότι ἐπέρασε ἀπὸ ὄλας τὰς καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ δὲν εἰσέρχεται ἀπλῶς εἰς τέλειον καὶ δοξασιωμένον ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰσέρχεται εἰς παρθενικὴν μήτραν, ὥστε νὰ ὑπομείνῃ καὶ τὴν κυοφορίαν καὶ τὸν τοκετόν, καὶ τὸν θηλασμόν γάλακτος καὶ τὴν αὔξησιν, ὥστε καὶ μετὰ τὸ μήκος τοῦ χρόνου καὶ μετὰ τὴν διαφορὰν τῶν ἡλικιῶν ὄλων νὰ ἐπιθεβαιώθῃ τὸ γεγονός. Καὶ δὲν περιορίζονται ἐδῶ μόνον τὰ μέσα τῆς ἀποδείξεως, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ περιφέρων τὴν σάρκα, ἀφίνει αὐτὴν νὰ ὑπομείνῃ ὄλας τὰς ἐλλείψεις τῆς φύσεως, καὶ νὰ πεινάσῃ καὶ νὰ διψᾷσῃ καὶ νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ κοιπιάσῃ.⁵⁷ Ἄ Τέλος ἐρχόμενος καὶ εἰς τὸν σταυρόν τὴν ἀφίνει νὰ ὑποστῇ τὸ μαρτύριον τῆς σαρκός. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνέβλυζον ἐξ αὐτῆς κρουνοὶ ἀπὸ Ἰδρύωτα καὶ εὐρίσκειτο ἀγγελος νὰ τὴν ἐνισχύῃ, καὶ λυπεῖται καὶ ἀδημονεῖ. Διότι πρὶν νὰ εἶπῃ αὐτὰ, λέγει: «Ἡ ψυχὴ μου εἶναι ἀναστατωμένη καὶ περιλυπηθεὶς ἕως θανάτου».⁵⁸ Ἐνῶ λοιπὸν ἔγιναν ὄλα αὐτὰ, τὸ πονηρὸν στόμα τοῦ διαβόλου διὰ τοῦ Μαρκίου⁵⁹ τοῦ ἐκ Πόντου καὶ τοῦ Βαλεντινίου⁶⁰ καὶ τοῦ Μανιχαίου τοῦ Πέρσου⁶¹ καὶ πολλῶν ἄλλων αἰρέσεων, Β ἐπεχείρησε νὰ ἀνατρέψῃ τὴν διδασκαλίαν διὰ τὴν θείαν οἰκονομίαν καὶ ἐξέβαλε τὴν σατανικὴν κρουγὴν, ὅτι οὕτως ἐσαρκώθη, οὕτως περιεβλήθη σάρκα, ἀλλὰ ὄλον τοῦτο ἦτο μία ψευδαίσθησις καὶ ἕνα φάντασμα, σκηνοθεσία καὶ ἡθοποιοία, καίτοι ἄλλοι

56. Γαλα. 11, 6.

57. Ματθ. 26, 38.

58. Μαρκίου Αἰρετικὸς ἐκ Σινώπης τοῦ Πόντου, ἀπαλλὰς τοῦ Γνωστικισμοῦ κινήσῃ καὶ ἀρνητῆς τῆς θεότητος τοῦ Ἰησοῦ.

59. Βαλεντινὸς ἡρεσιολογὸς ἐκ Αἰγύπτου, ἀπαλλὰς τοῦ Γνωστικισμοῦ.

60. Μανιχαῖος ἡ Μάνης ὁ Πέρσης, ἠπάρχετο δημιουργὸς θερησευτικῆς θρησκείας κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα, κατὰ τὴν ἰδίαν τὴν θεολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Σατανᾶ ἀντιθέτωνται πρὸς ἑλλητικὰ ἔν τῇ κόσμῳ, ἐν δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἀποσπᾶται ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ καλὴ φύξις.

61. Ὁμοῦ ἀπὸ τῶν πρώτων μ. Χ. αἰῶνων, κατὰ τὸ ὅσον ἐπεχειρήθη ἡ συνδιακρούσις ἡτῶν εἰληγμένων ἐκ τῆς ἑλληνικῆς καὶ ἀνατολικῆς φιλοσοφίας μετὰ τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας καὶ ἡ ἀνεκτογὴ τῆς πίστης εἰς τὴν πίστιν.

τὰ πάθη, ὁ θάνατος, ὁ τάφος, ἡ πείνα. Ἐάν δὲν εἶχε γίνεσι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, πῶς δὲν θὰ εἶχε διασπείρει πολὺ εὐρύτερον ὁ διάβολος αὐτὰ τὰ πονηρὰ δόγματα τῆς ἀσεβείας; Ἄκριβῶς διὰ τοῦτο, ὅπως ἐπεινάσε, ὅπως ἐκοιμήθη, ὅπως ἐκοπίασεν, ὅπως ἔφαγεν, ὅπως ἔπιεν, ἔτσι καὶ ἀποκρούει τὸν θάνατον, δεικνύων τὴν ἀνθρωπίνην ἐδυναμίαν καὶ τὴν ἀδυναμίαν τῆς φύσεως, ἡ ὅποια δὲν ἀνεχεται ἀπαθῶς ν' ἀποκοπῇ ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. C Διότι ἐάν δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, θὰ ἠδύνατο νὰ εἶπῃ, ὅτι, ἐάν ἦτο ἄνθρωπος, ἔπρεπε νὰ ὑπομείνῃ ὄλα τὰ ἀνθρώπινα. Ποία δὲ εἶναι αὐτὰ; Ὅτι πρᾶγματι ἕνας ποῦ πρόκειται νὰ σταυρωθῇ, καὶ δειλιάζει καὶ αγωνιᾷ καὶ δὲν ἀποκόπτεται ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν χωρὶς ἀντιδράσεις. Διότι ἡ ἀγάπη διὰ τὰ παρόντα ὑπάρχει εἰς τὴν ἴδιαν τὴν φύσιν. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ δείξῃ μετὰ ἀκρίθειαν τὴν περιβολὴν τῆς σαρκός καὶ νὰ καταστήσῃ πιστευτὴν τὴν θείαν οἰκονομίαν, ἐμφανίζει τὰ πάθη γυμνά καὶ ὡς μίαν ἰσχυρὰν ἀπόδειξιν. Ἐνας εἶναι αὐτός ὁ λόγος. Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἄλλος ὄχι ὀλιγώτερον σημαντικὸς.

Ποίος εἶναι αὐτός; Ὅταν ἦλθε ὁ Χριστὸς, ἤθελε νὰ μορφώσῃ τοὺς ἀνθρώπους μετὰ ὄλας τὰς ἀρετὰς. Ὅποιοι μορφώνει δὲν διδάσκει μόνον μετὰ λόγους, D ἀλλὰ καὶ μετὰ ἔργα. Αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη μέθοδος διδασκαλίας ἑνὸς διδασκάλου. Διότι καὶ ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου τοποθετεῖ πλησίον τοῦ τὸν μαθητὴν καὶ δεικνύει εἰς αὐτόν πῶς κρατεῖ τὸ τιμόνι, καὶ μετὰ τὸ παράδειγμα τοῦ μαζί προσθέτει καὶ λόγους, καὶ οὕτως λέγει μόνον οὐτε πράττει μόνον. Καθ' ὁμοίον τρόπον καὶ ὁ οἰκοδόμος, ἀφοῦ τοποθετήσῃ πλησίον τοῦ τὸν μαθητευόμενον τοῦ εἰς τὴν οἰκοδομικὴν, δεικνύει μὲν εἰς αὐτόν πῶς κτίζεται ὁ τοίχος ἐμπράκτως, τὸν διδάσκει ὅμως καὶ μετὰ τοὺς λόγους. Τὸ ἴδιον κάμνει καὶ ὁ ὕφανθης καὶ ὁ κεντητής καὶ ὁ χρυσοκόμος καὶ ὁ σιδηρουργός, καὶ κάθε τέχνη διδάσκειται καὶ μετὰ λόγους καὶ μετὰ ἔργα.

E Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ὁ Χριστὸς ἦλθε διὰ νὰ μᾶς μορφώσῃ εἰς κάθε ἀρετὴν, διὰ τοῦτο καὶ μᾶς διδάσκει τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ πράττει ὁ ἴδιος, διότι «ἐκεῖνος», λέγει, «ποῦ ἐπράξε καὶ ἐδίδαξε, αὐτὸς θὰ ὀνομασθῇ μέγας εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁶¹ Σκέψου τώρα. Μᾶς παρηγγεῖλε νὰ εἰμεθα ταπεινόφρονες καὶ πρῶσι καὶ μᾶς ἐδίδαξε τὰς ἀρετὰς αὐτὰς μετὰ λόγους. Πρόσεξε τώρα νὰ ἴδῃς

61. Ματθ. 5, 19.

πῶς μᾶς διδάσκει τὰς ἀρετὰς αὐτὰς καὶ μὲ πράξεις. Ὅταν εἶπε «μακάριοι οἱ πτωχοὶ εἰς τὸ πνεῦμα, μακάριοι οἱ πρῶσι»,⁶² μᾶς δεικνύει πῶς πρέπει νὰ ἐπιδιώκωμεν αὐτὰς τὰς ἀρετὰς. Πῶς ὁμῶς τὰς ἐδίδαξε; ²³ Α Ἐξῶσε μίαν παιδίαν καὶ ἐπλυνε τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν.⁶³ Τί δύναται νὰ συγκριθῆ με αὐτὴν τὴν ταπεινοφροσύνην; Δὲν διαπαιδαγωγεῖ εἰς αὐτὴν μόνον μὲ λόγους, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ παράδειγμά του. Ἐπίσης ἐμπράκτως διδάσκει καὶ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ τὴν πραότητα. Πῶς; Ἐρραπίσθη ἀπὸ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως καὶ λέγει: «Ἐὰν μὲν ὠμίλησα κακῶς, ἀπέδειξέ το. Ἐὰν ὁμῶς ὠμίλησα καλῶς, τότε διατί μὲ δέρνεις;»⁶⁴ Ἐπίσης μᾶς παρηγγεῖλε νὰ προσευχώμεθα ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν μας. Καὶ εἰς τοῦτο πάλι μᾶς διαπαιδαγωγεῖ μὲ πράξεις. Διότι δταν ἀνέθη ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν, εἶπε: «Πάτερ, συγχώρησε αὐτούς. Διότι δὲν γνωρίζουν τί κάνουν». ⁶⁵ Ὅπως λοιπὸν μᾶς παρηγγεῖλε νὰ εὐχόμεθα, ἔτσι εὐχεται καὶ αὐτός καὶ διδάσκει καὶ σὲ νὰ εὐχεσῶ, διότι καὶ ὁ ἴδιος δὲν παύει νὰ συγχωρῆ. Μᾶς παρηγγεῖλεν ἐπίσης Β νὰ εὐεργετοῦμεν αὐτούς πού μᾶς μισοῦν καὶ νὰ ὠφελοῦμεν αὐτούς πού μᾶς βλάπτουν. Καὶ τοῦτο τὸ ἐδίδαξε μὲ ἔργα. Διότι ξεβδίσωξε τοὺς δαίμονας ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἀπεκάλουν αὐτὸν δαιμονιακόν. Ἐνῶ ἐκεῖνοι τὸν κατεβίωκαν, αὐτὸς τοὺς εὐηργέτει, ἐνῶ ἤθελαν νὰ τὸν σταυρώσουν, αὐτὸς τοὺς ὠδήγηε εἰς τὴν βασιλείαν. Ἐλεγε πάλιν εἰς τοὺς μαθητὰς του: «Μὴν ἔχετε χρυσόν οὔτε ἀργυρὸν οὔτε χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας σας»⁶⁶ παρακινῶν αὐτούς εἰς τὴν ἀκτημοσύνην. Εἰς τοῦτο πάλι τοὺς διαπαιδαγωγεῖ καὶ μὲ ἔργα καὶ τοὺς ἔλεγε: «Αἱ ἀλώπηκες ἔχουν ὀφθαλμοὺς καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἔχουν φωνὰς. Καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει πού τὴν κεφαλὴν νὰ κλίνη». ⁶⁷ Καὶ δὲν εἶχε τράπεζαν, ὁ οὐτε οἰκίαν οὔτε ἄλλο τίποτε σχετικόν. Ὅχι διότι ἦτο ἄπορος, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐδίδασκε τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀκολουθοῦν αὐτὴν τὴν δδὸν τοῦ Θεοῦ. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐδίδασκεν αὐτούς καὶ νὰ προσεύχωνται. Ἐλεγον λοιπὸν εἰς αὐτόν: «Μάθε μᾶς νὰ προσευχώμεθα». ⁶⁸ Καὶ διὰ τοῦτο

62. Ματθ. 5, 8.
63. Πρῶτ. Ἰωάν. 13, 4-5.
64. Ἰωάν. 13, 23.
65. Λουκ. 23, 34.
66. Ματθ. 10, 9.
67. Ματθ. 8, 30.
68. Λουκ. 11, 1.

προσεύχεται, διὰ νὰ μάθουν ἐκεῖνοι νὰ προσεύχωνται. Ἀλλὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς μάθῃ ὄχι μόνον νὰ προσεύχωνται, ἀλλὰ καὶ πῶς πρέπει νὰ προσεύχωνται. Διὰ τοῦτο καὶ τοὺς παρέδωσε προσευχὴν ἢ ὁποῖα ἔχει ὡς ἑξῆς: «Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου ἑλθέτω ἡ βασιλεία σου· γεννηθήτω τὸ θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. Β Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δός ἡμῖν σήμερον· καὶ ἄφεσ ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν· καὶ μὴ εἰσενεγκῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν», ⁶⁹ δηλ. εἰς κίνδυνον, εἰς ἐπιβουλὰς. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρηγγεῖλε νὰ προσευχώμεθα «μὴ εἰσενεγκῆς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν» αὐτὸ τὸ ἴδιον διδάσκει εἰς αὐτούς λέγων «Πάτερ, ἂν εἶναι δυνατόν ἄς παρέλθῃ ἀπὸ ἐμὲ τὸ ποτήριον τοῦτο» διαπαιδαγωγῶν δλαὺς τοὺς ἁγίους νὰ μὴ ὀρμοῦν πρῶτοι καὶ νὰ ρίπωνται εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ νὰ ἀναμένουν τοὺς ἐπερχομένους κινδύνους καὶ νὰ ἐπιδεικνύουν εἰς τὴν ἀντιμετώπισίν των ὄλην τὴν ἀνδρείαν. Νὰ μὴ σπεύδουν αὐτοὶ πρῶτοι καὶ νὰ θαβίζουν ὁμοῦ εἰς τὰ θεία. Καὶ μόνον αὐτὰ; Εἰ τοὺς ἐδίδασκε καὶ ταπεινοφροσύνην καὶ τοὺς ἀπήλασσε ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα τῆς κενοδοξίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐδῶ, δταν ἔλεγεν αὐτὰ ἀπήλασε, λέγει, «καὶ προσηυχῆθη». ⁷⁰ Καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν λέγει εἰς τοὺς μαθητὰς τὰ ἑξῆς: «Δὲν ἠδυνήθητε νὰ ἀγρυπνήσετε οὔτε μίαν ὥραν μαζί μου; Ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε διὰ νὰ μὴ εἰσελάθετε εἰς πειρασμόν». ⁷¹ Βλέπεις ὅτι δὲν προσεύχεται μόνον, ἀλλὰ καὶ συμβουλεύει: «τὸ πνεῦμα πρόθυμον», λέγει, «ἀλλὰ ἡ σὰρξ ἀσθενής». ⁷² Αὐτὸ τὸ ἔλεγε διὰ νὰ ἀποδιώξῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴν των τὴν ἔπαρσιν, νὰ τοὺς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀλαζονείαν, νὰ τοὺς καταστήσῃ ταπεινοὺς καὶ μετρίφρονας. ⁷³ Α Αὐτὸ πού ἤθελε νὰ τοὺς διδάξῃ νὰ εὐχωνται, τὸ ἴδιον πῆχθη καὶ ὁ ἴδιος ἀνθρώπινος, ὄχι κατὰ τὴν θέαν αὐτοῦ φύσιν (διότι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπαθής), ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην. Προσηυχῆθη δὲ διὰ νὰ μᾶς διδάξῃ καὶ ἡμᾶς νὰ προσευχώμεθα καὶ νὰ ζητοῦμεν πάντοτε τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὰ θεία. Καὶ ἂν αὐτὸ δὲν καθίσταται δυνατόν, τότε νὰ ἀποδεχόμεθα τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Διὰ τοῦτο ἔλεγε «πλὴν ὄχι ὅπως θέλω ἐγώ ἀλλὰ ὅπως θέλεις σὺ», ὄχι διότι ἄλλο εἶναι τὸ θέλημά το. καὶ ἄλ-

69. Ματθ. 6, 9-13.
70. Ματθ. 26, 39.
71. Ματθ. 16, 40-41.
72. Ματθ. 26, 42.

λο τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ προτιμῶν ἀπὸ τὸ ἰδικόν των θέλημα τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, καὶ ἂν ἀγωνιῶν, καὶ ἂν τρέμουν, καὶ ἂν ἐπέρχεται κίνδυνος, καὶ ἂν δὲν θέλουσιν ν' ἀποκοποῦν ἀπὸ τὴν παρούσαν ζωὴν. Β. Εἰς αὐτὸ τὸ πνεῦμα διεπαιδαγωγήθη καὶ ὁ Παῦλος καὶ ἀπέδειξε μὲ ἔργα καὶ τὰς δύο αὐτὰς ἀρχάς. Ἐζήτησε δηλ. καὶ ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτὸν οἱ κίνδυνοι λέγων τὰ ἑξῆς: «Τρεῖς φορές δι' αὐτὸ παρεκάλεσα τὸν Κύριον». Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠθέλησεν ὁ Θεός, λέγει, «διὰ τοῦτο ἀποδέχομαι τὴν ἀδυναμίαν μου, τὰς ὕβρεις, τοὺς διωγμούς».⁷³ Ἴσως εἶναι ἀσαφές τὸ χωρίον αὐτό, δι' αὐτὸ τὸ κάμνω σαφέστερον. Διέτρεξε πολλοὺς κινδύνους ὁ Παῦλος καὶ ἠύχθη νὰ μὴ κινδυνεύῃ. Ἦκουσε λοιπὸν τὸν Χριστὸν τοῦ ἔλεγε, ὅτι «σοὺ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου. Διότι ἡ δύναμίς μου ἐμφανίζεται ὀλοκληρωμένη εἰς τὴν ἀδυναμίαν σου».⁷⁴ Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶδε, ὅτι ἦτο θέλημα τοῦ Θεοῦ, ὑπατάσσει πλέον τὸ ἰδικόν του θέλημα εἰς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Καὶ τὰ δύο λοιπὸν αὐτὰ μᾶς τὰ ἐδίδαξε μὲ τὴν εὐχὴν αὐτὴν, μήτε νὰ σπεύδωμεν, δηλ. καὶ νὰ ριπώμεθα εἰς τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχώμεθα νὰ μὴν περιέλθωμεν εἰς αὐτούς. Ἐὰν ὁμως ἐπέλθουν οἱ κίνδυνοι, νὰ τοὺς ἀντιμετωπίζωμεν γενναίως, καὶ ἀντὶ τοῦ ἰδικοῦ μας θελήματος νὰ προτιμῶμεν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ.

Ἐ Τώρα λοιπὸν τοῦ γνωρίζομεν ὅλ' αὐτὰ, ἄς εὐχώμεθα νὰ μὴ εὐρεθώμεν ποτὲ εἰς κινδύνους. Ἀλλὰ, καὶ ἂν εὐρεθώμεν, νὰ παρακαλέσωμεν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς χάριση ὑπομονὴν καὶ ἀνδρείαν καὶ νὰ προτιμῶμεν τὸ θέλημά του ἀπὸ κάθε ἰδικόν μας θέλημα. Διότι ἔτσι καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν θὰ διέλθωμεν μὲ ἀσφάλειαν καὶ θὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ. Τὰ ὅποια εἶθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου δόξα καὶ δύναμις καὶ τιμὴ εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

73. B¹ Κορινθ. 12, 8-10.74. B¹ Κορινθ. 12, 8.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 29

7 ΛΟΓΟΙ

Κελευθω: B. Monfalcon

SANCTI J. CHRYSOSTOMI OPERA OMNIA,
II, Parisiis 1834, 306 - 314, 776 - 785, 885 - 895—
III, Parisiis 1835, 19 - 30, 40 - 58, 506 - 507, 509 - 514